

palau reial, 1

250 PTS. / NOVEMBRE 1984 / N°1

LLORENÇ CAPELLÀ GUILLEM FRONTERA
GINA GARCÍAS GABRIEL JANER MANILA
EDUARDO JIMÉNEZ CLIMENT PICORNELL
JOANA MARIA ROQUE JOSEP ROSSELLÓ SEBASTIÀ VERD

CONSELL INSULAR DE MALLORCA

Edita: Consell Insular de Mallorca
Gabinet d'Informació
C/ Palau Reial, 1

Diseny: Equip

Impressió: Graficas Terrasa

Diposit legal: PM-493/1984

El Consell Insular de Mallorca fa
constar que no es considera responsable
de les opinions subscrites als articles
que conformen la revista.

El Consell Insular de Mallorca agraeix la col.laboració del pintor Miquel Barceló (Felanitx 1.957) que cedí la reproducció de la seva obra.

SUMARI

ES PLA I ELS SEUS HOMES	4-8
EL PLA DE MALLORCA, UNA RECESSIÓ PROLONGADA	9-14
NORMALITZACIÓ LINGÜÍSTICA: L'ESTAT DE LA QÜESTIÓ	15-18
AQUELLS ANYS QUE ENGREIXAVEM	19-22
MARGINACIÓ, SOCIETAT I POLÍTICA. (1984)	23-26
GITANOS: ENTRE EL MITE I LA MISERIA	27-29
LES NAVILIERES SUREN AMB BAL-CON	30-33
LA NARRATIVA ILLENCA DELS ANYS SETANTA ENTRE L'ESPERIT DE RUPTURA I EL RIGOR ESTÈTIC.	34-37
MIQUEL BARCELÓ. L'HEREU DE LA HISTORIA DE L'ART	38-41
INFORMACIÓ DEL CONSELL INSULAR	42-46

P

er Sant Jaume tots els camps estan segats, les gavelles fetes. Únicament fa vint anys —quinze tal volta— la sega del blat podia allargar-se fins a Sant Bartomeu, quan arribaven les barrumbades d'agost. Tot fent camí cap a Sineu, sorprèn la solitud del camp, que ja ha estat despullat de la seva cabellera d'espigues. Les cançons de la sega eren com el cant del puput, monòtones, endormiscadores, a l'hora inacabable de la migdiada. Supòs que la mecanització, tan positiva quan ha servit per alleugerar l'home de feines feixuguíssimes com són les de la collita, haurà capgirat de qualque manera l'equilibri de la fauna estiuenca. Les cegues, les perdius, trobaven repòs i amagatall enmig de les blateres. Quan eren descobertes pels segadors, aixecaven un vol feixuc de gallina ponedora, quasi sempre inútil. Acabaven dins l'olla pagesa, els mesos d'estiu més pobre que mai.

Aquest dilluns de juliol, dins Es Pla, a tot estirar érem quatre cuques molles. Feia calor. Una calor espessa que semblava tenir dits, i llengua i cos. Vaig deturar-me davant la façana del cementiri de Lloret. Feia temps que no hi passava. Abans hi havia una placa de marbre amb una inscripció pintoresca clavada al lllindar de les barreres de ferro. Escrita en castellà, més o menys venia a dir que aquell cementiri havia estat construït gràcies a l'acció benefactora de Franco. Actualment ja no hi és. L'han arrabassada. No vaig indagar-ne les causes, però tant pot haver estat decisió d'un Ajuntament que pretén esborrar les petjades de l'ahir, com de qualque col·leccionista d'objectes curiosos. De fet constituïa una joia literària, car la inscripció que pretenia honrar la memòria de General, no feia altra cosa més que deshonrar-la. Jo mateix l'hagués sostreta per tenir un record anecdòtic d'un temps, d'un país. L'odi que generà tota la guerra civil va quedar embassat a l'ànim de la gent d'Es Pla, de tal manera que no s'adonà que les his-

ES PLA I ELS SEUS HOMES

Llorenç Capellà

ESCULTURA DE SOR
FRANCINA-AINA SITUADA
DAVANT L'ESGLÉSIA DE SENCELLES

tòries de vius i morts s'havien esvaït rera la impenetrable cortina dels anys, fins que retornà als carrers la bullanga de les eleccions.

A Sineu vaig parlar amb la germana de n'Alomar, el ciclista. A la Plaça del Mercat s'aixeca una estatua en record d'ell, això no obstant la família es dol del fet que la gent jove del poble no el conegui. Ara comença a morir-se n'Alomar, potser. De fet vaig interessar-me de cafè en cafè, de rotlada en rotlada, per la plagueta de gloses que va publicar Llorenç Florit amb motiu de la seva mort. Ningú no va recordar-se'n de cap vers. I sense dubte constituïen un romanç de cec. Vet-en ací una mostra:

*«Quina notisi senyó!
quin esglai, quina mala hora
que m'os envien d'anfora
sense merexermosó
dins Sineu tot es tristó
petits y grans totem plora
qui no plora per dafora
plora d'ins s'interió».*

Francesc Alomar ha estat un dels sineuers del present segle que ha assolit major popularitat. La seva mort —als públics de totes les edats i èpoques els agrada que els seus herois morin joves— encara la multiplicà. Morí als vint-i-sis anys, a Orense. Les primeres notícies asseguraven que l'havien trobat fet un bolic, a la vorera d'una carretera. Més tard va saber-se la realitat fins allà on podia desvetllar-se. Un cotxe, conduït amb temeritat per un personatge prou conegut de la vida política espanyola, havia enganxat la bicicleta de n'Alomar. El General Moscardó s'encarregà de posar-se en contacte amb la família per tal de fer més suportable la desgràcia.

—¿Qué desean ustedes? -era la seva pregunta.

— Les despulls del meu fill -sanglotà la mare.

Sineu de 1.955:

*«Ya està fet de N'Alomà
ja domés queda s'histori
o que se famili plori
perque mai l'olvidarà
i es combats que va goñà
seràn d'eterna memori
que Deu el tengui a la glori
i a noltros mos don se mà».*

De sempre Es Pla de Mallorca ha estat una terra de ciclistes. De ciclistes que han lligat els seus èxits esportius a la tragèdia de la seva mort prematura. Tot entrant a Lloret per la carretera de Pina, s'alça el monument a en Nicolau. Representa el seu bust, amb les mans que s'aferren amb força a un manillar de pedra. Antigament estava exposat al velòdrom de Tirador de Palma, però quan a la retirada de Guillem Timoner les carreres rera motocicleta perderen actualitat, els lloretans reclamaren la figura cisellada en pedra del seu paísà. Nicolau havia estat un bon corredor, geniüt. Sembla que ordenà al motorista que formava equip amb ell, que acceleràs i aquest el desobeí. D'aquesta manera la roda devantera de la bicicleta topà amb la moto i rodolà per la pista. Nicolau

morí. Una descendent seva, vint anys mal comptat i totes les rialles del món fent-li pessigolles a la gola, canta el romanç, rera el taulell de Ca Na Perica. La tonada és la de «Los Campanilleros». La lletra, en canvi, és una mica més tràgica.

*«El dieciocho del mes de noviembre
que horrible tragedia en Palma
ocurrió.*

*El valiente José Nicolau
natural de Llorito
en Palma cayó».*

Tot això succeïa l'any trenta-quatre. El trenta-cinc morí també a Tirador l'algaídi Rafel Pou.

*«En un momento muy especial
lo llevan al hospital.
Inútil fue la ciencia
que desgraciada muerte
y después de operarlo
se fue agravando
y halló la muerte».*

Tot el poble acudí a rebre les seves despulles. Era de nit i passejaren el fèretre amunt i avall amb una processó de ciris, ben en contra de la voluntat dels capellans que pretenien enterrar-lo sense massa aldarull. En Pou era un republicà declarat i quan morí, la sang ja corria calenta per les venes dels homes. Un any després esclatà la guerra.

Tot pujant les costes de Puntiró, record la confessió que em féu el darrer batle republicà de Maria. Nom Jaume Bergas i quan el vaig conèixer era un vell espavilat i gens ni mica venjatiu. El trenta-sis pretengueren afusellar-lo a les costes de Puntiró i saltironejant de mata en mata aconseguí salvar-se. Tota la nit resseguien les seves petjades i tanmateix no pogueren capturar-lo. A Montuïri, pujant al Puig de Sant Miquel per la carretera vella, a una cova poc profunda hi ha cisel·lades a la pedra les petjades del dimoni. Almenys la tradició així ho assegura. No cremen ni etmetzinen qui s'atreveix a resseguir-les amb el palmell de la mà, però ningú no dubta que són del dimoni. La religiositat està profundament arela-

UNA DE LES BOTIGUES DE FRUITA SITUADES A LA CARRETERA DE VILAFRANCA

da en els pobles d'Es Pla, encara que molt sovint es desviï cap a creences una mica folklòriques o poc ortodoxes. No són pobles d'extremismes els pobles d'Es Pla, això no obstant són pobles de tensions. Els sentiments d'odi o d'amor que un dia s'engendraren, els trobareu, embassats, inamovibles. Per aquestes contrades s'han produït assassinats que formen part de la història d'aquesta vella terra. Assassinats brutals, amb molta sang vessada, a canvi de poca cosa. Són els assassinats de la fam. A la possessió del Puig Moltó, situada entre Lloret i Montuïri, el set de desembre de finals dels anys quaranta, dos encapironats mataren l'amo a garrota-des. Era la revetla de la Mare de Déu i entorn de la foganya hi dormitaven els amos, el porqueret i els cans. A hora foscant els encapironats guaitaren pel finestró de la cuina i s'animaren a entrar a la casa. Els cans no lladraren i únicament l'amo s'aixecà, just veure'ls, alt i fort com una roca. Per un paner ple de duros, diuen, potser amagat dins una alfàbia, els tres homes lluitaren a mort. La brega no durà massa i l'amo en sortí malparat, tot i que els encapironats no aconseguiren sortir-ne amb la seva. S'allunyaven de les cases amb les mans buides, quan sonà una descàrrega d'escopeta i un d'ells va sentir-se la mossegada dels perdigons a la cintura. El porqueret,

amagat en el pinar, havia atalaiat la seva partida i en dos llongos fou a les cases. L'amo, estès a terra, tingué veu per encoratjar-lo:

—L'escopeta, despenja l'escopeta i tira!

Els dos encapironats fugiren amb bicicleta. Des del Puig Moltó tornaven a Palma. Abans de la mitjanit, el qui no havia rebut cap perdigonada serrà amb un ganivet el coll de l'altre, impossibilitat de pedalejar.

—Era un llast per a mi —es justificà quan el detingueren— mai no haguéssim pogut arribar a Palma.

Els escamots de sometents i de guàrdies civils que s'havien organitzat a corre-cuita des de tots els pobles d'Es Pla tot just conèixer la notícia, trobaren el degollat a recés de la serena, sota un porxo de fora vila. Encara respirava. La ganivetada li havia afectat les cordes vocals i no podia articular cap paraula, però la ciència mèdica s'afanyà per recompondre-li el coll. L'operació fou un èxit, de tal manera que al cap d'uns mesos estigué en condicions d'asseure's a la cadira del botxí, frec a frec amb el seu company d'aventura. L'amo del Puig Moltó havia mort als pocs dies de rebre la pallissa. Els cops l'havien esclatat per dedins, tenia la pell blava.

Aquest fet succeïa als voltants de l'any quaranta-nou o cinquanta

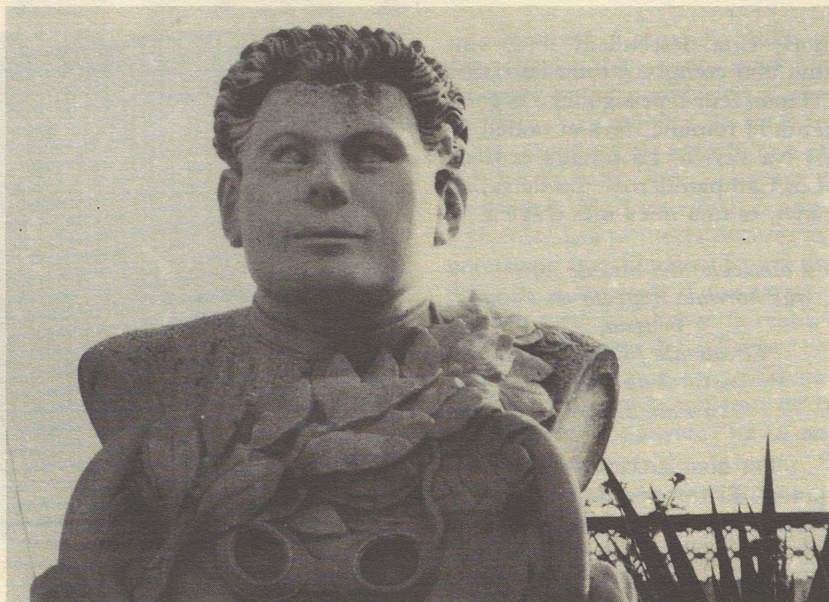
i sempre que pas per la carretera que uneix Montuïri amb Pina no puc estar-me de recordar-lo. Hi corr un vent de por -per a mi sempre hi corr- per aquesta terra erma i daurada.

—L'amo, a on és Puig Moltó?

Alça el braç dret. Assenyala cap el cucurull.

—Allà dalt —diu— allà dalt és Es Puig Moltó.

Dins el terme d'Algaida -un dels més grans de Mallorca- n'Aixartell matà tres vells d'un cop. Un vell i dues velles. Per aquells temps -d'això ara en fa uns vint anys- n'Aixartell era llarg i prim com qualsevol dels espàrrecs que oferia a barrisc als automobilistes, des de la vorera de la carretera de Manacor. Havia crescut tant que es tapà la cresta amb una boina, però així i tot no pogué evitar que l'aire fred li allotjàs qualche entraya maligna en el cervell. N'Aixartell era pobre i volia una motocicleta, cosa difícil d'aconseguir amb els quatre dobles que arreplegava de la venda de caragols i espàrrecs. Quan el detingueren, m'impressionà el seu aspecte. Lluí davant els tribunals un somriure melanconiós i tardoral i aquell esguard silent i salvatge pel qual s'abocaven a la vida molts de segles de fam i de misèria. El jutge el declarà boig. Havia mort els tres vells a escopetades i amagà els doblers que els havia furtat -uns milenars de duros provinents de la venda dels porcs- dins el galliner de ca seva. Més o menys sumaven la quantitat justa per a comprar-se una motocicleta. Això no obstant, mai no l'arribaria a comprar. Els guardies civils l'arrabassaren el seu paisatge per uns anys, però entre les quatre parets de la cel.la continuà acaronant la moto que no tenia. Així, cap a la meitat dels anys setanta, assassinà una quarta persona, a Lluçmajor. Aquesta vegada la víctima fou un venedor ambulànt de loteria i els perdigons li robaren la vida per cent punts diferents. Potser la motocicleta fos altra volta la causa de la carnisseria, no ho sé. La guàrdia civil s'endugué n'Aixartell emmanillat i tots

ESCULTURA DE JOSEP NICOLAU SITUADA A LLORET

els qui coneixien la seva història convinguérem que cap deessa, malgrat sigui una motocicleta, és digna d'esser honorada amb aquest excés de sang.

A finals de juliol fa la sensació tot fent camí per aquest camps que el sol no passa, sinó que s'hi ha assegut damunt amb el seu cul de rei formós i gros, i esclafa els ametlers de soca vella, les figueres que clapegen, ací i enllà, espaiades, aquest paisatge de terra prima. Just tombant cap a Montuïri i Sant Joan esdevé, la terra, més guixada i infinitament més cobejable pels agricultors que qualsevol altra d'Es Pla. Vilafranca és terra de bones caceres. Un temps, dins aquest terme es caçaven les llebres a pedrades. Però també és terra d'horts, cosa que ha propiciat la creació espontània d'un mercat força peculiar. Els foravilers que tenen llurs cases abocades a la carretera que uneix Palma amb Manacor, venen els productes dels seus horts als automobilistes, sense que hi intervinguin intermediaris. De Vilafranca és en Tomeu Penya. Un cantant de moda a Mallorca, digne representant de la terra que nodreix. Rabassut i hortolà. Irònic. El seu éxit rau en el fet que es presenta davant els públics tal i com és, sense cap careta que el disfressi.

I també d'aquí és Miguel de Villa, un cantant camp que gaudí d'una certa popularitat a Espanya interpretant cançons melòdica. Jo el feia mexicà. Mai no m'hagués imaginat que el seu llinatge artístic fos l'apòcope del nom del seu poble nadiu.

D'Algaida és en Biel Majoral, un folklorista important que ha donat recitals a tot arreu dels Països Catalans. I també és algaidí en Gabriel Janer Manila. I en Pere Capellà. Un dels millors glosadors del present segle, Mestre Llorenç Battle, ens va deixar una glosa que palesa un punt d'ironia, molt propi de la idiosincràsia pagesa.

*«Si pel cas s'estrevenia
per dins Algaida es passar,
preguntau p'en Capellà
que si pot vos servirà
en qualsevol cosa sia.
Si és a punt de migdia
vos convidarà a dinar
si és es vespre a sopar
i un bon llit per descansar.
Sa dona per disfrutar.
Lo que me vui reservar,
que no li heu de tocar,
un redolet com sa mà
que té davall sa camia».*

Just que gratem la història recent dels pobles d'Es Pla, trobarem un esplet de noms que a hores d'ara

ja estan registrats a les enciclopèdies. El musicòleg Pare Martorell nasqué a Montuïri i el folklorista Pare Ginard, a Sant Joan. D'Ariany és Guillem Frontera. Aquestes terres d'Es Pla han donat persones de concepcions intel·lectuals molt fermes. A Sencelles hi habita, d'ençà que va néixer, el clergue Bartomeu Oliver. Té vuitanta i tants d'anys i és un roure de carn i os. A prop de complir el segle d'existència ningú mai no li ha vist doblegar l'esquena. Ben al contrari, conrea les seves terres i contempla Mallorca -la Mallorca que estima- amb un indissimulable pessimisme. Tal volta el fet de mai no haver abdicat de les seves actituds ètiques li ha donat fama d'esquerp. L'any trenta-sis no dubtà a denunciar des de la trona de l'església del seu poble, la repressió física que patien moltes persones. Em sembla que a rel d'aquest sermó fou sotmès a judici, però dubt que les amenaces i la soledat li fessin aclucar els ulls. Per aquells temps -quan Mallorca esdevingué un botó de sang- ja gaudia d'un ben guanyat prestigi intel·lectual. L'any trenta-tres havia publicat una biografia de Sor Francisca-Aina, la Beata de Sencelles, honestament ajustada a la tradició popular, un xic irònica i gens ni mica pamfletària. Sor Francina gaudeix de fama de santedat entre tots els creients de Mallorca i el seu procés de beatificació avança, bé que sigui a passa de caragol.

Cal creure que degué ser un personatge força singular, la Tia Xiroia. Frec a frec amb les virtuts pròpies de la santedat -amor al proïsme, dedicació absoluta de la seva vida a la causa religiosa- era una dona d'empenta, decidida i feïnera. Sor Francinaina feia escola, guaria els malalts, repartia el pa entre els necessitats que devien ser una caterva i, encara, segons la tradició, treia temps per assistir als grans actes religiosos que se celebraven a Roma. Diuen que per Nadal, per la festa de Sant Pere, L'esperit de Sor Francinaina es traslladava en un vol al Vaticà i tornava de pressa al seu convent de Sencelles, tot just acabaven els actes reli-

ESCULTURA DE FRANCESC ALOMAR
A LA PRAÇA DEL MERCAT A SINEU

giosos. Era, sens dubte, la Tia Xiroia, una dona d'una fe religiosa infrangible. Els seus paisans la veren alçar-se, en èxtasi, dos pams del sòl. Feia miracles. Bàsicament endevinava fets que succeïrien. Descobria als pares els camins ignots que trepitjaven en aquells moments els fills emigrats per fam o per guerra. Realitzà tot un seguit de miracles senzills, el ressò de qualcun d'ells encara es manté arrelat a la devoció dels catòlics actuals. Plovia. Un vespre plovia a bots i barrals i una nineta no sabia com fer-s'ho per anar de Sencelles a Binissalem a comprar una medicina que guarís la seva mare. Sor Francinaina li deixà el seu capell. «Posa-te'l -li aconsellà- posa-te'l i no te mullaràs». L'infant tornà a ca seva més eixuta que un cap de rostoll i, de llavor ençà -aquest fet succeí tot jus encetat el segon terç del segle XIX- el capell de la Tia Xiroia ha esta objecte d'una especial devoció. En el convent de les mon-

ges de la Caritat de Sencelles el guarden dins una vitrina, vell i ennegrit. Amb tot, encara hi acudeixen creients a assajar-se'l, convençuts dels seus poders sobrenaturals. Ningú no vol acarar-se amb la mort, quan la mort s'anuncia. La pròpia Sor Francinaina havia manifestat a les germanes de la Congregació, que el seu desig seria que fessin un bon fogueró amb les seves despulles i que el vent n'escampàs les cendres. Possiblement la Beata anhelava confondre's amb aquesta terra magra i pobra -la seva- que el sol de juliol pretén mostrar-nos més pobra i magra.

—Ni bon vi se fa a Sancelles—em diu un de tants d'hommes que prenen la fresca a la plaça de Costitx- *Les vinyes pròpies no basten per abastar el mercat i duen vi de Binissalem, de Porreres. Fins i tot de Catalunya.*

I afegeix, per tal de fer creadores les seves paraules.

—I jo ho puc dir, perquè som de Sencelles.

Els contertulians riuen. Tal volta entre costitxers i sencellers s'hagi produït més d'una mala escomesa, perquè Costitx fou llogaret de Sencelles fins quasi fa cent anys. La terra és la mateixa -terra de vins elaborats: d'aquest terme sorgiren la seca i els resolis- i fins i tot per no quedar-se endarrera l'un de l'altre, els costitxers també aspiren -altre temps no gaire llunyà amb més convicció que ara a la beatificació de Na Margalideta. De tota manera la beata costitxera no té una història tan relevant com la Tia Xiroia, entre altres raons perquè li pertocà viure al segle XX, que és un segle parc en beateria. El dret de meravellar ha estat assumit exclusivament pels científics, car els intel·lectuals del Vaticà capolen els miracles que assumeix la fe popular i els retornen al poble convertits en anècdota. Per altra banda Na Margalideta morí molt jove, tuberculosa, l'any que l'últim vent de mort empastifà la terra mallorquina.

Eren anys de fam, d'emigració. Actualment Costitx és un po-

FOTOS FRANCESC AMENGUAL

VISTA DEL POBLE DE MONTUÏRI

ble petit, rioler, comandat per dones. La batlessa, la secretària de l'Ajuntament, l'apotecària i la metgessa, han fet que aquest poble fos notícia, no endebades d'ençà que s'iniciaren els primers moviments d'alliberament no s'ha donat un altre cas com aquest.

—*I bé que ho fan!* -em diu una dona de mitjana edat, que no dubta a deixar a un racó el poal d'aigua que transporta per tal de fer petar la xerrada.

—*I la batlessa...?* -li deman-.

—*No ho pot fer millor, és sa meva neboda!*

—*Ah!*

Es una dona extraordinàriament simpàtica, xerraire. Feia uns anys que jo no havia estat a Costitx i hi vaig esser per circumstàncies ben diferents de les actuals. Resseguia la història desconeguda de n'Aurora Picornell i precisament en aquest poble s'acaba el fil de la seva descendència. Casualitat: n'Aurora fou una feminista militant. L'engolí la barbàrie. Em ressona el record d'una vella història.

Temps era temps, tanmateix, i el nostre temps és un altre. Tot fent camí des de Palma cap a Algaida, el viatjant es trobarà a banda i banda de carretera un seguit d'hostals especialitzats en cuina mallorquina. Els primers són de l'any de la neu. La majoria, en canvi, sorgí quan l'utilitari començà a envair les carreteres de l'Illa, és a dir vint o vint-i-cinc anys enrera. Tots ells ofereixen una carta reduïda i especialitzada en els plats que es consideren propis de Mallorca: sopes, frit, arròs brut i

rostits de xot i de porcella. Evidentment la cuina mallorquina és molt més extensa, però sembla que els clients habituals que sobretot els dies de festa fan teringa davant les taules, volen menjar aquests plats, cap altre. D'Algaida va escriure Gafim en el seu llibre «Dos viatges en calma per l'Illa de la calma», que els algaidins tenen un espatló més baix que l'altre. Si els mirau de prim compte tal volta us adonareu que no sempre és així. Amb tot sembla cert que tots tenen la panxa roja.

—*Algaidí, panxa roja!*

No els alceu els faldons de la camisa per tal de comprovar-ho. Jo no ho faria. La proximitat dels pobles dins aquest cercle de pobles que formen Es Pla, ha fet que les rivalitats per assumptes sens dubte importants -com poden esser-ho els estires i arronses per aconseguir els llogarets llur independència municipal o per altres menys rellevants- acabassin d'aquesta manera tan senzilla con és posant-se capells els uns als altres.

—*A Sineu ho sabeu?*

—*A Sineu veuen el gep dels altres i no veuen el seu.*

A cada un dels pobles l'han batiat els altres. Així els lloretans tingueren altre temps anomenada de conrear la bruixeria...

Ho escric, sabedor que totes aquestes anècdotes no esquitxen ni feren els actuals habitants dels pobles d'Es Pla, que fa dècades que han superat l'aïllament cultural que han petit històricament. Avui per avui constitueixen un conglomerat humà vitalista, malaguanyadament abocat a l'emigració cap a

les zones costeres.

Els qui ens apropem en Es Pla amb l'afany de conèixer la seva realitat social i humana, no podem fer altra cosa més que deixar constància del batec feixuc del seu cor. Es un batec profund que voldria creure inextingible, tot i que el dessagnament econòmic de les parcel·les de conreu vesteix de dol el seu perfil. El rebost de Palma ja no es troba terra endins i, cas que no s'esdevengui un imprevist que aïlli uns països dels altres, és possible que mai no ho torni a esser. Cal pensar doncs, que Es Pla pot convertir-se en un paisatge de cartró, en un fantàstic decorat ple de records, únicament de records? No. Almenys no ho vull creure. Això no obstant, s'haurà d'abocar la imaginació a cabassos dins els caps-recs si volem defugir una economia microcefàlica que, de fet, ja presideix i condiona la ubicació dels nuclis urbans de l'Illa.

Ho pens, d'esquena a Es Pla, de retorn a Palma, quan el sol que m'ha acompanyat tot el sant dia deixa pellerings de llum a les pales dels molins que clapegen els horts de Sant Jordi.

Mir pel retrovisor el llom negre de la carretera, a tot estirar queda una hora de claror.

¿Que faig? Cerc a la màquina amb l'índex inquisitorial de la mà dreta un signe de puntuació que m'ha nascut al cervell i em creix i em creix dins el cap. Punt. Escric punt. Al capdavant Es Pla ofereix a l'escriptor una veta de temes, del tot inesgotables en un sol dia de pelegrinatge.

EL PLA DE MALLORCA

UNA RECESSIÓ PROLONGADA

A

lgú podria suposar que el Pla és allò que queda, encara, de la Mallorca no tocada pel turisme. Un illot, dins una illa, de pau i bucolisme. En una paraula: d'essència de mallorquinitat. El Pla, però tot i la seva manca de «take-off» econòmic ha quedat, també, ben tocat pels canvis de la Mallorca d'aquests darrers anys. No cal, idò, fer fantasies errònies, sinó tractar d'analitzar ara quin és l'estat de la qüestió d'aquesta comarca mallorquina. Com n'ha estat el canvi, perquè veritablement n'hi ha hagut, i com pareix que serà. La pau i la calma pels seus turons i sementers són ecos de rondalla mal contada. No cal, tampoc, exagerar.

Una comarca ben definida

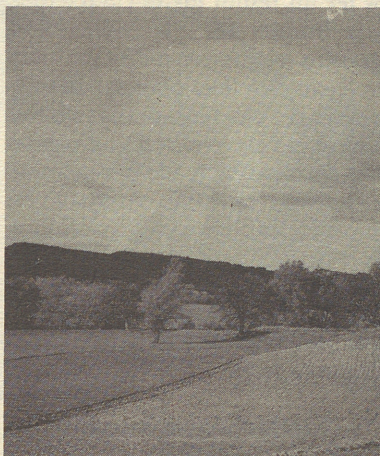
La gent de Mallorca no entén, encara, quin és el sentit de la comarca. Hi ha Pla i Muntanya, poca cosa més. La tradició d'unes delimitacions comarcals històriques ha fet molta falta. Nogensmenys, el procés encetat pels geògrafs V. ROSSELLÓ i B. BARCELÓ (1) en l'estudi i propostes de comarcalització, recull ja messes abundoses. Vull dir, que cada dia més, noms com Llevant, Raiguer o Migjorn són entesos per més gent i, fins i tot, usats per l'Administració Autonòmica. Tot i que la dificultat per a trobar unes delimitacions geogràfiques superiors als municipis -comarques o mancomunitats- és evident, una de les que manco dificultats presenta és la del Pla.

El Pla, administrativament, serien els municipis de l'interior de l'illa, els de més enmig, el centre.

Ara bé, el Pla fisiogràfic vessa cap a la mar per l'horta de Sa Pobla i Muro i, també, pel Prat de Sant Jordi a Palma. Però la dinàmica d'aquests municipis dedicats a l'horta intensiva i al turisme, els diferencia absolutament dels del centre.

Algaida, Ariany, Costitx, Llubí, Lloret, Maria, Montuïri, Petra, Porreres, Sant Joan, Santa Eugènia, Sencelles, Sineu i Vilafranca. Aquests catorze municipis configuren la comarca del Pla de Mallorca. És el Pla una comarca, com veu-

Climent Picornell
Departament de Geografia
Universitat de Palma

rem, en la qual les característiques naturals es conjuguen amb les característiques funcionals, socials i econòmiques. Les més importants, l'absència de relleus significatius i una forta recessió demogràfica.

No existeix, encara, un gran estudi de síntesi sobre la comarca del Pla. Un treball que abarqui la majoria de coneixements que en tenim, com sí existeixen del Llevant i del Migjorn i de la serra de Tramuntana. Nogensmenys cal destacar dues aportacions recents, dos estudis importants, tots dos malhauradament inèdits, em referesc a la tesi doctoral de Francesca Florit (2) i a un treball realitzat per un grup de geògrafs al departament de Geografia de la Universitat (3).

El Pla, una unitat de paisatge.

Enmig de les dues serres mallorquines, la de Tramuntana i les de Llevant, hi trobam una gran extensió de terres on el relleu no és, ni de molt, tan pronunciat com a la Muntanya. Aquí enmig s'hi configuren el Raiguer o peu de la Muntanya, travessat per la carretera

d'Inca, el Migjorn al Sud de l'illa, comarca plana que toca amb les seves marines la mar, i el Pla.

Als extrems del Pla dues zones enfonsades i planes. Una tocant la badia d'Alcúdia, al Nord, i l'altra la badia de Palma al Sud i ben enmig el Pla pròpiament dit.

El relleu, no totalment aplanat, és una configuració àgil de valls amples i turons esquifits. De debò que la comarca del Pla no és plana de tot, sinó que deu el nom a la contraposició entre aquesta i els relleus pronunciats de les muntanyes. És, de bell nou, l'antiga contraposició a Mallorca, de Pla i Muntanya. La seva altitud se situa entre els 50 i els 150 m. sobre el nivell de la mar i per damunt d'aquesta, els turons més significatius, molts d'ells coronats per ermites, oratoris o santuaris: Monti-Sion, Bonany, Consolació, Sant Miquel...

De dalt d'algun d'aquests turons estant, podreu contemplar quasi tota la comarca que presenta una fisiognomia ben pròpia, contemplada de lluny: camps de cereals, arbrat de secà i pinars i garrigues que s'enfilen pels costers mals de sembrar. B. BARCELÓ la descrigué certerament:

«... un paisatge articulat en formes arrodonides en què les elevacions, sempre moderades, es destaquen més pels pinars i les garrigues que solen cobrir-les, que no per l'al·cària, i contrasten amb els conradissos situats a les millors terres de baix. La intensa parcel·lació que la bondat de les terres ha fet possible, ha donat lloc a la formació de nuclis de població petits però nombrosos, amb termes municipals d'extensió limitada.» (4).

Les característiques climàtiques del Pla no s'allunyen gaire de les generals de Mallorca, ben conegudes. Un estiu ben marcat i sec i un hivern no gaire fred i poc humit; dues estacions de transició en les quals les pluges s'hi manifesten un poc més, encara que amb una forta irregularitat. Al Pla, la pluja mitjana anual se situa entorn dels 400-700 litres per metre quadrat.

Tal vegada, el tret climàtic

més significatiu sigui el fet del seu allunyament relatiu de la mar, la qual cosa provoca un efecte de «minicontinentalitat». De tal manera que les amplituds tèrmiques són més fortes que a les terres litorals. És a dir, més calor a l'estiu i més fred a l'hivern que a la resta de Mallorca, exceptuant els cimals de la serra de Tramuntana. Amb tot i amb això els efectes de la mar també s'hi deixen sentir. Els règims de vents coneguts com «embats» - causats pel diferent encalament i refredament de la terra i la mar-penetren profundament fins al centre de Mallorca. Les teringues de molins, testimonis muts i descapellats de la seva activitat passada, prop de les viles en ho podrien significar.

La comarca del Pla és travessada per una xarxa de síquies i torrents, buits la major part de l'any, que recullen les aigües dels vessants de la serra de Tramuntana -torrent d'Almedrà i torrent de Muro- i de les serres de Llevant. Encara que n'hi ha que reben aportacions de les aigües de la pròpia comarca, com són els casos dels torrents de Muro i de na Borges i alguns altres més casolans com els de Son Bauló i el Montblanc. Tots condueixen a la badia d'Alcúdia, lloc prioritari de desembocadura.

Una climatologia poc propícia i la manca d'aigües superficials ha fet del Pla una comarca on el reguiu ha estat tradicionalment una activitat poc usual, encara que avui en dia, gràcies a la tècnica, s'extreguin aigües a grans profunditats.

La vegetació natural de la comarca ha estat profundament modificada per l'home. Ha transcorregut en un procés històric ben normal. Els llocs més planers foren els primers que s'utilitzaren per l'agricultura i, per tant, els que més han deixat de tenir la catifa vegetal pròpia. Potencialment la vegetació del Pla seria la dels boscos d'alzines i en alguns llocs més deficients la garriga baixa d'ullastres i els vegetals associats, l'**Oleo-Ceratonion** dels botànics. Avui en dia, qualssevol d'aquestes dues formacions romanen fortament alterades. És difícil trobar clapes significatives d'alzines

i tant aquestes com la garriga d'ullastres han estat substituïdes pels pinars que són actualment, sens dubte, els espais de vegetació natural més nombrosos -amb la seva fauna associada- i reduïts, per la intensa activitat agrària i ramadera, als llocs més xerecs.

Com es veu no es gaire difícils fer un resum de les característiques físiques del Pla: relleus poc agressius -el que possibilita l'existència d'extensos llocs planers- una climatologia i una hidrografia més tost inhòspites i els residus d'una vegetació natural arraconada per la intensa activitat agrícola. Aquesta, ha aprofitat les formacions edàfiques, els sòls, més profunds de l'illa per treure bon profit dels cultius de secà. El «call vermell» seria l'exponent, tal vegada, més espectacular d'aquesta terra.

Característiques humanes del Pla.

Damunt aquesta fisiografia natural pròpia, s'hi instauraren els homes en el procés històric.

Les restes de coves habitades i talaiots ens parla d'un poblament antic, continuat a l'època romana. Les troballes de ceràmica ho deixen entendre així i més d'un ha volgut suposar que Sineu és la «Sinium» de la qual parla Plini. Algunes basíliques paleocristianes, properes al Pla, ens parlen d'una certa continuïtat històrica a través dels segles obscurs de la història de Mallorca. També els musulmans trobarien un bon assentament a la comarca: rafals i alqueries densos en són un bon testimoni.

Amb l'arribada dels catalans, la repoblació posterior, la creació de nous nuclis poblacionals (Castellitx, Petra, Porreres, Sant Joan) i el reforçament dels existents (Montuïri i Sineu) el Pla va configurant la seva fesomia.

La població del Pla -històricament parlant- segueix una tònica semblant a la de la resta de Mallorca, amb els seus trets més notables. Els segles XV i XVI, amb epidèmies i conflictes civils n'estacionen el creixement i a partir del

segle XVII hi ha ja una recuperació notable. El bon desenvolupament de l'activitat agrària ocasionà una forta pressió demogràfica sobre les grans propietats. La Desamortització i l'establiment de grans finques són bons exemples durant el segle XIX i principis del XX. Tal vegada per això les tendències migratòries a ultramar, tan fortes a altres llocs de Mallorca, no tengueren tanta intensitat al Pla.

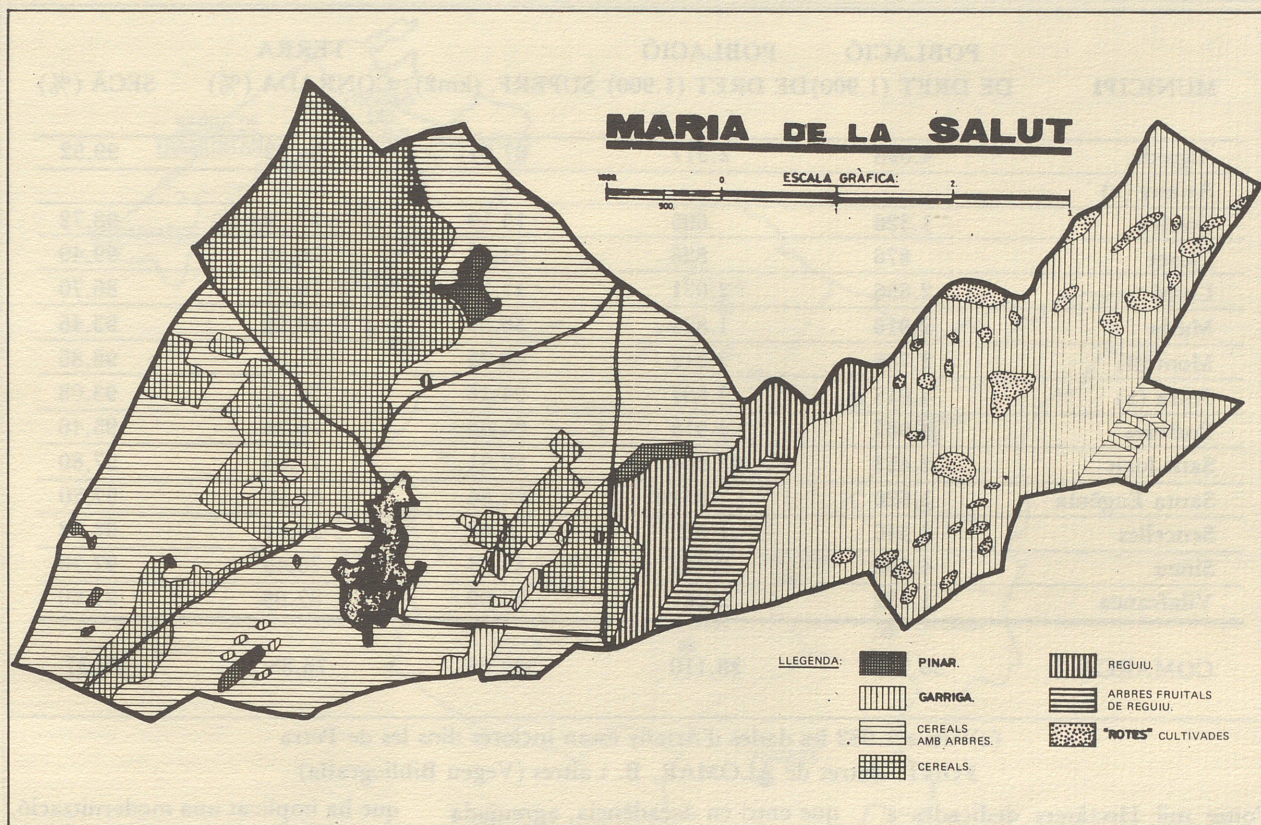
Els efectes del Turisme marquen un punt de girada en aquesta evolució i el Pla perd població d'una forma exagerada els últims trenta anys. Tots els seus municipis -excepte Vilafranca- tenen avui en dia menys població que l'any 1.900.

Podem, així, arribar a definir els trets principals del model demogràfic del Pla com: creixement vegetatiu negatiu, és a dir, una disminució de la natalitat i que el nombre de defuncions sigui superior al de naixements. Migració forta cap a altres municipis, principalment Palma i els nuclis de població del litoral. Cal tenir en compte que la mà d'obra que demana el Turisme en una primera etapa -abans de la venguda dels contingents de treballadors de la Península- és subministrada, principalment, pel Pla. La quantitat de persones majors que romanen a aquests pobles augmenta el seu pes, l'envelliment de la població és un fet relacionat amb els anteriors. Caldria afegir-hi, com un tret demogràfic i social ben significatiu del Pla de Mallorca, l'absència manifesta de contingents significatius d'emigrants forasters.

Així arribam a configurar el Pla com un lloc poc habitat, en relació a altres llocs de Mallorca i amb perspectives que aquest model demogràfic vagi en augment. Les perspectives de redreçament són poc manifestes, em tot cas ho serien d'estabilització.

L'hàbitat al Pla es configura com una concentració de població als petits nuclis caps de municipi, exceptuant els casos d'altres petites concentracions com són Pina i Randa (Algaida), Ses Olleries (Santa Eugènia), Biniali, Jornets i Ruberts (Sencelles) o, fins a 1.982, Ariany

que es va segregar de Petra i és ara un municipi autònom. La dispersió de la població a possessions i altres llocs espargits pel camp s'ha vist reduïda dràsticament.

La xarxa viària, vertadera medul·la que uneix els nuclis de la comarca i els estructura orgànicament, posseeix una gran densitat. Els diferents pobles estan fortament interconnectats. El cas de Sineu, tal vegada, sia el més espectacular: reflex de la importància articuladora comarcal que ha tengut aquest municipi, exemplificada per la carretera directa a Palma i l'important mercat dels dimecres.

Damunt aquesta xarxa, hereva dels antics camins de carro, hi ha actuat la motorització que ha provocat reformes en la pavimentació, però poques sobre la modificació de les amplàries. El traçat conserva, encara, els inconvenients, augmentats pel creixement del parc mòbil als darrers anys. És ben clar que el pes del trànsit es concentra en dos vectors primordials, la carretera

C-713 de Palma-Inca-Alcúdia i la carretera C-715 de Palma-Manacor, ambdues són les més usades i a partir d'aquestes s'estructura després la connexió amb els nuclis municipals.

Cal remarcar el tancament de les línies de tren que solcaven la comarca, esfondrades davant la deslleial competència dels transports per carretera i l'abandó per part de l'organisme encarregat del seu manteniment.

Clara vocació agrària.

De l'anàlisi de l'estructura sectorial econòmica de la població de les Illes Balears, en poden extreure la conclusió que la majoria dels seus habitants treballen en el sector dels serveis i el percentatge de població ocupada en el sector de l'agricultura i la ramaderia se situen, actualment, entorn del 10%. Aquesta mateixa anàlisi aplicada al Pla ens du a la conclusió que els percentat-

ges de població ocupats en les tasques agrícoles són sensiblement superiors als de la resta de l'illa de Mallorca, exceptuant municipis com Sa Pobla i Muro. En aquest sentit cal parlar del Pla com una comarca amb clara vocació agrària, fins al punt que alguns dels municipis tenen més de la meitat dels actius ocupats en les tasques del camp.

Deixant de banda els avatars històrics del fenomen agrari al Pla, interessants i bastant coneguts, s'ha de significar que la comarca tenia l'any 1.983 més del 75% del total del territori conrat. Molt superior a la resta de Mallorca: 56%. D'aquests terrenys 13.453 Hectàrees eren dedicades a la sembra de cereals per a gra, 2.502 Hs. a lleguminoses, 348 Hs. a patates i altres tubercles, 10.111 Hs. a farratges, 1.286 Hs. a hortalisses, 334 Hs. a fruiters cítrics, 483 Hs. a fruiters no cítrics, 20.596 Hs. a altres fruiters, 1.115 Hs. a vinya, 104 Hs. a tàperes i sols 16 Hs. a olivar (la serra de tramuntana i el Raiguer tenen més

MUNICIPI	POBLACIÓ DE DRET (1.900)	POBLACIÓ DE DRET (1.900)	SUPERF. (km2)	TERRA CONRADA (%)	SECÀ (%)
Algaida	4.098	2.317	87,61	81,32	99,52
Ariany (x)					
Costitx	1.326	605	15,19	77,28	98,72
Lloret	876	826	34,72	76,82	99,40
Llubí	2.656	2.071	17,39	76,67	86,70
Maria	2.016	1.824	30,30	69,29	93,46
Montuïri	2.786	2.212	40,39	81,87	98,85
Petra (x)	4.018	3.697	94,16	70,77	93,08
Porreres	4.967	4.918	85,63	76,73	95,46
Sant Joan	2.453	2.004	39,91	79,05	97,80
Santa Eugènia	1.620	911	20,84	56,95	97,20
Sencelles	3.346	1.622	52,62	80,74	92,72
Sineu	4.503	3.012	47,94	76,40	97,70
Vilafranca	1.132	2.281	22,99	87,08	91,50
COMARCA	35.797	28.110	589,69	76,83	95,37

(x)Fins a 1.982 les dades d'Ariany estan inclores dins les de Petra

FONT: Extret de ALOMAR, B. i altres (Vegeu Bibliografia)

d'onze mil Hectàrees dedicades a aquest conreu). Els graus d'especialització dels conreus del Pla respecte a altres comarques és significatiu. De blat -34,54% del total de Mallorca-, ordi -24,54%-, civada -23,33%-, ciurons -45,56%-, pèsols -46,63%-, melons -32,05%-, alls -56,45%-, albercoquers -36,37%- i figueres -24,46%-.

El secà és predominant, encara que als darrers anys el reguiu dispers ha sofert un augment espectacular, més dels del punt de vista econòmic que no territorial. Els cereals i l'arbrat són la dedicació majoritària de la comarca. Els blats amb noves espècies d'importació i rendiments superiors als d'abans-, ordi, civada són ben presents. S'hi apliquen noves tècniques de sembra, adobs i recol.lecció modernes, així i tot -encara que ja no hi ha eres on es venti el gra- la productivitat és migrada.

Els arbres tradicionals, ametlers, figueres i garrovers arroseguen tot un seguit de problemes, principalment els dos primers.

Quant a l'ametller, la competència dels mercats americans ha fet

que entri en decadència, agreujada perquè, la majoria, d'arbres són vells, i les varietats molt diverses, el conreu mixt, les dificultats de mecanització, etc.

Quan fan minvar productivitat, altres temps més esponerosa. La figuera, arbre tradicional on n'hi hagi, és arrabassen en grans quantitats com una nosa dins les parcel·les. Fins i tot les figues seques que es venen als mercats tradicionals són d'importació. El garrover veu augmentar els seus rendiments per les noves aplicacions i l'albercoquer veu augmentar els seus excedents en els sequers. Les tàperes de Llubí, els melons i l'horta en general són exemples de les necessàries reorientacions de l'agricultura de la comarca.

La ramaderia, contemplada abans com una activitat complementària de l'agricultura, comença a aparèixer com un procés de desenvolupament manifest -l'augment dels conreus de farratges ho explicita- i la presència de porquí i oví és important.

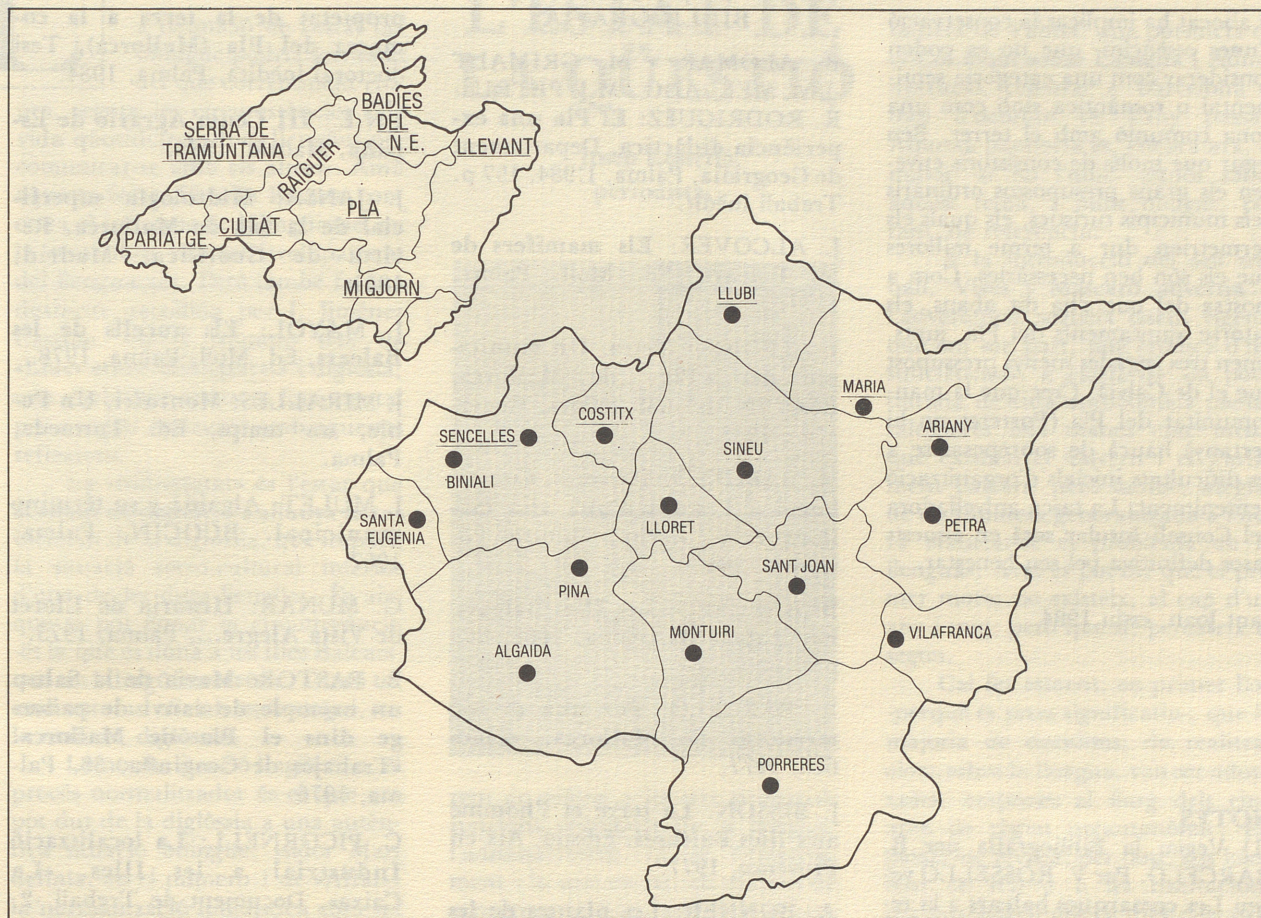
El minifusdisme, l'envelliment de la població activa agrària -fet

que ha implicat una modernització, forçada també per l'abandó del camp- i una inadequació no resolta entre el gran desenvolupament del fenomen turístic i la qüestió agrària, posen l'agricultura del Pla en una obligada reconversió de futur. D'això en són exemples: l'increment molt important dels farratges, la reestructuració dels conreus protegits davall plàstics, la reconversió del cultiu de l'ametller o una reorientació del subsector ramader. Per un altre costat la incidència de l'agricultura a **temps parcial** -en augment-, els «hobby farmers» o agricultors de cap de setmana -també en augment-, juntament amb la puja exagerada del preu de la terra lligada al creixement de la construcció de residències secundàries, són fenòmens que s'han de tenir en compte i que entren a pertorbar el funcionament normal del sector agrari al Pla.

El Pla, encara més que la resta de Mallorca, apareix com un desert industrial. Les produccions de les antigues menestralies han estat suplantades pels nous ormeigs, fabricats amb materials nous i lluny de la

NORMALITZACIÓ LINGÜÍSTICA:

comarca. Així i tot, notam una dèbil presència de components del calçat, transformats de l'alimentació i begudes i la fabricació de materials per a la construcció. Algunes empreses tèxtils, de fusta o de transformats metàl·lics no fan abandonar el parer que aqueixes activitats contemplin negativament el Pla com a zona de localització industrial.

La disminució de la població del Pla és fidel reflex de la disminució de l'activitat econòmica en general. També és notable aquest efecte en el sector econòmic dels serveis. Al Pla no hi ha hotels. Amb dificultat hom pot trobar alguna fonda o pensió. Això, però, no vol dir que el turisme no hi hagi influït. Indirectament la recessió social i econòmica és causa del desplaçament cap a Palma i cap al litoral de les activitats econòmiques capdavanteres.

L'estructura comercial de la comarca és un bon exemple. Quasi tots els municipis del Pla tenen un baix equipament comercial que resol les necessitats d'alta freqüència, com són els casos de l'alimentació i les begudes, perfumeria i drogueria, etc. Pel que fa a la compra d'altres articles es dibuixa que la comarca sent fortament l'atracció de Palma.

Entorn del 70% de les compres de vestit i calçat s'efectuen a la capital i, més dèbilment, a Inca o a Manacor. Aquestes apareixen com dues subàrees sobre les quals gravita el Pla. Respecte a les compres de maquinària, mobles i electrodomèstics hi figura una certa polarització compartida. Cap municipi dels que formen la comarca té, en aquest sentit, un equipament que el faci aparèixer com a articulador o cap comarcal, ni de la funció sanitària,

ni de l'administrativa.

Es mantenen encara els mercats setmanals, antiga deixa de passats sistemes de comerç renovats. Cal aquí fer referència al mercat dels dimecres de Sineu, amb una clara influència sobre tota la comarca i fins i tot sobre comarques veïnes.

El Pla, econòmicament parlant, apareix com una comarca en recessió si la comparem amb altres comarques de l'illa de Mallorca empeses pel turisme. Hem dit econòmicament però, socialment manté una certa vitalitat ben assenyada. Aquesta es reflecteix en el manteniment d'un gènere de vida no barallat amb la tradició i en un retorn fidel dels migrants setmanals, els quals fan canviar la fesomia dels pobles durant els caps de setmana.

El fet que el turisme no s'hi ha-

gi abocat ha implicat la conservació d'unes essències, que no es poden considerar com una categoria sentimental o romàntica sinò com una bona comunió amb el terror. Ben segur que molts de consistoris envegen els grans presupostos ordinaris dels municipis turístics, els quals els permetrien dur a terme millores que els són ben necessàries. Com a mostra del que s'ha dit abans, els catorze ajuntaments del Pla, junts, tenen tres vegades menys pressupost que el de Calvià. Crec que la mancomunitat del Pla (Porreres no hi pertany) haurà de sobreposar-se a les dificultats inicials d'organització i enteniment. La tasca anivelladora del Consell Insular serà en aquests casos definitiva pel seu benestar.

Sant Joan, estiu 1984.

NOTES

- (1) Vegeu la Bibliografia per B. BARCELÓ. Per V. ROSSELLÓ vegeu *Les comarques balears* a la revista LLUC, núm. 679, 1978. Al mateix número de LLUC, B. COLOM: *Cap a la comarcalització de Mallorca*, fa diverses proposicions.
- (2) Francesca FLORIT: *Les transformacions del paisatge rural i de la propietat de la terra de la comarca del Pla de Mallorca*. Tesi doctoral inèdita. Llegida al Departament de Geografia de la Universitat de Palma. Dirigida pel professor Bartomeu Barceló. 1984.
- (3) Em referesc al treball titulat *El Pla: una experiència didàctica*. Es tracta d'un treball realitzat per cinc alumnes -avui ja llicenciats (quatre en GEOGRAFIA i un en HISTÒRIA)- per a l'assignatura «Didàctica de la Geografia» que impartesc al 5^è curs. El treball roman inèdit, esper que per poc temps. D'ell n'he agafat multitud de dades i informacions per confeccionar aquest article. Vegeu la Bibliografia.
- (4) B. BARCELÓ (1968) Vegeu la Bibliografia.

BIBLIOGRAFIA

B. ALOMAR - M. GRIMALT - J.M. MELLADO - M.J. PETRUS - R. RODRIGUEZ: *El Pla una experiència didàctica*, Departament de Geografia, Palma, 1.984, 157 p. Treball inèdit.

J. ALCOVER: *Els mamífers de les Balears*, Ed. Moll, Palma, 1977.

J. ALFONSO: *Petra. Un municipi del «Pla» de Mallorca*, BCOCIN, n° 638 Palma, Gener-Març 1963.

M. BARCELÓ: *Porreres. Contribució a l'estudi d'una vila mallorquina...* Agrup. Cultural Porreres, 1984.

B. BARCELÓ: *Les Illes Balears*. Ed. Taber, Barcelona, 1968, 203 p.

B. BARCELÓ: *Per una divisió territorial de Mallorca*, «Lluc» 675, 1977.

J. BISSON: *La terre et l'homme aux îles Baléares*. Edisud, Aix-en-Provence, 1977.

A. BONNER: *Les plantes de les Balears*. Ed. Moll, Palma, 1976.

P. BRUNET: *La red viaria de Mallorca*, «Mayurqa» 19, Palma, 1982.

C.E.C.A.: *Situación actual y perspectivas de desarrollo de las Baleares* Madrid, 1974.

G. COLOM: *Geología de Mallorca*. Inst. Estud. Baleáricos, Palma, 1975.

C.G.I.: *Dades Balears*, Palma, 1983.

C.G.I.: *La Agricultura de las Baleares*, Palma, 1981.

C.G.I.: *El Urbanismo y el Medio Ambiente en las Baleares*, Palma, 1982.

COMUNITAT AUTÒNOMA I.B.: *El Comercio en Baleares*, Palma, 1983.

F. FLORIT: *Las transformaciones del paisaje rural i de la*

propietat de la terra a la comarca del Pla (Mallorca), Tesi doctoral inèdita, Palma, 1984.

I.N.E.: *III Censo Agrario de España*, Madrid, 1984.

J. JANSÀ: *Hidrología superficial de la isla de Mallorca*, Revista de Geofísica, Madrid, 1951.

J. MAYOL: *Els aucells de les Balears*, Ed. Moll, Palma, 1978.

J. MIRALLES: *Montuiri. Un Poble, un temps*, Ed. Turmeda, Palma.

J. MULET: *Algaida y su término municipal*. BCOCIN, Palma, 1967

G. MUNAR: *Història de Lloret de Vista Alegre...*, Palma, 1975.

B. PASTOR: *Maria de la Salut: un exemple de canvi de paisatge dins el Pla de Mallorca*. «Trabajos de Geografia», 33, Palma, 1976.

C. PICORNELL: *La localització Industrial a les Illes*. «La Caixa», Document de Treball -2, Barcelona, 1980.

A. QUINTANA: *El sistema urbano de Mallorca*. Ed. Moll, Palma, 1979.

V.M. ROSSELLÓ: *Mallorca el sur y el sureste*. COCIN, Palma, 1964.

V.M. ROSSELLÓ: *Les Illes Balears*. Resum Geogràfic, Barcelona, Ed. Barcino.

P. SALVÀ: *La utilización agraria del suelo en la isla de Mallorca*. Mayurqa n° 13, Palma, 1975.

DIVERSOS AUTORS: *Geografia i Història de Maria de la Salut*. Alumnes del Col·legi de Mari, Pro. Joan Sans, 1976.

DIVERSOS AUTORS: *Contribución al estudio de la zona agrícola del Centro de Mallorca*. Publicacions de l'Obra Social de La Caixa, 1967.

L

NORMALITZACIÓ LINGÜÍSTICA: L'ESTAT DE LA QÜESTIÓ

Josep Rosselló,
periodista.

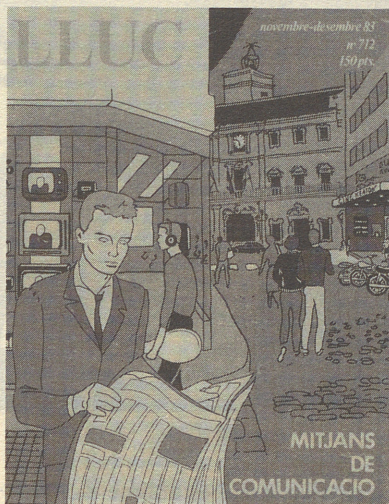
a definició de l'estat del bilingüe podria ser: estat del que correntment empra, segons les circumstàncies a la vida quotidiana, dues llengües per comunicar-se amb els altres». Amb aquesta frase, Charles Bouton concreta el concepte de bilingüisme, en la seva obra «El desenvolupament del llenguatge». Però també fa una distinció -recollida per J. Jiménez Castillo, en el número 698 de «Lluc» entre «bilingüitat» i diglòssia; una distinció que ens és fonamental per a seguir endavant amb aquestes reflexions.

La «bilingüitat» és l'estat que acabam de definir, i s'allunya notablement de la diglòssia, que implica la situació socio-cultural inferior d'una de les dues llengües. És així que es pot donar la circumstància -és la que es dona a les Illes Balears- que un bilingüisme teòric, i fins i tot amb estatus oficial, esdevengui, en la realitat, diglòssia.

La normalització lingüística, el procés normalitzador és el que ens pot dur de la diglòssia a una autèntica situació bilingüe. Isidor Marí definia, en el número 1 de «Affar», la normalització lingüística com «el procés social amb què una comunitat sencera avança cap a una situació d'equilibri lingüístic, és a dir, cap a l'ús generalitzat de la llengua pròpia a tota la societat i en totes les funcions, i cap a unes relacions igualitàries amb les altres comunitats veïnades». I encara afegeix: «Mentre hi hagi sectors importants de la societat que no coneixen la llengua del país, o mentre aquesta llengua no es faci servir en tots els camps d'activitat de manera preferent, la normalització no haurà acabat, i la raó és ben clara: mai no es podrà tenir per normal que dins el seu propi territori un idioma sigui usat de forma parcial o subsidiària.

La normalització lingüística haurà de tenir tres fronts: el social, el lingüístic i el psicològic. Ens referirem, en aquestes pàgines, només a l'aspecte social del procés, que ha de suposar l'extensió del català a tots els sectors, funcions o usos de la nostra societat.

Socialment parlant, ens hau-

rem de referir a les tres principals funcions públiques de la llengua: l'administrativa, la de l'ensenyament i la que en fan els mitjans de comunicació. L'ús i presència del català en el sistema educatiu requereix un estudi en profunditat i monogràfic. Per tant, el deixarem de banda, només recollint el fet que segueix regit pel Reial Decret 2193/79, de 7 de setembre, desenvolupat en l'Ordre Ministerial de 25 d'octubre de 1979 i en la d' 11 de febrer de 1.982. Res no s'ha canviat després de l'aprovació de l'Estatut d'Autonomia. I les realitzacions i conseqüències d'aquesta normativa varien notablement, segons quedin recollides en els bolletins informatius de la Comissió Mixta Ministeri d'Educació-Conselleria d'Educació, o en publicacions d'altres entitats, com és ara la CENC (Comissió per a l'Ensenyament i Normalització del Català) de l'Obra Cultural Balear.

LA SITUACIÓ DEL CATALÀ A L'ADMINISTRACIÓ

Amb un títol gairebé idèntic, Miquel Vives i Mascaró presentà, com a assessor lingüístic de l'Ajun-

tament de Palma, una ponència en el Col·loqui sobre Llengua i Administració, celebrat a Barcelona el mes d'octubre de l'any passat. Aquesta ponència és, encara ara, el millor -si no l'únic- estudi sobre aquest tema, i punt obligat, per tant, de referència.

A la introducció del seu treball, Vives i Mascaró advertia -i l'advertència segueix essent vigent- que era «en part, una crònica d'insuficiències», a causa de «la poca durada de vida autonòmica plena» -aleshores feia només cinc mesos que existien el Govern i el Parlament balears- però també, afegia, de «la timidesa generalitzada a l'hora d'atacar-se el problema de la llengua». Avui es pot dir que el primer motiu no existeix, al cap d'un any i mig; però que sí, persisteix el segon.

Cal fer esment, en primer lloc -perquè és prou significatiu-, que la majoria de decisions, de realitzacions sobre la llengua, van ser adoptades, empreses al llarg dels cinc anys de règim preautonòmic. En passar-ne revista, per tant, ens hauríem de referir a les institucions pre-autonòmiques, a més dels primers ajuntaments democràtics.

ELS CONSELLS INSULARS

Dels tres Consells insulars, només el menorquí ha escomès una tasca normalitzadora sistemàtica, digne de ser destacada. La «coincidència» amb el fet que sigui l'únic governat per una majoria socialista-nacionalista, ha de ser interpretada per cadascú.

El Consell de Mallorca, durant els seus primers cinc anys, governat per la desapareguda UCD, va dur una migrada línia d'actuació normalitzadora. Ni tan sols va regular l'ús oficial del català. Així i tot, la majoria de conselleries realitzaven -realitzen, avui- la seva documentació en català, quasi sempre. Les actes es redacten de forma bilingüe, i s'ha fet un esforç de formació cap als funcionaris, amb cursets voluntaris dins d'horari laboral.

En la seva nova configuració, després de les eleccions de maig de

1983, i amb una majoria regionalista-conservadora, no han estat gaire, tampoc, les realitzacions. Però sí, sembla haver-hi una millor voluntat. I projectes. S'ha creat una plaça d'assessor lingüístic de català, que ha estat ocupada aquest estiu que tot just ara acaba. I està en marxa la realització d'un programa de normalització lingüística.

No estarà de més, en relació a aquest programa, recollir unes recents declaracions del president del Consell de Mallorca, Jeroni Albertí, en el setmanari «El Temps»: «(...) Es necessari, primer, sensibilitzar el poble sobre el fet que s'ha de normalitzar lingüísticament. L'instrument legal jurídic, ve després. Es necessari que aquesta llei -qualsevol llei- sigui ben acceptada. Fins i tot, cal tenir en compte que una Llei de Normalització Lingüística resulta diferent si es promulga ara, o després d'una campanya adequada: es tracta, en definitiva, de fer una llei a la mida del que vol el poble, i no, en canvi, d'imposar-li una cosa que no té com a pròpia».

Així les coses, la «Campanya per la Normalització Lingüística»^(*) del CIM, encara no és més que un grapat de papers posats un darrere l'altre. Però bé, ja és alguna cosa.

La campanya té com a objectius a curt termini que es parli la nostra llengua, i que es conegui la seva oficialitat, amb els drets i deures que se'n deriven. N'hi ha, també, a mitjà i llarg termini, d'objectius: fomentar l'ús públic de l'idioma, a tots els nivells; i facilitar-ne l'aprenentatge oral i escrit.

Entre las accions a incloure a curt termini, cal assenyalar-ne algunes: normalitzar l'ús del català en totes les dependències del CIM, establir un servei d'assessorament a disposició del públic i l'Administració Local o sol·licitar de les institucions públiques i privades l'ús de la llengua catalana.

A mitjà i llarg termini, es pensa oferir ajudes als ajuntaments que retolin el seu municipi -carrers, indicadors, senyals diversos...- en català; també es vol negociar amb els ajuntaments algun tipus d'ajuda als comerciants que decideixin retolar

en català els seus establiments. D'altra banda, a la Universitat de Palma, a més de sol·licitar-li que vigili la puresa del llenguatge, li han d'encarregar una enquesta sociolingüística, per tal de conèixer la situació real del català a Mallorca.

Si és ben cert, en definitiva, que la campanya que vol emprendre el CIM té els avantatges de voler involucrar tots els sectors socials, al temps que no oblida les més modernes tècniques publicitàries / propagandístiques, se li pot retreure, en canvi, una excessiva timidesa quan, per exemple, substitueix, en tot el material gràfic, l'expressió «català» per l'ambigüitat de «la nostra llengua».

El Consell d'Eivissa-Formentera, governat des de sempre per grups conservadors, és un permanent exemple de «manca d'iniciatives», en expressió de Vives i Mascaró. De la dotzena escassa de ratlles que ell hi dedica, a l'informe ja esmentat, podem deduir que la seva activitat s'ha limitat a algunes, poques, accions puntuals i quasi anecdòtiques. Ben bé, tot han estat alguns canvis toponímics. I punt.

Pel que fa al Consell de Menorca és, com ja ha quedat escrit, l'únic que ha emprès una tasca normalit-

zadora de forma sistemàtica. Per això es va crear, des d'un principi, una Conselleria Delegada per la Normalització Lingüística i Investigació, i després d'una «Declaració del Consell per la Normalització Lingüística», es va posar en marxa un programa de normalització, la memòria del qual, durant el curs polític 1983-84, omple un centenar de folis.

El programa aprovat a Menorca comença amb una declaració de principis -gairebé coincident amb la de la proposició de llei presentada al Parlament per Esquerra Nacionalista, de la qual parlarem més endavant-, que defineix la llengua catalana com a «pròpia de les Illes Balears des de fa més de set-cents anys», així com a «signe més visible de la identitat històrica i cultural del nostre poble».

El document determina el caràcter d'oficialitat del català en el Consell de Menorca, juntament amb el castellà. Així mateix, estableix que «tot ciutadà té dret a usar la seva llengua pròpia, en les seves relacions, orals o escrites, amb l'Administració, així com també de ser informat i servit per l'Administració en la llengua oficial de la seva elecció».

A partir d'això, el text del programa defineix les iniciatives a emprendre en matèries de retolació i senyalització oficial exterior, nomenclatura dels carrers, funcionariat- «L'exercici per part dels ciutadans del dret de comunicar-se en català, de paraula o per escrit, amb l'Administració (...) exigeix un funcionariat (...) que conegui, almenys passivament, l'idioma de Menorca», assessorament lingüístic, ensenyament...

En el resum d'activitats portades a terme al llarg de l'any, hi trobam cursos generals de llengua catalana per a adults de totes les poblacions menorquines; cursos de llengua catalana i llenguatge administratiu per als funcionaris; seccions fixes als diaris de l'illa i espais radiofònics; material gràfic, com cartells, calendaris, tríptics; cinema en català; servei de correcció i traducció, gratuït i obert a tothom...

Cal destacar, finalment, la continuïtat d'aquesta campanya, que es reprèn en el mes d'octubre d'enguany.

EL CGI I LES ADMINISTRACIONS LOCALS

No gaire cosa es pot recollir de l'activitat normalitzadora duta a terme pel desaparegut Consell General Interninsular, que va dedicar ben bé tots els seus esforços -no foren gaire- al terreny educatiu. Llevat de la indicació que el català era idioma d'utilització en el CGI, juntament amb el castellà, i la recomanació d'usar-lo feta a Consells i ajuntaments, la tasca de l'ens pre-autonòmic es va reduir a actuacions molt concretes i puntuals, de les quals només sobresurt la seva intervenció en la creació del Centre Regional de TVE i l'emissió dels seus espais informatius.

Quant a les Administracions locals, mereix especial atenció l'Ajuntament de Palma, té aprovat un programa de normalització i dotada una plaça d'assessor lingüístic, així mateix l'Ajuntament de Sóller té un assessor lingüístic.

Dels altres ajuntaments, es pot parlar de les normes d'ús del nostre

idioma aprovades pel de Manacor, tot i la seva indefinició terminològica, en referir-se indistintament al «català» i al «mallorquí» o de l'ús del català en la retolació informativa, en el cas de Capdepera; o la regulació de l'ús administratiu a l'Ajuntament de Lluçmajor.

Ciutadella i Maó han dut a terme, també, una important tasca normalitzadora, en la retolació toponímica dels seus respectius termes començant per la pròpia denominació del municipi.

En qualsevol cas, com deia, la tasca més important és la iniciada a Palma. El mes d'octubre de 1981 quedà aprovat el programa de normalització, iniciativa del regidor del PSM, i amb els vots socialistes i comunistes. Aquest programa tenia dos objectius fonamentals: assegurar l'ús del català en els àmbits administratius, i desenvolupar campanyes de promoció de la llengua a tots els nivells de comunicació de la vida ciutadana. I en el programa es determinaven les actuacions en l'àmbit administratiu, en la retolació oficial interior i exterior, en la nomenclatura dels carrers, en relació al funcionariat...

A l'hora de fer balanç, el mateix Vives i Mascaró, admet que «encara no s'ha trencada la inèrcia castellanista a l'Ajuntament de Palma», en el sentit que se segueixen redactant la majoria de documents en castellà, i que encara hi ha «una concepció culturalista del fet lingüístic català».

Cal, no obstant això, destacar algunes realitzacions, que van des de l'oficialització de la denominació del mateix Ajuntament de Palma, a la celebració de cursos de llengua catalana per a adults, als barris, o a la progressiva normalització toponímica.

Es pot concloure -torn a prendre les paraules de Miquel Vives- que l'Ajuntament de Palma es troba en condicions d'iniciar -o ja ha iniciat tímidament- el procés que asseguri la igualtat de fet del català i el castellà a la seva administració.

LA SITUACIÓ DEL CATALÀ EN EL MITJANS DE COMUNICACIÓ

El panorama del català en l'àmbit dels mitjans de comunicació és, encara que sembli impossible, més preocupant que en l'Administració. Basta fullejar els diaris de Palma, per veure que el català no hi és present, llevat d'espòradiques ocasions. No hi ha, tampoc, per altra banda, expectatives que aquest estat de coses canviï i, per raons prou complexes, i que ja alguna vegada he explicat com les veig jo (Vegeu, per exemple, «Lluc», novembre-desembre 83, número 712, dedicat als mitjans de comunicació).

En el camp de la radiofonia, la situació millora notablement, però sense que la realitat ens permeti d'esser gaire optimistes. En un informe donat a conèixer en el programa «Art I Part», de TVE-Balears, s'explicava que només cent quinze de més de mil dues-centes cinquanta hores d'emissió ho eren en català. A més a més s'ha d'advertir la diferència entre, per exemple les desset hores i mitja d'una Ràdio Popular, i la tot just una hora de Antena 3, o cap que hi dedica Ràdio Mallorca.

Cal fer referència a un projecte mai no reeixit: Ràdio Mediterrània, una ràdio que seria totalment en català i que des de fa ja més de cinc anys, no troba més que entrebancs per part de l'Administració central, i poques ajudes a les locals. I també al paper que juguen, en el camp de la premsa, les publicacions de l'ano-

menada «premsa forana». En un article publicat al referit número de «Lluc», signat pel pedagog Martí X. March, es posa de manifest la forta presència del català en aquelles publicacions, però també es recull una dada simptomàtica i preocupant: la relació entre la utilització de la nostra llengua i el tiratge de la revista. *«Així resulta -escriu Martí March- que les revistes amb una tirada més baixa són les que tenen un percentatge més gros de català; i les que tenen una tirada més alta utilitzen menys el català».*

I EL FUTUR?

El futur neix de l'Estatut d'Autonomia, i passa, necessàriament, per una Llei de Normalització Lingüística, encara desconeguda al nostre país.

L'Estatut d'Autonomia presenta, ja en el seu text, alguns avantatges: claretat i científicisme en la denominació de la llengua, defugint dialectalismes demagògics, com no ha pogut ésser en altres comunitats, cooficialitat del català, juntament amb el castellà, tot i les crítiques

que es poden fer al que hom anomena «bilingüisme simètric»; dret d'ús i no de discriminació; introducció en el sistema educatiu i d'altres.

Tanmateix, les disposicions estatutàries necessiten el desenvolupament de una Llei de Normalització Lingüística. Aquesta llei, que hauria estat la primera realització, en matèria idiomàtica, del nou govern conservador encara és inexistent. Ben bé, no es pot parlar de política lingüística del Govern balear: ens hem de remetre, només, a les declaracions dels seus capdavanters, Cañellas i Gilet, en aquest cas. I no són gaire esperançadores, tot i la «conversió» recent del conseller de Cultura.

Fins a hores d'ara, la minoria majoritària conservadora s'ha limitat a rebutjar una Proposició de Llei de Normalització Lingüística, presentada el passat novembre pel Grup d'Esquerra Nacionalista, i altres propostes similars de l'oposició. I a prometre, en el Palament, que el projecte de Llei serà presentat abans de que acabi l'any en curs.

Cal esperar que la promesa sigui completa, i que el projecte governamental, s'assembli més a altres lleis similars que, per exemple, a les tesis lingüístiques que se solen de-

fensar en els congressos d'Alianza Popular.

*) Amb posterioritat a la redacció d'aquest escrit, les circumstàncies han fet que es modifiqui substancialment la campanya del CIM.

S'ha donat a conèixer la intenció del Govern balear d'emprendre la seva. I dic intenció perquè, tot i saber que hi ha una inversió de vuit milions, ningú no ha explicat en què consistirà.

El Govern Insular de Mallorca ha considerat que llançar dues campanyes paral·leles, «amb missatges si no contraposats, sí diferents», produiria confusió entre els receptors donant, a més amés una imatge de lluita entre institucions i, també, una perdua de rentabilitat.

Per tot això, el CIM ha decidit desviar els presupost inicial de cap a accions puntuals — fora de tota manifestació pública —, com pot ésser l'elaboració d'un estudi sociolingüístic, la potenciació d'ensenyament del català — a través de les escoles i dels mitjans de comunicació — i d'altres.

Palma de Mallorca, agost-setembre de 1984.

AQUELLS ANYS QUE ENGREI- XAVEM

E

l vaixell correu feia una llarga estona que vorejava la costa de Ponent.

S'obria pas cap al port entre la boira del matí i les històries d'un pasatge que, bona part d'ell, cercava un moll on amarrar la seva existència. Havien deixat lluny l'indret d'Andratx. Es a dir, estaven en contacte directe amb la visió de l'Illa. Ja teníem al davant els primers grans edificis que, de cop en sec -en només cinc anys de desenvolupament- s'havien aixecat formant una sorprenent murada d'habitatges a la vorera de la mar.

Un bon tirador de fona els hauria pogut ferir a tots, gratacels dins la mediterrània, tan a l'abast com semblaven, però aleshores ningú no gosava d'atemptar ni que fos amb la paraula escrita contra els monstres que, amb els seus crits estàtics de falsa grandesa, ja ens avisaven del que succeiria després. Però... la història mai no es pot aturar, de manera que només queda a dir, per subratllar l'escena, que contemplàvem des de coberta els primers efectes negatius de l'expansió turística que, com un somni del desenvolupament d'estiu (del paper que el govern de Madrid havia assignat a Mallorca en els seus «planes de desarrollo») havia coronat l'obra ambigua dels anys seixanta. Una obra, si més no, espantosament contradictòria, de construcció i destrucció, que inflà sense mesura moltes de butxaques però que capgirà, també sense mesura, el petit món insular que, des del navili, vèiem cada vegada amb més claredat.

Tots sabem, a hores d'ara, que els déus especuladors acabaren omplint la murada. Com a déus semblaven totpoderosos i ara, encara, volen gaudir de força -i en tenen, i tant que en tenen!- per fer-ne créixer d'altres, per sempre sense que mai més hi hagi remei, dividir l'illa entre la seva pròpia costa i la resta del territori...

No és el cas, malgrat tot, d'avançar explicacions. La història del vaixell que atracava al moll de Ponent és encara al seu començament, ja que mancaven al-

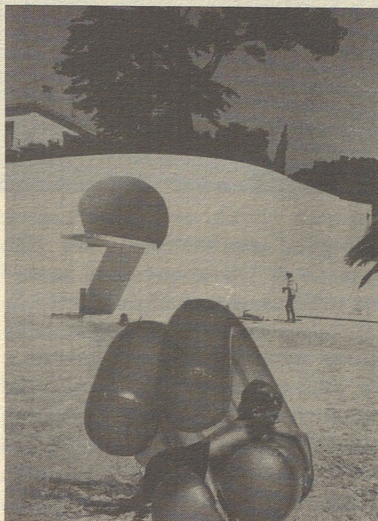
començament de bon de veres del gran esclafit turístic, es a dir l'esdeveniment apoteòsic de l'era «xàrter».

El «Ciudad de Granada» acabà per voltar sobre ell mateix i s'endinsà cap el moll de Pelaires. El navili se situà gairebé enfront del Passeig Marítim (un miracle de l'urbanisme, segons Josep Lluís Sert, tema del qual parlarem més endavant) i la visió del qual va fer esclatar en plors i rialles simultànies una parella d'andalusos que badocava des de coberta al meu costat. Era fàcil suposar que no eren turistes. Eren, indubtablement una parella d'immigrants a qui ningú -de forma aparent, almanco- esperava. «Mira, tú -digué ell cridant mentre l'estrenyia a ella pit per pit- nuestra isla, la isla de las ilusiones». Més o manco record aquestes paraules.

Il·lusió o desbarat. Milers com ells viatjaven cap a nous horitzons. Sense altra oportunitat, la il·lusió no havia de mancar entre els immigrants, que, primer a poc a poc, després com una allau, anirien trencant les més optimistes (tal volta seria millor afirmar que triumfalistes) previsions demogràfiques de Mallorca. L'any 1950 vivien a l'Illa unes 340.000 Persones. L'any 1960 el creixement no havia ocasionat altra cosa que un increment de vint mil habitants, quelcom important però que no suposava, segons els entesos en estadística, cap alteració forta respecte a l'evolució seguida des del començament de segle.

Els immigrants de la història corresponien a la invasió dels anys seixanta a la recerca de l'Edorad turístic i mediterrani. Els percentatges de creixement eren increïbles, «imparables». L'any 1970 les autoritats competents (o hauríem de dir incompetents, permeteu un judici de valor que el temps ens ha demostrat) anunciaven satisfetes que els mallorquins ja érem 460.000. Després passaríem els 500.000. I ara ja som quasi 600.000. En només quinze anys la població mallorquina augmentà en un 40 per cent, com si tots fóssim

Sebastià Verd

guns minuts per entrar al port. Havíem acabat de passar Marivent. Faltaven alguns anys perquè aquest palau, enlairat damunt les roques d'un oasi urbà -tant havia avançat la ciutat menjant-se roques i mar a parts iguals!- arribàs a convertir-se en un eixam de reialesa i de política. Encara havia de transcórrer una pàgina de set anys de l'anterior règim, però és ben cert que la història política del país (i l'economia sobretot) començava a accelerar el procés del canvi. Jo, llavors, tornava d'un trimestre d'estudi a Madrid. Diré ja, com heu pogut endevinar, que era l'any 1968. Acabava de perdre, no sé perquè -tal volta consumida en una «barricada» de paper burocràtic que havia fet flamada- una beca que m'havia concedit l'ambaixada francesa per anar a passar l'estiu a París... Maig del 68... Aquestes dates significaren molt per a tota un generació, però és evident que l'efecte sobre Mallorca era pràcticament nul. A Mallorca ni li fa ni li feia aquell 68 de París, perquè a Mallorca el 1968 significava per damunt de tot el

família nombrosa.

La parella d'andalusos que es disposava a posar peu a terra ara fa setze anys no eren, com he dit, més que dues persones entre prop de quaranta mil que aquell any es traslladaren a Mallorca amb la intenció de residir-hi per sempre. Moltes més vengueren només a treballar durant l'estiu. Tots plegats formaren un enorme exèrcit de mà d'obra. ¡Quins temps aquells! En els vaixells es confonien els estudiants (a les Illes encara no hi havia universitat) turistes i treballadors, mallorquins, estrangers i forasters, mentre els cambres s'esforçaven inútilment perquè fossin respectades les classes en els bars del passatge.

Tots esperaven sorpreses per l'aparició del Passeig Marítim. ¿Què volgué dir Josep Lluís Sert amb allò del miracle? Sert viatjava sovint a Mallorca durant els darrers anys de la seva vida. Anava a visitar el seu gran amic Joan Miró. Aquest, per cert - i convé recordar-ho - havia amenaçat durant l'època en què ens trobam en aquesta història d'anar-se'n de l'Illa si continuaven edificant entre Son Abrines -ca seva- i la mar (però no ho va fer, com tothom sap). Doncs bé, Sert considerava, com Miró, que a Mallorca s'estaven produint massa atemptats urbanístics, que s'estava fent malbé el territori i la gent, cosa que els dugué a intervenir directament en la polèmica qüestió del parc de la Mar. Sert, però, en parlar del Passeig Marítim acostumava fer una excepció, conscient com cal suposar que era, que les contradiccions són aquí moneda comuna.

«És un miracle», afirmava i s'explicava: «un miracle perquè sense cap tipus de planificació racional s'ha aconseguit una línia arquitectònica que no està malament. Seria millor, sens dubte, que s'hagués conservat el perfil marítim tal com era abans de la construcció del passeig-autopista, si bé hem d'acceptar que el resultat no és, des del caire arquitectònic, dolent».

L'urbanista catalano-nord-americà sabia (així ens ho digué en una conferència que donà en el

col·legi d'arquitectes de les Balears, Ca la Torre) que no hi ha millor urbanisme que el que deixa la naturalesa en pau, però que, atès que no sempre era possible, posats a fer, l'urbanisme menys dolent seria aquell que menys destruís. A Mallorca és evident que hi ha bons arquitectes (el passeig que contemplàven ho demostra) però també és palès que no estan ben acreditats com a urbanistes o que, almanco, han estat massa fermats en el moment de relacionar-se amb el territori. L'entorn prefabricat del «boom» tradueix un esperit absolutament preocupat pel guany immediat. No es volia fer cas al consell de Sert, ni es creien les amenaces de Miró. El passeig Marítim no deixava de ser bell, com la Mallorca que quedà dreia després del «boom», d'una explosió de ciment que ha tapat les roques de la mar. En el fons sembla que al darrers sempre quedava un crit obert a l'esperança.

Finalment, el «Ciudad de Granada» quedà amarrat al moll de Pelaires. Els passatgers començarem a davallar. Les il·lusions podien quedar a bord reprendre així la vida quotidiana, en uns casos -com el meu- o la recerca d'una feina i d'un habitatge, d'un nou ésser, en el cas dels immigrants. Aleshores, afortunadament, no ho tenien malament, atès que, si més no, quedaven cinc anys de somni, on les bellumes de la prosperitat no mostrarien el perill de la crisi...

Anam ara al mil nou-cents setanta-tres. Son Cladera o qualsevol altre dels darrers barris crescuts al llarg dels últims anys. Vora l'escola, encara en construcció: un bar. L'associació dels veïns començava el calvari de protestes per aconseguir la guarderia, l'ambulatori o, senzillament, clavegueram com déu mana. Aquí, en aquest entorn, la imaginació ens podia jugar una mala passada en observar aquell foraster d'aparença malcarada que seia al darrera d'una cervesa.

¿És possible que reflectís la frustració de l'atur? No, sembla que no era possible encara... els desocupats no existien encara... l'autoritat incompetent creu que serà possible conservar la situació de plena ocupació, encara... Diuen: «donarem feina a tots els que vinguin, tants com vulguim, perquè hem de fer hotels, més hotels i cases, més cases». El bevedor de cervesa ben segur que era, per tant, un dels immigrants que amb prou esforç davant la vida havia assolit el petit luxe d'anar al cafè fora d'hores. Dos-cents mil forasters com ell (que eren més forasters que mai, perquè cap societat podia assimilar una allau humana com la que s'havia produït, tenien llavors feina, però l'endemà mateix es descobrirà que al món havia esclatat una crisi... ¡Que de lluny seguia Mallorca el conflicte de l'Orient Mitjà, una zona que per als mallorquins hauria de ser pròxima com a

cap i cua d'una mateixa mar!

Com dic, per segon paràgraf consecutiu, al 1973, en una oficina de Cort, a l'ajuntament de Palma, on cada cinc minuts -sense exagerar gens ni mica- es presentava una sol·licitud de llicència d'obres, la qual cosa volia dir un nou edifici de deu plantes, la possibilitat -cada cinc minuts- que un centenar de nous ciutadans poguessin venir a viure a l'Illa i fer-hi feina. Estava a punt d'aprovar-se el pla general de Palma i els constructors ho sabien. La ciutat anava engreixant sense seny. La panxa de la gran urbs augmentava de volum sense haver pres les mesures per sortir ben mudada, després de despullar-se del vestit provincià. Creixia Ciutat mentre creixien les zones turístiques. Nous barris sorgien o estaven en plena erupció. Palma era un volcà sense aturall: Son Gotleu, Son Cladera, Son Ximelis, el Rafal, Camp Rodó... més de vint barris, a la llum de la ciutat establien entre l'eixample i la perifèria una gran frontera que xapà la població. Amb aquesta ja eren dues les línies divisòries que han separat i transformat irreversiblement l'espectre sociològic de l'abans inamovible Mallorca.

Els pisos de la nova frontera son habitatges petits, freds, barats, que en menys de cinc anys començaren a desfer-se com una calça, però que, a diferència d'una troca de llana que es pot tornar a comprar, les cases i la seva gent -quan l'obra està mal feta- ja no podran ser útils mai més. Els que habiten la nova frontera roman-dran llavors esgotats, eixuts. Succeïa, no obstant això, que encara hi havia feina i que els darrers immigrants que anaven a parar a la construcció es dividiren entre aquells que vengueren a aixecar els darrers hotels i els que foren contractats per edificar la perifèria aquí esmentada, o sigui les seves pròpies barraques pagades amb lletres que hauran de suar durant tot el futur (si és que troben futur). Aquests barris son autèntics camps improvisats per hostatjar la mà d'obra que plougé sobre l'Illa.

Afirmar anys després que a Europa, aquell any de 1973, havia sorgit la crisi -una crisi que és ja tan històrica com el crac del 1929 o les guerres mundials- és d'una evidència quasi brutal, però... ¿com fer veure aquesta realitat a personatges com Antonio Cicerol? (com sabeu, al 1984, president del primer parlament autònom i democràtic de les Balears) el qual llavors era tinent de batle d'hisenda de l'ajuntament de Palma. Cicerol es fregava les mans satisfet per la «riquesa» que es creava a la ciutat, on els doblers vessaven per tots els cantons. Per què?. Segurament perquè ell era el màxim defensor dins del consistori de mantenir l'afany especulador com a força «imparable» per enriquir i fer créixer la ciutat.

L'ajuntament feia anys que es barallava amb l'aprovació d'un pla que preveia un urbanisme considerat aleshores molt restrictiu. Les associacions de veïns que començaven a actuar a l'ombra, conjuntament amb l'OIU (Oficina d'Informació Urbanística del Col·legi d'Arquitectes) havien demanat la suspensió de llicències d'obres. L'ajuntament, al capdavant, es negà a escoltar les veus del seny i, és clar, els constructors començaren una frenètica activitat per invertir els doblers a crèdit. Una llicència anterior al pla dit de Ribas Piera permetia, segons semblava, un guany infinitament superior al que es podria aconseguir després en un mercat condicionat per les noves directrius urbanístiques. Tot això desencadenà un darrer creixement fora de planificació i absolutament sobredimensionat. Els resultats es varen veure al llarg dels anys vinents (com des d'una perspectiva de 1984 s'ha pogut comprovar amb una ciutat que ha perdut el seu perfil per complet).

L'any 1975 tornaren a succeir grans esdeveniments. Fora Mallorca s'apagà el llum del Pardo, però tot i que aquest afer era decisiu per a tota la societat espanyola, era evident que calia subratllar la coincidència amb una crisi que definiti-

vament no es podia amagar. A les Illes el fet de la crisi era quelcom més que un mal somni. No obstant això, les autoritats incompetents continuaven jugant a «l'orsai», perdent el màxim temps possible. A poc a poc s'anaven adonant de la necessitat del canvi i mentre, per devers ASIMA -que havia estat fins feia poc l'únic intent seriós de transformar les estructures empresarials del país nascut del «boom» -es preparava l'estratègia política de la dreita. Tot això succeïa quan Antòni Borràs, diputat de l'extingida diputació i president del també extingit sindicat vertical de la Construcció, em donà el que en deim una primícia: més de quinze mil treballadors de la Construcció s'havien donat de baixa. Segurament ja eren fora Mallorca. Senzillament se n'havien anat.

Les declaracions de Borràs caigueren molt malament. El governador civil i el delegat de Sindicats feren que les desmentís. Em digué: «Tot el que et vaig dir va a missa, tenc proves, però no tenc més remei que negar que sigui així...» No en vaig espantar gens ni mica. Mentre, el ritme de construcció d'hotels i cases barates s'anava paralitzant. Tothom ho veia manco el món oficial que es resistia a perdre la partida. Encara mancaven molts d'anys perquè arribàs una nova febre d'apartaments i segones residències. Llavors sí, per tant, que l'immigrant del «Ciudad de Granada» del 1968 podia ser, en el 1975, un home capficat darrera la beguda. Podia ser un dels primers aturats o podia ser que ja no fos aquí. Podia ser que només conservàs de la il·lusió deixada al darrera, un habitatge on els cruïls i les humitats havien fet aparició prematurament i aquell 850 de segona mà d'on brollava ja tot el rovell.

Com deim, las autoritats incompetents negaren la informació. Encara manifestaren des del **Consejo Económico Social Sindical** que hi havia plena ocupació. Mentida. Quinze mil aturats i les seves famílies acabaven de deixar Mallorca, havien embarcat de bell

nou les seves il·lusions. S'hagué d'esperar que un estudi de la banca privada descobrís la veritat. Cent mil persones arribaren a abandonar l'Illa abans del 1977, però ningú s'impressionà gaire. La societat reaccionà fredament. Els qui queden s'alegren de conservar casa i feina (o només casa) mentre que els mallorquins pensen, al capdavant, que es tracta de forasters.

Seguirem, però, en el 1975 «un poc més» mentre esperam que la veritat surti a llum. La xifra d'aturats anà augmentant. La pèrdua de llocs de feina a la construcció arribà a pujar a més de vint-i-cinc mil. Els desocupats oficialment arribaren a ser, abans de les primeres eleccions democràtiques, superiors als dotze mil. Deu anys després, es a dir al 1984, passaren dels quaranta mil. Es vivia el moment en què un bon cop de timó hagués pogut variar el rumb, però el somni encara continuava tot i que, fora dels estaments oficials, la realitat ja era ben evident. A la frontera de la costa, l'hoteleria tremolava. Els empresaris començaven previsoriament a estalviar doblers, a reduir els costos d'explotació i, és clar, els semblà que la millor i única fórmula era reduir el nombre de treballadors. Al carrer sortiren nombroses manifestacions tot això va fer que a la frontera de la ciutat les cares s'allargassin. Els cafès serviren de caixa de renous on el foraster canvià l'eufòria per un simple esperit de supervivència.

Hem pegat un bot en el temps i hem arribat a 1984, és a dir a avui. Una nova generació de mallorquins és al carrer. Hi ha per exemple, un mallorquí nat a Mallorca de pares forasters. És mallorquí, però no parla -ni entén- el català. Pràcticament ningú el parla a la frontera on viu. Té quinze anys i és un fill de la il·lusió. Son pare i sa mare vengueren l'any 68. Ell acaba enguany l'EGB. L'any que ve, com els seus pares, tampoc no tindrà feina. Al barri ja no es pot passejar tranquil de matinada. Diuen que hi ha delinqüència.

Diuen que la construcció s'ha

FOTOS SEBASTIÀ VERD

reactivat. Els nous barris ja son vells. L'ajuntament prepara un nou pla d'ordenació. Nous edificis s'aixequen al Passeig Marítim, que està transformant la seva fesomia, com si finalment es volgués trencar el miracle. També es construeix a les zones turístiques i més d'un voldria que s'establissin nous llocs d'especulació immobiliària. Una tercera part de tota la costa mallorquina ja està urbanitzada, però certs urbanitzadors continuen empenyent desitjosos de seguir endavant amb un model de creixement teòricament extingit. És per això que les fronteres, tant la de la costa com els suburbis, tornen a bullir de febre. Alguns volen acabar de vendre l'Illa a l'estranger. Pocs reaccionen. La majoria de mallorquins resten indiferents davant la darrera malmenada. Sembla que amb la moguda haurien d'aparèixer, si més no, nous llocs de feina, però les ocupacions no arriben i se sap que no arribaran augmentant sense límit una oferta que, situada en un mercat llunyà, com a consumidors, perjudicarà els mateixos mallorquins en primer lloc i, sobretot, els que mai han viatjat en primera.

Ja és ben hora que hi hagi autoritat competent.

Tornam a ser al mes de maig. Vaig a veure arribar el vaixell correu al moll de Pelaires. No és el «Ciudad de Granada». Ja no bai-

xen immigrants. El Club de Mar és ple de banderes estrangeres. Els passatgers no duen ni bolics ni maletes de fusta. Al parlament balear, acabat d'estrenar, s'ha obert la ex-sala de «bingo» com a saló de sessions. Una nova classe política es preocupa -o això hauria de fer- pel futur de les Illes. En aquest escenari, sobre una població de sis-cents mil habitants, dels quals més d'un trenta per cent son immigrants -més de 50.000 andalusos, 10.000 murcians, 6.000 extremeños...- els problemes del medi ambient han esdevingut prioritaris i a través del seu debat es discuteix el futur de tot el conjunt social. No es gens capritxós aquest enaltiment del paisatge. No ho és. És per això, per comprendre aquest fet, que convé tornar enrera i contar la història dels darrers anys.

Trec un vell paper de diari. Es una entrevista que vaig fer al que era, l'any 1973, president de la Diputació, Josep Alcover. Era o és (després passà a ser president del Círculo Mallorquí quan es vengué l'edifici al Parlament) un home de mal humor que, llavors, no semblava gaire d'acord amb les meves preguntes. Era evident que ell i jo no enteníem el mateix per «equilibri social» i per «equilibri ecològic». Per ell, gràcies a un cert desequilibri ecològic es podia produir un equilibri social. Aquesta història acabada de contar pot ser que descobresqui que no sempre la realitat és aquesta i que, sovint, un desequilibri ecològic condueix inevitablement a un desequilibri social, encara que per a alguns hi hagi un guany prou substancials.

Perquè, precisament, era evident que no estavem d'acord, em vaig permetre d'escriure: «estic convençut que és imprescindible que el periodista grati el fons de la nafra. Per això no hem entrat en xifres triomfalistes i per això he volgut aprofundir en els problemes que just acab de descobrir. Aquest és el motiu pel qual actualment em situo al costat dels que defensen el paisatge, entenent que un equilibri ecològic i social són una mateixa cosa».

U

MARGINACIÓ, SOCIETAT I POLÍTICA. (1984)

Joana María Roque

n estudi de l'Ajuntament de Ciutat diu que a Mallorca o més en concret a Palma, la introducció a la droga comença devers els deu o dotze anys. Un altre estudi explica que devers 1.500 vells que no es poden valer per ells mateixos viuen tots sols també a ciutat. Els diaris darrerament han fet amplis reportatges sobre els minusvàlids... i han informat que existia -i existeix- el perill que tots els centres d'atenció específica hagin de tancar...

I tots nosaltres quan passejam per Ciutat trobam molta misèria als carrers i als cap-de-cantons: mares que demanen almoïna envoltades d'infants, vells prematurs i també gats que diuen clarament que demanen doblers per anar a prendre uns tassons de vi. Si l'hospital de Nit -dependent del CIM- tanca, les persones que hi viuen es reuneixen devers Es Mollet. I allà hi passen tot lo dia, menjant peix cru i pa blanc i mirant la mar o parlant. Diuen que no tenen ni forces per anar a demanar un entrepà als centres de caritat i esperen que acabi el dia per posar-se a dormir sobre un banc o davall un arbre... Ni finques abandonades o «xupanos» troben. El gitanos, -una altra gent, també marginada- tenien un lloc a les cases velles de Ca'n Pere Antoni i ara els han tret defora per fer-hi noves construccions. També els volen treure defora de Sa Calatrava i d'Es Puig de Sant Pere. La Ciutat es rehabilita-segurament es rehabilitarà- i la marginació cada vegada és major. Cada vegada hi ha més marginats a aquesta Ciutat.

Na Maria Garau té setanta-nou anys i viu tota sola a una casa de sa Calatrava. No té cap pensió i s'ha hagut de fer una tarja de beneficiència, per tenir medecines i visites mèdiques gratis. A un organisme que ella creu que té a veure o depèn de la Seguretat Social li donen deu mil pessetes cada mes. En paga devers mil de lloguer i amb la resta es manté. Ha sentit a dir que l'Ajuntament té un servei d'ajuda a domicili, però no acaba d'entendre com ni en què la podran ajudar.

Té uns veïns forasters- se n'ha fet amiga i no pot entendre que els dos fills majors: de 18 i 16 anys ni vagin a escola ni treballin. I s'estora molt quan veu que el més petit, de dotze anys mira tots els qui passen pel carrer amb una espècie de tristor barralladissa, no vol parlar gairebé amb ningú i surt darrera els germans grans com si ells fossin els únics amb els qui pogués parlar. «Aquest nin no és com els del meu temps», pensa na Maria Garau... i recorda quan feia de criada i, clar, mai no va estar assegurada.

Algú ha dit que al centre històric de Ciutat és a on hi ha més delinqüència juvenil i també més gent vella que viu a cases antigues i velles, que s'esbuquen, no tenen sovint unes condicions higuèniques mínimes i no es restauren per manca de doblers, informació o possibilitat de negoci dels propietaris. Al barri antic hi viu molta gent. d'una manera o altra, marginada.

Segons un estudi fet per encàrrec de l'Ajuntament de Ciutat, la major part dels vells diuen que fa vint anys Palma era més agradable o habitable que ara. Ells també eren més joves, però així i tot, el

creixement urbanístic no els ha suposat grans o importants massificacions. Es queixen de renous, trull i manca d'espais verds, llum, silenci i llocs per a passejar. Voldrien viure més tranquils.

I fa vint anys realment les coses eren molt diferents a ara. La marginació era d'altre tipus i es vivia una època d'expansió i creixement turístic i urbanístic. Arribaven molts d'inmigrants a l'Illa que a l'estiu feien de cambrers i a l'hivern de picapedrers. Era fàcil trobar feina i creure que s'anava millorant el nivell econòmic i social. Quan acabaven els estius d'enlluernament i disbauxa, els més joves sabien que trobarien una feina o que continuarien uns estudis amb futur i que l'any qui ve serà un altre any... Guanyarem més doblers, potser na Margalida no haurà de fer mai de cambrera o dependent a el padrí dormirà a un llit nou, la veïna, heu vist?. Té un fill subnormal, però els pares han trobat un bon col·legi i l'hi duran... Llavors, en aquella època, era senzill trobar feina i doblers. Tot creixia, encara que no se sapigués molt bé cap a on. Tot quedava amagat i difuminat per un núvol rosat d'il·lusió o inconsciència.

Ara tot és diferent... I quan trobes un grup de marginats al Mollet i t'ofereixen pa blanc i peixos crus i et diuen que els fa molta pena o mandra anar a cercar un entrepà a ca les monges, penses que tenen raó i que seria molt millor que no haguessin arribat a aquesta situació o, fins i tot, que algú els convidàs tots a berenar, que la seva situació és difícil de resoldre, complicada i trista.

Si trobes un grup de minusvàlids a la seu del Consell Insular de Mallorca, Palau Reial, 1, i algú comenta, «¡que trist que utilitzin els seus fills per a aquestes coses!», tu penses, «sí, ¡que trist!», recordant la manifestació, ocupació o demostració i amb la imatge d'unes cadires de rodes pujades a pes per les escales del Palau del Consell. Després potser lleguesquis als diaris que hi ha un conflicte de competències entre el CIM i el Govern

Autònom, que tots voldrien resoldre el problema, però que es ve d'una situació heretada i molts anys de des preocupació.

Els vells -o alguns col·lectius de vells-, els joves -o alguns grups de joves- i els minusvàlids són els que pateixen més directament les conseqüències de la crisi econòmica, la marginació i la manca d'un urbanisme i uns serveis socials semblants als d'Europa. Les seves necessitats i drets d'ara, abans s'entenen com a «beneficència» i la Ciutat va créixer sense preveure zones verdes, llocs d'esplai, centres sanitaris i culturals, o, en general, pensant en la convivència. Per això, en aquests moments, els problemes dels marginats semblen molt més angoixants, com si, de sobte, tota la inconsciència del passat es reflectís a cada un dels problemes individuals, o col·lectius.

El concepte de marginació és molt ample. Segons el diccionari Alcover- Moll, l'adjectiu marginat-marginada vol dir «que té marge; es diu especialment dels llibres i també dels òrgans vegetals que tenen una voreta de consistència o color diferent de la resta». I el verb «marginar» vol dir estar en el marge, vorejar. La «voreta de consistència o color diferent de la resta» és el que defineix la marginació. I aquesta «voreta» pot ésser estar aturats i sense doblers, ésser de col·lectius com els dels joves o els dels vells que la societat no atén bé, pertànyer a una minoria ètnica com els «gitanos» o el «xuetes», tenir defectes o malalties que suposin una «minusvàlua» o adoptar comportaments o formes de relació, distints.

El tema dels «gitanos» s'analitza a un altre article d'aquesta revista i l'altra minoria ètnica de Mallorca: els «xuetes» ja no té cap problema de marginació. Els joves -o alguns joves-, els vells -o alguns vells- els aturats sense subsidi, els malalts i els que es troben sense forces per a adaptar-se a aquesta societat, són, globalment els col·lec-

tius de marginats que hi ha en aquets moments a Mallorca. Els minusvàlids no són sempre malalts, però, vaja, hi ha un col·lectiu de persones malaltes o incapacitades en alguns aspectes, que, és clar, no són tan productives com les altres. És trist arribar a la conclusió que «marginat» vol dir poc o gens productiu.

I és trist, també, anar fent classificacions de grups de marginats.

«I vostè?».

—*Jo som del grup dels alcohòlics que deixaren de tenir interès per a la feina i per tot als quaranta anys... vaig anar a l'Hospital de Nit i vaig fer una cura de desintoxicació, però un dia vaig sortir a passejar i el metge em va dir que havia begut. No és cert. I ara em fa molta peresa anar a cercar un entrepà a ca les monges. És molt enfora.*

—*Jo no som marginat. Som vell, però tenc uns doblers per a poder-me mantenir. I una família, uns nêts, una casa.*

—*Jo tampoc som marginat. Vaig a un bon col·legi, els meus pares em tenen cura. I fumar un «porro» de tant en tant no vol dir ésser marginat.*

—I vostè?

—*Jo vaig anar a aquella manifestació que es va fer a la Seu del Consell Insular de Mallorca per demanar més doblers per als centres de minusvàlids. Però si no hi ha altre remei pagaré el que faci falta perquè el meu fill estigui ben atès.*

—*Idò jo no. Jo no puc pagar. No sé a on hauré d'enviar el meu fill. Però. ¿Vostè creu que pot ésser que a la fi resulti que a aquesta illa sols els minusvàlids fill de pares rics podran tenir un lloc al qual estar? ¿Potser arribi un moment en el qual els més pobres hagin d'estar a ca-seva?.*

—Potser.

I també poden ésser moltes altres coses. Pot ésser -i és que a Ciutat hi hagi més de mil vells minusvàlids. I segons una enquesta encarregada per l'Ajuntament, la majoria dedica el temps a «no fer res».

Devers un 16 per cent d'aquests vells minusvàlids o que no es poden valer ells mateixos, viuen tots sols. I tan sols la mitat reben visites amb freqüència. Molts viuen a cases sense serveis higiènics i no tenen rentadora, televisió ni ràdio. Passen hores i hores a una cadira de rodes o al llit sense fer res ni parlar amb ningú. Potser.

Evidentment els vells minusvàlids que viuen tots sols, que no fan res durant el dia, que tenen cases poc confortables o que tenen pensions molt reduïdes, són un col·lectiu de marginats. I els criteris burocràtics o de l'Administració per a fer un servei o ajudar a aquesta gent no recolzen tant en l'estudi de realitats com en previsions burocràtiques. Tant l'Ajuntament com l'INSERSO tenen uns serveis d'ajuda a domicili. La primera institució ajuda els vells de la «beneficència» i la segona els que varen cotitzar a la Seguretat Social i, per tant tenen dret a cobrar una pensió. I per falta d'informació o perquè no acaben d'entendre com és això de l'assistència a domicili, molts de vells ni tan sols demanen ajuda... Ara es parla d'una major informació i de coordinar actuacions entre l'INSERSO i l'Ajuntament. També pot ésser -i és- que la burocràcia compliqui molt, moltíssim les solucions.

Per exemple, na Maria Garau, quan era jove, feia de «criada» a cases de senyors de Ciutat... I és clar, no estava a la Seguretat Social. No és va casar i no té cap pensió ni seva ni de cap home... I viu a una casa molt vella de Sa Calatrava i paga molt poc de lloguer. Té una televisió que li varen regalar els nebots perquè s'entretengués, però es renta la roba a mà... I cada mes va a cobrar deu mil pessetes que li dona un organisme estatal i té una cartilla de beneficència municipal que li serveix per anar al metge gratis. Demana moltes de receptes i voldria que el metge tengués més temps per a escoltar-la.

I no ha llegit cap dels resums

que, darrerament, han fet els diaris d'una altra enquesta de l'Ajuntament sobre la situació dels joves a Ciutat. Veu passar els fills dels veïns de 16 i 18 anys, sense feina ni altra ocupació i els troba una mica estranys. L'altre, el petit, de dotze anys, li produeix una sensació sobtada i una mica incòmoda. Té uns ulls molt tristes i sempre vol estar totsol.

Segons l'enquesta encarregada per l'Ajuntament sobre el tema de delinqüència juvenil, inadaptació o marginació, el percentatge de persones que viuen al barri antic és el més alt. Però el percentatge és fet tan sols amb una mostra de 51 delinqüents. I tot, a la fi, potser una anècdota. Com a imatge pot dur a conclusions més o menys estètiques, dramàtiques i cridaneres sobre els paradisos perduts dels quals tant parlava aquell important veí del barri antic que era en Llorenç Villalonga. Podríem ara plantejar com era -si existia- la marginació abans, durant i després del creixement turístic, però no tendria gaire importància. Ja heu vist que segons el diccionari Alcover-Moll la marginació s'entén com una «voreteta de consistència o color diferent de la resta». Sempre n'hi han hagut de «voretetes» d'aquestes, i algunes són millors, molt millors que la resta.

I els veïns de na Maria Garau, segurament no saben si els compten o no els compten a les estadístiques de l'Ajuntament. A l'enquesta feta darrerament es diu que la introducció al món de la droga comença devers el 10 o 12 anys. I d'alguna manera s'explica que no es passa tant de la droga fluixa com el «porro» a la dura per una dependència o cadena física com per condicionants de l'ambient social i la marginació.

Els resultats de l'enquesta expliquen que quan es viu a una ciutat agressiva -com gairebé totes les ciutats grans- els més joves -o gairebé nins- cerquen alguna possibilitat de protagonisme, incidència, vida... I troben que no hi ha cen-

tres o llocs de convivència, relació o cultura, que la Seguretat Social no té res preparat i funcional per a la rehabilitació i prevenció de la droga, que la convivència, a aquesta ciutat nostra és molt difícil, que el major índex d'aturats és el de les persones que cerquen el primer treball. En resum l'enquesta prova una cosa que tots més o menys sabem o més o menys intuïm: que és molt difícil viure a aquesta Ciutat tristament creixuda amb el «boom» turístic; per manca de comunicació i condicions urbanístiques que ho afavoresquin. Els vells desitjarien més opcions per al seu temps lliure i els joves no troben o no tenen centres de relació ni estímul cultural. Tots -i, ho diuen les enquestes- voldrien unes voravies més amples, més places, més llocs per poder-se relacionar amb els altres i aprendre a fer coses, encara que sigui «macramé». Realment és una mica estrany que a aquesta Ciutat hi hagi tants de llocs on s'ensenya als vells, joves o -sobre tot- mestres a fer macramé.

— Maria Garau, ¿vostè es relaciona amb els seus veïns?

— Voldria. Però no sé que els he dir.

Als deu o dotze anys -segons l'enquesta de l'Ajuntament de Ciutat- hi ha nins que es comencen a sentir inadaptats o marginats. Deixen d'anar a escola, fumen «porros» i coneixen altres inadaptats més grans. Segons l'enquesta de l'Ajuntament passa que, en molts de casos, a partir del 14 anys «el

món de la droga i l'autosatisfacció passa a esser el medi ambient fonamental». I és important pensar això. Com ho és tenir en compte que quan els petits -de deu, dotze o catorze anys- se senten inadaptats admiren molt els més grans i els acompanyen en els seus robatoris, delictes, marginació... Els més grans tenen 17 o 18 anys i potser ja hagin entrat en el món de la droga dura, el delictes de bon de veres, rompre mostradors, estirar cadenes d'or o bosses de la gent que troben als carrers i «negociar» amb la droga que, al cap i a la fi, ells necessiten per a viure.

Ara el Govern Autònom vol col·laborar en la creació d'un centre o granja de rehabilitació de drogaaddictes. Resulta que l'INSERSO i l'Ajuntament de Ciutat volen ampliar els seus serveis d'atenció a la tercera edat o als vells i que na Joana Gual, regidora d'Assistència Social diu que el servei també s'hauria de donar als minusvàlids.

Tot això són molt bones i lloables intencions: gràcies. Però sempre hi ha els esquemes burocràtics heretats d'abans que impedeixen moltes de passes... I encara és més terrible que també ho impedeixin alguns dels nous esquemes socio-culturals del Partit Socialista Obrer Espanyol... Els passa a aquesta gent que s'han embullat molt, moltíssim en el tema de la integració dels minusvàlids i -malgrat en Félix Pons, fins i tot en Felipe González- posen la ideologia o declaració de principis programàtica d'abans a sobre dels problemes immediats d'ara. Podria passar. ¿Potser?. Sí. Podria passar i passa que l'INSERSO i la direcció provincial d'Educació deixassin de subvencionar i preocupar-se pels centres específics d'atenció dels minusvàlids, seguint la bella teoria, que cal la integració.

— No em queda més remei que pagar per l'atenció al meu fill.

— I clar. Vostè pot.

Però hi ha altres persones que

no poden i no acaben d'entendre com i quan podran passar del concepte d'assistència privada amb ajudes benèfiques a l'altre, del PSOE, d'assistència pública total. Els seus fills -els fills dels que pensen això són vius, creixen, ploren, riuen, i potser enguany es trobin, sense assistència i al carrer.

—¿Potser?

—Sí. Potser.

La decisió del CIM de renunciar a les seves competències en el tema dels minusvàlids va esser molt

criticada, potser amb raó. Però hi havia alguna cosa positiva en aquesta decisió: que es demanava un sol organisme de gestió i coordinació, en aquest cas dependent del Govern Autònom...

I és igual de qui depengui, però, per favor, que hi hagi una coordinació... I que, quan estiguin coordinades, les entitats públiques, organismes de gestió o l'Administració en general s'arribin a fer la idea que la marginació es ben certa i real: que la podem trobar, per

exemple al «Mollet» i que per resoldre-la no basta concedir subvencions aïllades i particulars, s'ha de pensar en l'urbanisme, l'educació, el treball, la convivència i la societat en general. No és un problema d'aclarir qui ha de donar l'almoïna.

Ara es prepara una Llei d'Assistència Social. Tothom -o tots els partits polítics- han anunciat que tenen un esborrany, un projecte, una idea. Vegem si és cert. I, sobretot, vegem si hi pensen quan fan política quotidiana.

N

o els ha servit absolutament de res el dibuix místic i exhuberant que

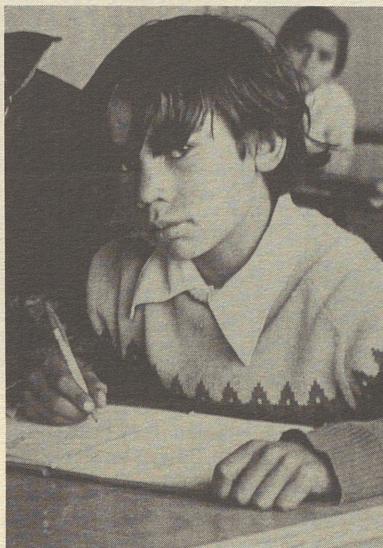
en va fer Federico Garcia Lorca en els seus poemes. Els gitanos de bronze i lluna segueixen vivint quasi tots dins barraques i, per altra banda, formen un poble difícil i orgullós d'ell mateix que vol abandonar els ghettos, però que es resisteix a enviar els fills a escola, o a treballar controlats amb un marcadore horari, o a desterrar les gallines i els animals domèstics de les habitacions estretes, sense ventilació i amb les cobertes d'uralita. Dos mil cinc-cents gitanos, es calcula que viuen a Mallorca, amb els seus propis ritus, les seves jerarquies feudals, les seves mancances, els seus odis i les seves pors, i que branden lorquianament els ganivets quan la llei i l'autoritat els treuen defora de les seves barraques.

Els gitanos mallorquins apunten en el calendari de la seva memòria aquest any vuitanta-quatre com a particularment dur en persecucions i tensions. Bregues entre clans rivals, tirs contra les famílies insurrectes envers l'ordre intern dels poblats, desallotjament de les cases ruïnoses de Ca'n Pere Antoni en el Molinar de Palma on vivien vint-i-set famílies fugitives del poblat de Son Banya, forçat oblit oficial d'altres tantes famílies que s'arraconen a cases inhabilitades de sa Calatrava o es Jonquet i a les quals ningú no vol llogar un habitatge digne. Com varen fer amb els celles amb obscurs racisme quan deixen a un costat els poemes de Lorca i el gitano comença a acostar-se.

Més enllà de colors i ombres bellament deformades pel vers surrealista, els gitanos són ací i ara un poble del qual només treballen en ocupacions convencionals com a molt el quinze per cent del homes i cap dona, del qual més del quaranta per cent de components no disposa d'assistència sanitària i farmacèutica a càrrec de la Seguretat Social ni tan sols mitjançant la cartilla de beneficència, en el qual els tabús i les lleis particulars de la raça sotmeten les dones als arraconaments i discriminacions, en el qual els

GITANOS: ENTRE EL MITE I LA MISERIA

Gina Garcías

adults tenen per norma no acompanyar mai els fills a l'escola i, finalment, un poble per al qual els intents, de vegades esforçats, de les institucions de la societat «paia» d'integrar-los i de pal·liar-ne qualque mancança han resultat sempre simples pegats i declaracions de bones intencions.

HABITATGE

Dels dos mil cinc-cents gitanos que aproximadament es calcula que viuen a Mallorca, n'hi ha uns cinc-cents que habiten en els cent vint-i-tres habitatges de Son Banya, la resta viu escampada dins cases ruïnoses o barraques de les barriades més degradades del nucli antic de Palma (es Jonquet, sa Calatrava o el Socors) o de l'extraradi ciutadà i eventualment, de forma nòmada, a diversos pobles mallorquins.

Son Banya, nom popular amb què es coneix l'Alberg de Son Riera va ésser construït l'any 1.965 per INGIMA (Integración Gitana de Mallorca), una entitat patrocinada per l'Ajuntament de Palma i el Go-

vern Civil d'aleshores que va tenir la cínica paradoxa d'autotitular-se «d'integració gitana» quan la seva tasca va ésser constituir una autèntic «ghetto» de cent vint-i-tres cases de totxos, tapades d'uralita.

La construcció del poblat a càrrec de l'Ajuntament i del Govern Civil a uns solars aportats per INGIMA no es va emprendre amb altre objectiu que erradicar els gitanos de les barraques que ells havien construït en el Molinar devora la carretera de l'aeroport a Palma. En ple «boom» turístic i «desenvolupisme» econòmic, les autoritats no podien consentir aquell vergonyós espectacle de cases de llaua i de gitanets espellerengats que els visitants europeus immortalitzaven en els clixés de les seves màquines de retratar des de les finestres dels autocars turístics, varen construir l'«Alberg» amb caràcter provisional i els habitatges varen quedar propietat de l'Ajuntament.

Han passat quasi vint anys i cent vint-i-tres famílies gitanes segueixen habitant, sense altre perspectiva, el barraquisme institucional consagrat, habitatges estrets de dues habitacions, cuina, saleta i bany minúscul, construïts amb totxos i coberts amb uralita, subjecta amb fils de ferro a les bigues magres que sostenen l'estructura. Els habitants d'aquests llocs han hagut de referir les parets, col·locar rajoles o «sintasol» perquè, en terra, només hi havia un trespol fet amb una capa prima de ciment, afermar les cobertes d'uralita, pintar i moblar.

Els vespres d'estiu treuen els matalassos al carrer perquè dedins no hi poden dormir. I a l'hivern el fred i la humitat mantenen les parets permanentment banyades. Les famílies gitanes tenen per terme mitjà entre cinc i set fills. INGIMA, l'Ajuntament i el Govern Civil no tengueren en compte aquesta circumstància quan manaren construir aquest «habitatges» de seixanta metres escassos i dues habitacions.

Defora, davant les portes d'entrada, moltes de famílies, tenen carrosseries de cotxes malmesos, col·locades damunt totxos. Els serveixen de traster, galliner i caseta

pel cà. En diferents ocasions, els gitanos han manifestat que no volen renunciar a conviure físicament amb aquests animals. A començament d'enguany l'Ajuntament de Palma i el Consell Insular de Mallorca varen arribar a un acord per tal de proveir d'habitatge digne unes cinquanta famílies, la situació de les quals, en aquest aspecte clamava a Déu. Es tractava de vint-i-set famílies que des de 1.981 estaven a les cases mig esbucades de Ca'n Pere Antoni després d'haver hagut de fugir de Son Banya perquè no es volien sotmetre al peculiar sistema jeràrquic del poblat i d'altres famílies que estaven a cases declarades en ruïna, localitzades preferentment a sa Calatrava. Assistents socials contractats per l'Ajuntament tenien la missió d'aconseguir aquests habitatges. Només dos propietaris en varen voler llogar altres tants. La resta s'hi va negar en saber que eren per als gitanos. Quan abans de desallotjar les famílies de Ca'n Pere Antoni, el problema es va aguditzar, l'Ajuntament va manifestar que estava disposat a defensar els drets dels propietaris dels habitatges ocupats pels gitanos i que s'havien d'enderrocar per donar pas a una urbanització nova i, acusat de poca sensibilitat social, el batle de Palma va retreure a «propietaris i immobiliàries» el fet que no havien permès solucionar el problema mitjançant el lloguer d'habitatges dins la ciutat.

SERÉ UN PERDUT

«Jo en esser gran seré un perdut» han respost a la premsa en diverses ocasions, gitanets d'edat escolar. Els gitanos tenen la seva cultura, el seu codi, els seus costums i no obstant els seus repetits desitjos d'integrar-se a la societat «paia» no volen renunciar als primers. La poquíssima importància que donen a l'assistència regular a escola i les dificultats que tenen per fer feines convencionals en són proves. A Mallorca només hi ha tres escoles «pont» concebudes especialment per a infants gitanos. Totes tres es troben situades a Palma, a Son Banya, es

Jonquet i sa Calatrava. El director de l'escola de Son Banya ha declarat en repetides ocasions que d'aproximadament 159 nins matriculats només n'assisteixen a classe trenta o quaranta, quasi sempre de la primer etapa d'EGB i que en acabar l'ensenyança obligatòria se situen, en general, amb tres anys de retard respecte als nins «païos». Per part seva els mestres de l'escola d'es Jonquet han assenyalat que en moltes d'ocasions han d'anar personalment a recollir-los a ca seva, per evitar que un dia i un altre l'escola romangui buida. Els gitanos mateixos declaren sense empegueir-se que tenen per costum no acompanyar mai els fills a escola, mentre que els mestres confessen que el màxim objectiu en educar els nins actuals és aconseguir que quan seran adults enviïn, realment, els fills a escola. El diputat socialista Juan de Dios Ramírez Heredia, que el mes de maig passat, va assistir a Palma a les «Primeres Jornades Gitanes» organitzades per l'Ajuntament va insistir públicament als gitanos que anassin a escola encara que, paradoxalment, també va manifestar la ferma voluntat de la comunitat gitana que els respectin la cultura i els costums i que amb aquest respecte, la ciutat accepti d'encaixar-se amb aquesta

comunitat en una convivència urbana.

El problema és que entre aquests costums hi ha encendre foc en terra dins les cases, compartir les habitacions amb gallines i cans, tenir cinc, sis o set infants renouers i trullosos, pegar amb grans crits a la dona i viure pares, fills, avis i altres parents davall el mateix sostre.

Els propis costums han originat el procés circular del peix que es mossega la coa i, actualment, segons un estudi de la població gitana de Son Banya fet per Càritas, només admeten que els contractin per fer un treball assalariat els homes i, d'aquests només catorze tenien l'any 82 feina fixa.

La resta es dedica a la venda ambulante, mercaderen ferro vell, sis han aconseguit la invalidesa permanent, altres tres volen l'ajuda per malaltia i un cobra subsidi d'aturat. La marginació del gitano del món laboral convencional és absolutament total en el cas de les dones: de 122 que vivien a Son Banya l'any 82, ni hi havia 77 que rebien algun tipus de remuneració: 10 procedent de l'ajuda per malaltia, 22 es dediquen a captar, 31 a la venda ambulante, 9 al ferro vell, 3 al servei domèstic, una al comerç i una altra a l'artesania. La divisió i separació

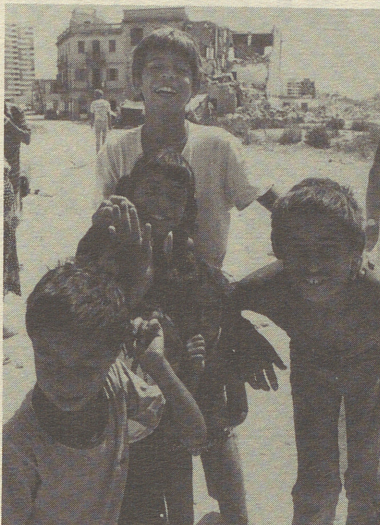

entre els sexes, d'estadística contundent en el món del treball, es repeteix i manté a practicament tots els aspectes de la vida, per exemple: mentre els pares gitanos d'es Jonquet permeten als fills d'assistir a les jornades escolars que cada any els mestres organitzen a Galilea, cap nina no hi assisteix. Els pares impediran que les filles vagin a romandre fora de ca seva abans de casar-se. La separació entre nins i nines és tan gran que els nins no volen jugar amb les nines i si ho fan se'n riuen d'ells. Les al.lotes segueixen casant-se molt joves -amb particular ritual gitano- entre els quinze i els desset anys, mentre que els joves es casen com més va més tard i quasi tots esperen, si més no, fins que han complit el servei militar. Una vegada casats, les dones comencen a acumular un rosari de fills que repetiran el cicle.

PATRIARCA SENYOR FEUDAL

I, organitzades les famílies en clans, és el «patriarca» que de forma subtil sense gairebé recórrer a les ordres ni als gests violents, organitza tota la vida de la comunitat. L'accentuat poder del «patriarca» ha permès que, a poc a poc, Son Banya es convertís en una espècie de «gran família» de la qual un home anomenat «El Quico» i els seus fills tenen el control. Les diverses famílies i clans del poblat s'han anat acomodant a aquesta estructura autoritària de tal manera que els qui no ho han volgut fer han hagut de fugir del poblat i s'han agut d'acomodar -tal com ho va fer un cert nombre de famílies l'any 81 quan varen ocupar les ruïnes de Ca'n Pere Antoni- a llocs allunyats. Segons ha revelat la premsa a través de distintes declaracions de persones gitanes vinculades a Son Banya, el cap del clan actua con a tal no només dins el poblat sinó com a portaveu del clan davant les instàncies oficials. Asseguren que l'any 83 va aconseguir un milió de pessetes de les «aportacions voluntàries» de cinc mil pessetes que cadascun dels gitanos, als quals «el Quico» havia aconseguit treballs comunitaris, li va donar en concepte de co-

FOTOS DIARIO DE MALLORCA

missió. Si qualcú va al poblat de Son Banya sempre troba fills del «Quico» a l'aguait per les cantonades que li demanen, com el xerif de pel.lícula americana d'on ve i què vol.

Després que en diverses ocasions famílies gitanes senceres varen haver d'abandonar el poblat per enfrontaments amb aquest clan, enguany mateix hi ha hagut dues bregues amb sang entre dues famílies com a fruit d'aquestes tensions.

«El món és dels que se'n saben aprofitar» creuen ulls clucs els gitanos de Son Banya, els quals accepten la repetició d'aquest esquema en el poblat.

Esquema feudal que ni el senyor ni els serfs volen reconèixer, però que està aferrat fortament als conceptes mentals de la societat gitana que discorre com un sol cos a Son Banya. Els exiliats del poblat repeteixen sense voler el model i avui «El Quico» ja té seguidors en els clans establits a altres barriades de l'extraradi que també encapçalen manifestacions davant les institucions oficials dels «païos» demanant treballs comunitaris, habitatges o altres tipus d'ajudes.

A les jornades Gitanes celebrades la primavera passada a Palma es va posar de manifest aquesta situació quan un representant gitano de la Península va assenyalar referint-se, sens dubte, a aquests conflictes soterrats, que «un gitano no s'ha de

aprofitar mai de la situació de misèria i marginació dels seus germans».

La primera conclusió d'aquestes «Jornades» va ésser textualment: «Acabar amb els poders parel.lels» dins la comunitat i fomentar-hi l'associacionisme de caràcter democràtic».

INTEGRACIÓ O MITE

Però, mentrestant, les relacions entre la societat «paia» i la gitana es mouen entre els intents infructuosos d'integració i el racisme i la marginació més forta, només dulcificada formalment pel mite lorquí. Les institucions oficials han fet en diverses ocasions i, forçats per les circumstàncies, esforços per tal de proporcionar-los habitatges (el 15% dels habitatges de protecció oficial que el MOPU va construir en el Polígon de Llevant han estat adjudicades a prolífiques famílies gitanes), donar-los treballs temporals (encara que aquests, que sol concedir el Consell Insular de Mallorca i l'INEM solen tenir una escassa rendibilitat), proporcionar-los assistència sanitària i social, etc, però el problema gitano es manté pràcticament en el seu lloc: la majoria són analfabets, un bon nombre sense comptabilitzar però que s'estima en més del 15% es resisteixen a donar-se d'alta en el jutjat i no tenen D.N.I. les barriades els rebutgen i han de recórrer al barraquisme, etc.

Els gitanos asseguren que es volen integrar, encara que després defensen amb dents i ungles uns costums que són una barrera més per a la improbable convivència amb els «païos».

I davant tot això, davant la quantitat de problemes i de tensions que susciten i la fretura que passen, els versos gitanos de Lorca s'alcen com la més fàcil i bella mentida sobre la seva vida i permeten al burgès mitjà i a l'intel.lectual progressista mirar d'enfora aquest món com un món encantat, de bronze i de somni, de riu i de lluna, de plàcid verd repicat pel trot agrest d'una haca o, a tot estirar, com un escenari de batalles igualades amb la Guàrdia Civil.

U

LES NAVILIERES SUREN AMB BAL-CON

per Eduardo Jimènez.

n total de 25 vaixells en servei, un excés d'oferta del 55 per cent de la bodega, un transport anual d'un milió i mig de tones, una longitud de càrrega d'un milió tres-cents mil metres, un total de 8.722 viatges i una facturació anual de sis mil milions de pessetes són alguns dels ingredients d'un difícil còctel que ha tengut, la majoria de vegades un resultat explosiu: la guerra de nòlits.

Amb un panorama com aquest, la regulació de la competència no és una tasca bona de fer. La guerra de nòlits sempre mena aparellada una guerra de desgastament. Per aquesta raó, les navilieres han ofert, durant anys, el transport a preus inferiors al cost real. Es tractava de sobreviure. I la supervivència a la mar implica l'enfonsament del vaixell contrari mitjançant una tècnica molt de pirata que consisteix a arrabassar-li la càrrega reduint els nòlits a la mínima expressió.

Però aquesta explosiva situació no podia durar més temps a les Balears. Es trobava en joc, no només la supervivència de les navilieres —algunes de les quals feren ull en no poder suportar la competència— sinó, sobretot, el servei marítim a les Illes que depenen majoritàriament de les mercaderies que vénen de l'exterior.

A començament d'enguany, l'opinió pública es va alarmar a causa de l'augment dels nòlits en quasi un 17 per cent de mitjana. Però la diferència de criteri entre els naviliers i el Consell d'Usuaris a causa dels nòlits nous va esser una autèntica cortina de fum que amagava dos fets importants que es congreuaven en el tràfic marítim regular de mercaderies entre la Península i les Balears: la definitiva consolidació del BAL-CON com a Conferència de nòlits i la firma d'un «pool money» o acord econòmic que suposava, a la pràctica, un autèntic repartiment del tràfic marítim entre les cinc navilieres.

A remolc d'aquests dos fets, la Direcció General de la Marina Mercant, aconseguia del Govern un Reial Decret que garanteix d'ara

endavant el manteniment del servei i la supervivència de les companyies navilieres. I com a darrera etapa d'aquesta llarga i difícil carrera BAL-CON i el Consell d'Usuaris del Transport Marítim arribaven a un acord per tal de resoldre contenciosos futurs que puguin sortir i també de garantir un sistema d'informació sobre costos empresarials per proposar nòlits nous.

BAL-CON, UN ACORD TUTELAR

Dia 31 de Gener —el dia abans de l'aplicació dels nòlits nous— es varen aprovar els estatuts de BAL-CON. En aquests es reconeixia personalitat jurídica com a tal a la conferència de nòlits. Però l'antiga experiència d'altres intents fracassats, va menar els naviliers a cercar la tutela de la Direcció General de la Marina Mercant amb la finalitat de garantir el compliment de la sentència.

BAL-CON es va fundar ja fa uns quants d'anys, però com que es tracta d'un simple acord de bona voluntat entre els naviliers, mai no va arribar a fructificar. Per estudiar-ne els orígens ens hem de remuntar als anys 65 i 66 en què es va crear COPEBAL o Conferència Península-Balears, amb la participació d'Ybarra i Suardiaz, dues navilieres que més endavant varen naufragar durant la llarga guerra de nòlits. COPEBAL, va intentar, encara que sense èxit, unir les companyies amb la finalitat d'evitar l'enfonsament dels nòlits, però la lluita a la baixa, originada per la forta competència i per l'excés de bodega de la flota, va guanyar.

Desfeta COPEBAL, de les cendres sorgeix BAL-CON. Però la vida d'aquesta nova au fènix seria lènguida ja des del començament perquè patia els mateixos defectes que l'anterior i perquè no tenia la tutela d'un organisme superior que es trobàs per damunt el bé i el mal.

EMPRESA PÚBLICA, EMPRESA PRIVADA.

En aquesta situació comença una guerra callada entre empresa pública i empresa privada, quan el panorama i el nombre de navilieres ja s'havia clarificat. L'any anterior, el 80, Naviera Mallorca es fa càrrec dels vaixells d'Oliver. Naviera Mallorca també absorbeix Suardiaz l'any 81. Iscomar fa igual amb Nàutica Menorquina l'any 82. I, finalment, Oliver d'Alcúdia passa a esser controlada per Naviera Mallorca, la qual arriba a moure 41.000 Tm. l'any 82.

Del balanç d'aquestes absorcions i compres de vaixells, les empreses públiques han resultat enfortides. I comença una guerra callada nova. La Trasmediterrànea i Naviera Mallorca —totes dues amb participació majoritària de l'estat— s'han especialitzat en vaixells «ro-ro» mentre que les altres navilieres ho fan en vaixells portacontenidors. Es tracta per tant, d'una lluita de sistemes: plataformes rodants contra contenidors. A redós d'unes subvencions elevades, les empreses públi-

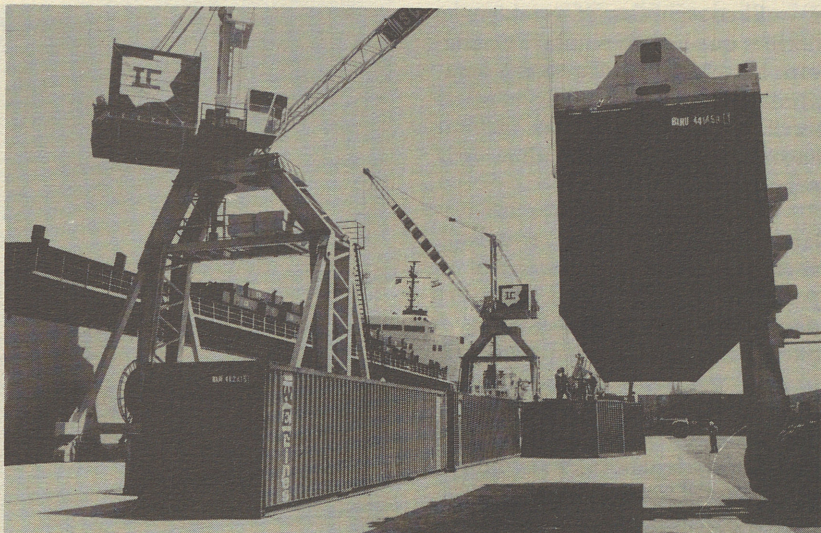
ques volen guanyar terreny per als seus vaixells «ro-ro» que oposen als vaixells portacontenidors de les empreses privades. Està en joc la definició del sistema de transport que les Illes han d'elegir per al futur.

Eren els anys 82 i 83. Comença una guerra de nòlits nova, tal vegada la més dura i complicada d'aquests darrers anys. Ara ja no es tracta d'aconseguir mercat a costa de nòlits, sinó que tant les empreses públiques com les privades tracten de menar l'aigua al seu molí per aconseguir el sistema de transport respectiu. Els propietaris de vaixells «ro-ro» addueixen que aquest sistema permet economitjar en tasques portuàries de càrrega i descàrrega i que és molt adequat perquè evita els abundants problemes entre el personal portuari. Oculten, amb tot, el problema que significa la baixa ocupació de la bodega a causa de les rodes i d'altres elements de les plataformes. Per altra banda, les empreses privades, que han adoptat el sistema de vaixells portacontenidors, al·leguen que no hi ha pèrdua de bodega, encara que siguin més costoses les labors portuàries d'estiba i desestiba.

LA GUERRA

De la guerra de nòlits consegüent hi ha un fet simptomàtic. S'aproven les noves tarifes el mes de juny del 82 i pocs mesos després, s'acceptaven càrregues amb descomptes fins a un 40 i 50 per cent. Aquelles tarifes mai no varen entrar en vigor. Varen ésser rebentades per la competència mateixa entre els naviliers. D'aquí que els nòlits del primer de febrer d'enguany siguin només un 16'7% superiors als de juny del 82, encara que, en realitat, en aplicar els nòlits amb molta rigidesa, sense admetre descomptes, la incidència ha pogut parèixer molt superior. Són les factures per normalitzar una situació que s'havia desbordat totalment.

Les coses així, i a la vista que les quatre navilieres que quedaven seguien aguantant, malgrat les dificultats, aquesta llarga guerra de desgastament, els naviliers s'ho re-

pensen i opten per una definició mixta del transport marítim: «ro-ro» i portacontenidors es dividiran el mercat quasi a un 50 per cent. O, el que és igual, les empreses estatals i les privades tendran quasi un cinquanta per cent del tràfic. La tortada del sistema ja estava repartida.

En aquest moment —gener de l'any 84— la Direcció General de la Marina Mercant es fa eco del «SOS» que llancen les quatre navilieres, ja que perillava l'existència d'Iscomar i de Transbalear mentre es disparaven de forma alarmant les subvencions estatals que precisaven la Transmediterrànea i Naviera Mallorquina per anivellar els pressupostos.

LA PAU

Marina Mercant servirà de tutela a la conferència per garantir la subsistència de les empreses privades, minorar el cost de les públiques i mantenir un equilibri en el mercat. També garanteix que BAL-CON podrà oferir a les Illes les mateixes línies i els mateixos nivells de serveis.

BAL-CON intervé també en el capítol de nòlits per tal d'evitar problemes amb els usuaris. BAL-CON acorda comunicar a Marina Mercant i a Usuaris les variacions de

preu amb una antelació de 90 dies com a mínim i amb justificació prèvia de l'estructura dels costos.

D'aquesta manera, BAL-CON i la Direcció de la Marina Mercant obliguen els naviliers mateixos a estar conferenciats, permet tenir explotacions rendibles a bastament (amb terminis d'amortització d'inversions, després de molts d'anys d'absència), obliga a mantenir el mateix nivell de viatges i serveis, sota pena de pèrdua de concessió de la línia regular (admet variacions de -5 a +10) i procura garantir el manteniment del servei sense atemptar contra la llibertat de mercat i l'establiment de línies noves.

La Conferència BAL-CON va ésser ratificada per les cinc companyies que operen actualment: Transmediterrànea, Naviera Mallorquina, Iscomar, Transbalear i Balear de Navegación (Banesa).

ACORD AMB ELS USUARIS

Acabada la llarga tensió entre BAL-CON i el Consell d'Usuaris del Transport Marítim —que, com hem dit, va servir per desviar l'actuació de l'opinió pública de les negociacions per al «pool money»— el dia 17 d'abril d'aquest mateix any es va acordar d'enterrar la destal de la guerra.

LES NAVILIERES

El conveni firmat, estableix les normes que han de regular en endavant les relacions entre els dos organismes. La Cambra de Comerç, va servir d'intermediària per facilitar l'acord i eliminar les dificultats de la negociació.

El document comença assenyalant que «la insularitat condiciona la vida econòmica de les Balears, especialment quant a la quasi dependència total del transport marítim que, a més, reuneix condicions particulars molt específiques». Qualifica el tràfic de Balears de «captiu» perquè no té altres camins i la demanda de «rígida» en estar configurada sobre el turisme sense possibilitats de canvis imprevists.

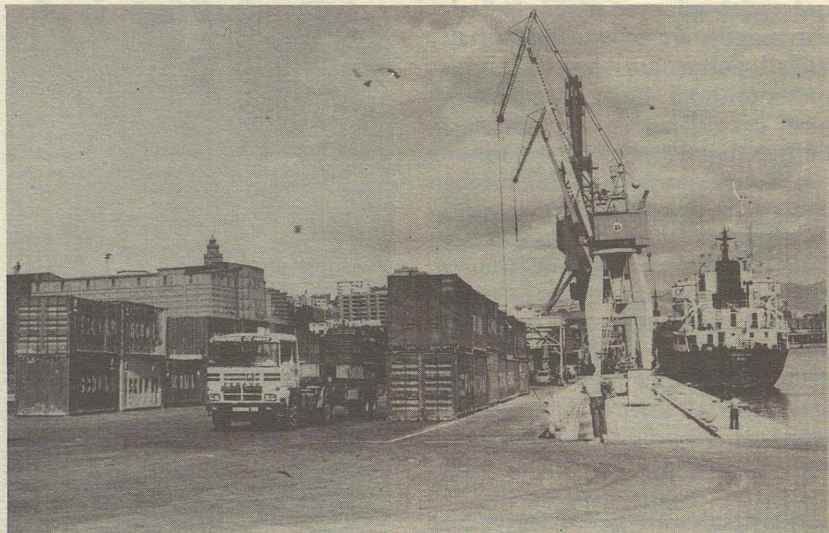
Les dues parts acorden mantenir el millor servei marítim de cabotatge al mínim cost que permeti a les navilieres un benefici raonable. Quan les navilieres decideixin a través de BAL-CON variants en els nòlits, les ha de comunicar amb una antelació mínima de 90 dies. I seixanta dies abans haurà d'entregar una proposta raonada de la modificació dels nòlits i del percentatge de variació. Aquesta aplicació de nòlits serà igual per a tots els usuaris.

Per part seva, el Consell d'Usuaris es compromet a utilitzar els serveis de les navilieres conferenciades i els carregadors poden contractar directament amb qualsevol companyia que sigui membre de la Conferència.

EL «POOL MONEY», UN REPARTIMENT ECONÒMIC DEL TRÀFIC MARÍTIM

Per tal que els acords sobre nòlits entre navilieres fossin estables i cap d'ells no se sentís temptat pels cants de sirena de les pràctiques de pirateria, calia fer-hi bé tots els caps. L'acord entre els naviliers no s'havia de limitar a uns criteris comuns sobre els percentatges d'augment de nòlits. S'havien de coartar les ambicions dels naviliers de captar càrrega a qualsevol preu.

Només un acord econòmic o «pool money» ho podia garantir. A partir d'aquest moment, si un navi-

lier regala els nòlits, la càrrega transportada se li contabilitza com a transportada i cobrada a preu real.

Com funcional el «pool money»? El funcionament és ben simple. Es tracta de realitzar una quota econòmica de mercat per tal de saber quina participació tindrà cada naviliera en la producció total anual. Per fer aquesta distribució es tenen en compte els factors següents:

- Evolució històrica del tràfic de cada companyia.
- Tonatge de transport durant els anys 80, 81 i 82.
- Nombre de vaixells i de serveis.
- Oferta que cada companyia tenia en el mercat en el moment de l'acord.

Tot això es tradueix en nòlits o pessetes. Però com que en el període estudiat només hi havia quatre navilieres es va haver de fer una quota política cedint una part a Banesa, que encara que només fos amb un vaixell operava des de començaments del 83.

Utilitzant els anterior factors o indicadors i una vegada feta la cessió a Banesa, la distribució econòmica del tràfic va quedar així:

— Trasmediterrànea	26%
— Naviera Mallorquina	28%
— Iscomar	24%
— Transbalear	16%
— Balear de Navegación	6%
TOTAL	100%

AJUSTAMENTS I VARIANTS POSTERIORIS

Però aquesta participació no quedà congelada o fossilitzada perquè significaria suprimir la iniciativa empresarial en la captació de mercat. Cada any s'hi introdueixen ajustaments nous d'acord amb els criteris següents:

— Compliment estricte dels serveis i quotes de mercat assignades de tal forma que el navilier ha de mantenir l'oferta que ha dit que tenia.

— Manteniment de l'oferta econòmica. Si ha manifestat que posseeix un cert nombre de tonatge de transport, al final de l'exercici l'ha de complir traduït en pessetes. En cas d'incompliment, li poden rebaixar la participació.

— Evolució del nòlit mitjà o manteniment del nivell mitjà d'ingrés per tona.

Amb aquests tres factors, cada any s'introdueixen ajustaments nous a la quota de cada naviliera, que poden fer variar molt sensiblement la quota històrica o quota de partida.

VIGILÀNCIA

Conscients que una de les primeres virtuts de qualsevol naviliera és desconfiar dels veïns, el «pool money» estableix la creació d'una comissió de vigilància. En aquest cas,

la tasca es va encarregar a la societat «Servicios Ibéricos Marítimos» que forma part d'una gran multinacional i que compta amb els avals de solvència i professionalitat ja que participa en altres Conferències Internacionals de Nòlits.

La missió d'aquest gabinet inspector és vigilar el funcionament de la Conferència en totes les qüestions referents a càrregues, pesos, economia, nòlits... Aquest Gabinet ho pot inspeccionar absolutament tot.

Tant la Conferència BAL-CON com el «pool money» són dues iniciatives nascudes a les Balears i que, molt poc temps després, ja han estat imitades a altres ports de les Canàries i de la Península amb l'afany d'aconseguir racionalitzar el tràfic i garantir el manteniment de les navilieres.

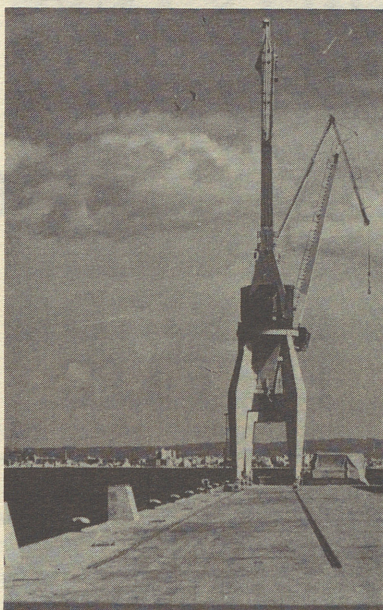
PREUS ESPECIALS

La Conferència BAL-CON té previst aplicar preus especials a productes que, a causa de la incidència en el mercat de treball interior o la capacitat de generar processos productius nous, són susceptibles de reducció de nòlits per tal de no gravar la producció interna de les Balears. La idea ha estat repetidament sol·licitada per la Cambra de Comerç que, actualment, estudia les suggerències del ple i les eleva a BAL-CON perquè les estudiï.

Amb tot, el finançament d'aquests productes no serà, en el futur, a càrrec de les navilieres sinó que en el moment de reajustar els nòlits, tractaran de compensar uns productes amb altres.

La relació d'aquests productes és molt llarga i en podem destacar, fins ara, el transport barat d'alguns productes agrícoles de poc pes i molt de volum, altres productes qualificats «d'interès general» (vidre usat) i algunes concessions especials, com ara la FIRA NAUTICA FLOTANT, en ocasió de la qual varen dur vaixells a nòlits reduïts. També afecta, el paper usat, les garroves i, en general, aquells productes que, a causa de les pròpies característiques de pes, volum i incidència en la producció interior, podrien perdre

FOTOS DIARIO DE MALLORCA

competitivitat en els mercats exteriors per raó del cost addicional del nòlit.

UN TRÀFIC CAPTIU

Per conèixer les circumstàncies que han rodejat la firma de la Conferència de Nòlits BAL-CON i el posterior «pool money» o repartiment econòmic del tràfic, cal conèixer quina és la estructura i el volum de les mercaderies que viatgen per mar entre la Península i les Balears. Ens hem de referir a xifres de l'any 82 ja que encara no estan tabulades totalment les de l'any 83. No obstant això, com que es tracta d'un tràfic captiu, les variacions són mínimes, amb l'única repercussió dels augments vegetatius de la població de les Illes.

El volum de tràfic va esser l'any 82 de 1.531.844.- tones que corresponien aproximadament a 1.300.000 metres lineals de càrrega entre contenidors i plataformes. Durant els tres darrers anys (80, 81 i 82) es produeix un augment de tràfic de només 128.000.- tones, la majoria de les quals corresponen a l'exercici del 82.

Més del 80% del tràfic de mercaderia en tonatge es fa en la direcció Península-Balears. D'aquesta quantitat el 60% correspon a Bar-

celona, un 33% a València i un 7% a Alacant.

Quant a la distribució de mercaderies per ports insulars, el de Palma absorbeix el 69% del tràfic total. Un 19% correspon a Eivissa, un 11% a Maó i un 1% a Alcúdia.

El tràfic en el sentit Balears-Península representa únicament el 12% del total. Entre illes es mou només un 8%.

L'estacionalitat és un problema greu ja que obliga a una gran disponibilitat de flota per a cobrir les puntes, amb una escassa ocupació durant la resta de l'any.

Juliol acostuma a esser el mes de més tràfic i gener el de més poc. No obstant això, aquell any, la punta de més tràfic es va produir el mes de maig. Sobre una ocupació mitjana anual, el mes de juliol va representar l'any 82 un 115% d'augment en el sentit Península-Balears, un 65% en el de Balears-Península i un 145% en l'interinsular.

SOBRA MITJA FLOTA

Al llarg de 1.982 es realitzaren un total de 8.772 viatges en un sentit o en l'altre. La capacitat d'oferta de les quatre companyies que operaven en aquell moment (sense copiar Banesa) va esser de 1.300.000.- metres lineals en el sentit Península-Balears. Amb la incorporació de Banesa va augmentar a 1.470.000.- 1.470.000.-

L'ocupació mitjana dels vaixells va esser només un 51'90%, percentatge que va baixar al 46% en incorporar-se la naviliera nova. Per tant, l'excés de bodega representa entre un 54 i un 55%. Dit amb altes paraules: Sobra més de mitja flota.

De l'ocupació total, un 64% correspon al sentit Península-Balears i el 34% a Balears-Península. La resta són viatges interinsulars.

La flota, la componen més de 20 vaixells, que es distribueixen així: Banesa 1, Trasbalea 4, Iscomar 4 o 5 (si n'utilitza temporalment un de les Canàries), Naviera Mallorquina 5 i Trasmediterránea, segons la temporada, entre 6 i 8.

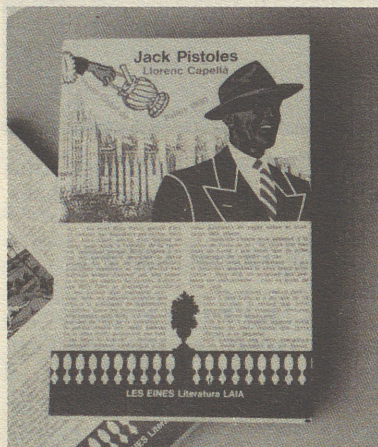
N

o és fàcil d'explicar només amb els mètodes que ens aporta la teoria literària l'esclat de la narrativa illenca que s'inicia a la darrereria dels anys seixanta i perdura, vacil·lant, fins als temps actuals. L'anàlisi de les obres editades —la relació de les quals ha publicat no fa gaire Guillem Jordi Graells (Veg. **Randa**, nº 13)— ens conduiria a una sèrie de conclusions molt més pròximes a la sociologia de la literatura. Perquè, de fet, la narrativa illenca del «boom» difícilment s'explica únicament des de la perspectiva estètica i, juntament amb l'anàlisi de les línies retòriques que presenta, hom ha de pouar amb profunditat en el context social que la possibilita i, al mateix temps, la determina.

Sovint s'ha parlat de la dificultat de definir-nos com a grup generacional. Per a alguns som una generació d'escriptors definida i fixada. Per a uns altres, una colla d'individualitats isolades, closes en la nostra quimera particular. Per la meua banda, pens que fàcilment es podrien trobar uns trets comuns que ens defineixen i ens caracteritzen, ben al costat d'unes diferències quasi abismals. Però el mot generació mai no ha volgut dir uniformitat ni rigorosa coincidència. L'any 1971 —érem a l'inici de l'esclat narratiu illenc— Guillem Jordi Graells i Oriol Pi de Cabanyes publicaren un recull d'entrevistes precedides d'un «certificat de generació en forma de llibre: **La generació literària dels setanta**, que la censura va prohibir i perseguir. Naixíem, doncs, com una generació proscriu. Alguns dels escriptors enquestats varen haver d'acudir al jutjat a prestar les oportunes declaracions. Record que en Miquel Bauçà explicava amb un punt d'ironia a les paraules l'interrogatori del jutjat. Aleshores, ja vivia a Barcelona, en Miquel, i el jutge l'havia obligat a presentar-se juntament amb altres escriptors. Li demanaren que perfilàs una de les seves afirmacions, concretament la que feia referència al problema de Déu. En Miquel afirmava: «Un ho-

LA NARRATIVA ILLENCA DELS ANYS SETANTA ENTRE L'ESPERIT DE RUPTURA I EL RIGOR ESTÈTIC

per Gabriel Janer Manila

me com jo, obert a quantitat de sol·licituds diverses i contradictòries, no pot sentir Déu. Si no és per un exquisit procés intel·lectual, no s'hi arriba». Al censor l'havia molest que el poeta afirmàs que només s'arriba a Déu a través d'un «exquisit procés intel·lectual» i li exigia que definís aquest procés, que en determinàs la seva exquisitesa.

Entre els escriptors que figuren en aquest llibre n'hi havia cinc de mallorquins, tres d'ells narradors: Guillem Frontera, Maria Antònia Oliver i jo mateix. N'hi mancaven alguns, sobretot Antònia Vicens que no havia rebut o no havia retornat el qüestionari. El llibre sortia dos anys després d'iniciada una campanya periodística que havia girat entorn de la paraula generació, la qual cosa havia ocasionat una degradació semàntica del ter-

me i havia fet, a parer dels autors, que la gran majoria dels vint-i-cinc escriptors enquestats renegassin de la paraula. A pesar d'això, ens hi declaràvem partidaris i creïem en l'existència d'una generació, «en la realitat d'un grup de gent que es perfilen amb uns trets comuns com a generació literària» (**La generació literària dels setanta**, pàg. 12). Es tractava, per tant, d'un grup d'escriptors nascuts en la postguerra, alguns d'ells havien viscut molt directament el fracàs del moviment universitari, cap a la fi dels anys seixanta i... «*tenen la sensació, cada cop més intuïda, que vivin en plena neurosi de la impotència*» (Pàg. 13). Fins després de cinc anys el llibre no va poder circular lliurement. Abans, la gent se'l passava d'una mà a l'altra fotocopiada, atreta pel misteri que li conferia la proscripció. De fet, emperò, hom sentia una curiositat especial pels escriptors, per l'obra dels joves escriptors que, a pesar de tot, escollíem la pròpia llengua per a la creació literària i en fèiem d'aquesta llengua -desconeguda i mal apresada- un element fonamental per a la dissidència.

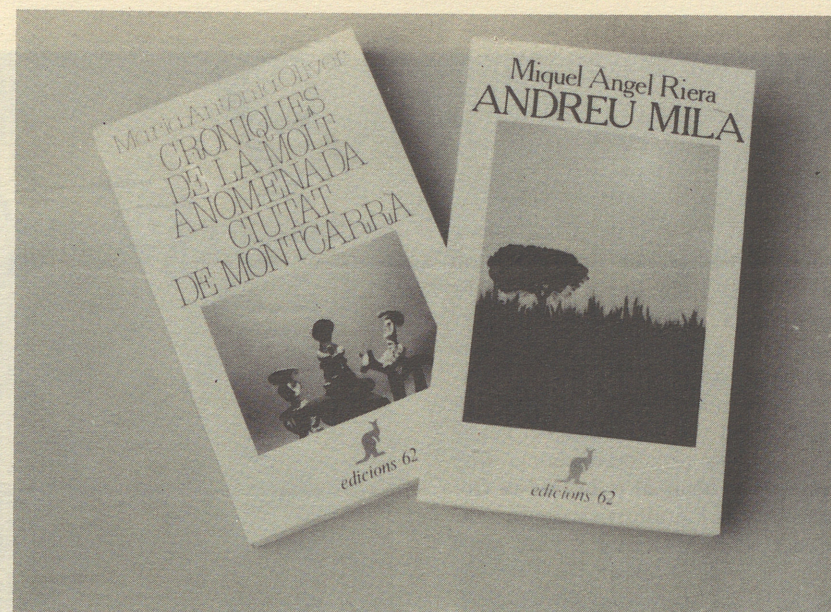
És en aquest context que cal situar l'aportació dels narradors mallorquins a la narrativa catalana, l'obra dels quals aportà una sèrie de trets atractius i nous. Fou un moment d'eufòria, tot ha de dir-se. L'illa es despertava d'un somni profund, d'un somni llarg de segles.

Per a mi, cal situar l'inici de la narrativa catalana d'aquest període cap a les darreries de l'any 1.967 i als primers mesos del 1.968. La nit de Santa Llúcia de 1.967 fou especialment espectacular pels nostres escriptors. Antònia Vicens obtenia el premi «Sant Jordi» amb la seva novel·la **39º a l'ombra**, Alexandre Ballester, el «Josep Mª de Sagarra» amb **Dins un gruix de vellut** i Jaume Vidal Alcover el «Carles Riba» amb **Terra negra**. Aquest mateix any, Terenci Moix obtenia el «Víctor Català» amb **La torre dels vicis capitals** i, el mes següent, per les festes de Sant Sebastià, jo aconseguia el «Ciutat de Pal-

ma» amb la meua primera novel·la: **L'Abisme**. Sempre he cregut que ens trobàvem en un moment especialment important per a la narrativa catalana, sobretot, per a la narrativa de Mallorca. Després vindrien les novel·les de Guillem Frontera, de Llorenç Capellà, de Mª Antònia Oliver, de Carme Riera, de Biel Mesquida, de tants d'altres... Però, què havia succeït durant aquells anys damunt la nostra terra? Quina era la nostra formació intel·lectual i quins, els nostres precedents? La formació que havíem rebut era la pròpia de la postguerra, trista i mesquina. Sobre les nostres escoles, s'hi projectava la vida miserable d'aquells anys, la frustració col·lectiva, la victòria... Igualment, el nostre batxillerat fou d'una pobresa absoluta. Desconexíem la pròpia tradició literària i tampoc no tinguérem la possibilitat de descobrir en l'estudi de la literatura castellana, obligatòria, ni un alè de vida, res que vingués a presentar-nos el fet literari d'una forma atractiva, agosarada. Quan llegesc en les entrevistes dels periòdics les respostes a la pregunta què havíem llegit, quins eren els nostres autors més estimats, m'entra un empegueïment de no dir. No havíem llegit quasi cap altra cosa en la nostra llengua que les rondalles mallorquines de Mossèn Alcover, no havíem llegit o vist més teatre que el «teatre regional».

Al meu poble hi acudia de tant en tant la companyia «Artis». Això que dic era vers el 1.949. Jo era un al·lot encara, quasi un infant pucet. Mai no hi portà, l'«Artis», al meu poble més que les comèdies de Pere Capellà. Al Teatre Principal d'Algaida vaig veure-hi **L'amo de Son Magraner** i **Sa madona du es maneig** i **S'hereu de sa farinera**, i **Es carrer de les tres roses**, **El rei Pepet...** A mi em fascinava, el teatre. Sovint jugava amb els al·lots de la meua edat a fer comèdies: al pati de l'escola de les monges, al jardí del rector, a la sala de la casa d'un amic, en una portassa. Quan l'«Artis» acudia al teatre del meu poble, jo hi acudia de bon matí. M'agrada-

va de veure com alçaven el decorat, com omplien l'escenari de mobles, com instal·laven els focus i feien proves amb els llums. Pere Capellà era del meu poble. Allà hi vivien els seus pares i els seus germans. El seu pare, Mestre Llorenç Batle, era un glosador conegut arreu de l'illa. Jo encara vaig sentir-lo glosar en aquell mateix teatre amb en Vidal de Cas Concos. La tinc ben present, aquella escena. Hi havia tot el poble. També hi havia acudit la gent de foravila: de per Sa Comuna, de per Punxuat... Tothom la coneixia, la història de Pere Capellà, el seu coratge d'home agosarat, de republicà, la seva fugida, l'estiu del trenta-sis, de nit, cap a Maó, la guerra, les condemnes, els presidis... La gent l'explicava en secret, aquesta història. Hi havia dins els ulls dels vençuts -el meu era un poble de vencedors i de vençuts- un guspireig que venia a definir el goig que sentien de veure que el teatre de Pere Capellà triomfava plenament, àdhuc davant els vencedors, que havien d'acceptar -més d'un ho va fer a contracor- el llenguatge del poble, expressiu i fresc, que Pere Capellà portava a l'escenari.

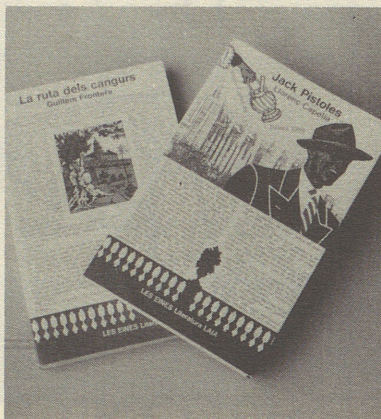
Lentament, havia descobert els **Aigoforts** de Gabriel Maura, les breus estampes ciutadanes, punyents i satíriques, el teatre costumista de Pere d'Alcàntara Peña i de Bartomeu Ferrà, els versos més populars dels poetes de l'Escola Mallorquina, algun llibre de poemes dels poetes illencs de la generació dels anys cinquanta, les narracions de Salvador Galmés, alguna novel·la de Llorenç Villalonga. Es

curiós com el món de Salvador Galmés, les passions dels seus personatges, el dramatisme dels seus gestos era capaç de commoure'm molt més intensament que no el món novel·lesc de Villalonga, tan intel·lectualitzat, sovint una excusa per a les seves elucubracions i les seves sàtires. Jo venia d'un món en què la vida dels homes era sovint dura i amarga. No és estrany, doncs, que me costàs entendre els refinaments i els prejudicis d'aquells personatges que Villalonga intentava de reflectir o d'inventar. Per altra banda, la narrativa que començava a publicar-se a Catalunya, sovint en edicions restringides, ens arribava difícilment a causa de la desconexió cultural que vivíem amb la resta de les altres terres de parla catalana. Hauria de referir-me ara especialment a la narrativa de Blai Bonet i a l'obra primerenca de Baltasar Porcel. Porcel aportava a la literatura un nou material: la tradició màgica del seu món andritxol. He de confessar que em va servir d'estímul. També Miquel Pons que, alguns anys abans havia obtingut el premi «Ciutat de Palma» de novel·la amb el seu llibre, encara inèdit, **El poble**. Jo n'havia llegit algun fragment. En record un que va aparèixer publicat en un programa de festes de Felanitx, per Sant Agustí, i que em féu arribar una monja felanitxera que estava destinada al convent del barri on jo vaig tenir una de les meves primeres escoles. Això era el 1.964, pens. Aquell petit relat del programa de festes tenia aquest títol: **El pensament lila**. Cert és que em va commoure.

La narrativa de Blai Bonet era, tanmateix, el nostre millor precedent. Vaig llegir **Judas i la primavera** abans que **El mar**. Aquesta, emperò, em sembla el nostre punt de partida. M'ho sembla ara i m'ho semblava en plena eufòria del nostre esclat. Pel gener de 1976 en una conferència que vaig pronunciar al palau de la Generalitat de Catalunya vaig dir sense cap traba: *«L'any 1.958, amb l'aparició de El mar, la primera novel·la del poeta Blai Bonet, la literatura insular contemporània emprèn una de les aventures més arriscades, més ambiciosos i més torbadores»*. Graells també veurà en **El mar** el precedent que inicia el camí. També Triadú que acabàrà per veure-hi el punt de partida d'una escola mallorquina dins la novel·la catalana de postguerra.

Però, què havia succeït a l'illa, durant aquells anys? És l'època en què acaba per consolidar-se el «boom» del turisme. No hem d'oblidar, tampoc, l'impacte que produeixen els moviments europeus. El 1.967, Josep Melià publicava **Els Mallorquins**. Jaume Vidal no tardaria de qualificar-lo de llibre pessimista, acusador, polemitzant. També cal fer esment, ara i aquí de les aules de poesia, de teatre i de novel·la organitzades per Jaume Adrover i Bienvenido Álvarez, primer a les galeries de Grifé i Escoda, després al teatret de la Casa Catalana, que s'omplia sempre, en totes les sessions. Sobre les aules varen caure-hi les prohibicions i les censures. La policia, més o menys camuflada en un començament, acudia a les conferències, i intervenia, i provocava reaccions. Les sessions de clausura no varen ésser autoritzades. El poeta Joan Oliver era ja al local, a punt de començar, quan fou notificada la prohibició de l'acte. Això va motivar una espontània ovació en el seu honor que va durar molt de temps. *«Aquest va ésser -escriu Jaume Vidal- el primer acte d'afirmació político-cultural que es produïa a Mallorca des de feia molts d'anys»*. (Diario de Mallorca, 6 de maig de 1.971). Vull dir amb tot

això que començava a respirar-se un esperit de ruptura. No voldria oblidar, tampoc, els aires que venien de lluny i arribaven a l'illa: el maig francès de 1968, les reivindicacions d'aquells estudiants parissencs que clamaven perquè la imaginació pujàs al poder.

Cal destacar també la tasca de mentors que exerciren els poetes de la generació precedent. Quan jo escrivia **L'Abisme**, m'agradava de llegir-li un dia un capítol, un altre dia un altre, a en Llorenç Moyà. La seva opinió m'animava a continuar escrivint aquella «nouvel·le». Després vingueren les orientacions, sempre valuoses tothora justes i encoratjadores de Josep Mª Llompart. També, en un començament, de Jaume Vidal Alcover. Dissortadament, en Jaume, a qui particularment jo havia admirat amb fervor, s'ha convertit en una mena d'inquisidor màxim disposat a llançar arbitràriament les seves invectives. Sovint ens ha acusat -no fa gaire va fer-ho durante el col·loqui que seguí a una conferència meua pronunciada en els cursos d'estiu de la Porciúncula «d'haver perdut la llibertat d'escriure», són les seves paraules, perquè ens hem venut a l'èxit fàcil, en definitiva a la mediocritat. Vaig replicar-li que no solament no havíem perdut la llibertat d'escriure, sinó que, pels camins de l'escriptura havíem guanyat algunes llibertats, àdhuc havíem tingut la possibilitat de compartir-les amb els nostres lectors.

Si hem de seguir les dates que estableix G. Jordi Graells, el «boom» de la narrativa illenca ha de situar-se entre els anys 1.968 i 1.981, durant els quals la mitjana d'edició ascendeix a 8'9 títols anual. Els nostres autors guanyen premis al Principat, es consolida la generació literària dels 70, i apareixen una sèrie de «vocaciones tardanes» de membres de generacions anteriors: Miquel Àngel Riera, Jaume Santandreu, Antoni Mus... Per altra banda, és el mateix Vidal Alcover qui analitza d'una forma crítica els nostres primers textos en una sèrie d'articles que publicà al «Diario de Mallorca» el 1.971. Ell mateix atribueix a les «Aules» el fet que sorgís el «boom» narratiu: *«La novel·la és el gènere -diu- que, a partir d'aquests moments, si fa no fa, ha d'atreure els joves escriptors de Mallorca. Els poetes s'alcen novel·listes, i l'esplet de novel·les escrites per autors mallorquins és, avui, considerable»* (D.M. 6 de maig 1971).

Però aquell esclat no sorgia casualment. Just ara he fet esment a un esperit de ruptura que venia a omplir les nostres vides. Cercàvem escriure perquè «no podíem pegar garrotades», va dir en Miquel López Crespí, en una entrevista publicada el 1.973. També Josep Mª Llompart havia escrit referint-se a la meua novel·la **El silenci** que m'agradava de dir les coses totes d'un cop, «gairebé d'un cop de puny». En aquella mateixa conferència del 1.976 vaig cloure la meua intervenció amb aquestes paraules: *«Haurem existit, si més no, per recordar a tothom que alguna vegada, i en algun lloc de la terra, un grup de joves ha sabut interpretar un estat de coses i ha sabut denunciar amb èmfasi un estatu quo que intentava de condormir el cervell dels seus coetanis i que ha sabut promoure, amb un llenguatge punyent, greu, irònic, tràgic, líric, la necessitat d'uns ideals estèticovivencials que tinguessin alguna cosa que veure amb la frustració col·lectiva que hem patit com a poble. Som noms o som crits?, s'ha preguntat algú, de vegades. No ho*

sé. S'ha parlat dels més joves com d'una «generació desinfectada». Jo m'atreiria a preguntar: quina casta de crits? El crit amarg, desesperançat i impotent, el crit de ràbia, l'escopinada o el cop de puny, el crit ingenu que la nostra tribu s'ha permès el luxe de deixar-nos escainar? Es cert que hem elegit el paper de testimonis d'aquest temps, de les limitacions i de les insuficiències d'una època que ens ha desafiat. Som, amb les contradiccions i amb les desventures l'espill fidel d'una terra en conflicte. Som la seva febre, per ventura un èczema, qui sap si una ferida plena de pus». (Edic. de la Diputació de Barcelona, gener de 1.976. Pág. 15-16).

Tractàvem d'ésser escriptors compromesos amb el nostre país, volíem fer la crònica d'una societat que havia entrat en crisi, i cercàvem donar fe de tantes transformacions com es produïen de forma sobtada. Parlàrem de la guerra civil per primera vegada des de l'òptica dels perdedors, de la presència obsessiva de la religió i de l'esglé-

sia, dels tabús sexuals, de la violència que havíem sentit exercir sobre les nostres consciències, del món rural i de l'esfondrament dels seus valors, de la societat tradicional, de com emergia una nova classe: la burgesia del turisme que substituïa la vella aristocràcia en l'exercici del poder, la irrupció de l'estranger en la societat illenca i la introducció d'una nova moral, també, la irrupció de l'immigrant, de la misèria obscura que portava el turisme. En definitiva, aquella narrativa que sorgia d'una crisi social profunda era per a Antònia Vicens una forma de blasmar una educació i una moral velles, per a mi, la denúncia constant i insistent contra un món estantís, contra la seva moral feta d'orgulls i prejudicis, per a Guillem Frontera una forma de satiritzar els burgesos sorgits amb els nous temps, per a Maria Antònia Oliver, la denúncia, per a Llorenç Capellà..., per a Carme Riera..., per a Biel Mesquida... per a...

En l'actualitat no ha aparegut cap nova generació i m'atreiria a

assegurar que, encara avui, continua el protagonisme de la generació dels anys setanta. Alguns d'aquells escriptors han deixat d'escriure, d'altres hem ampliat el nostre camp i ens hem dedicat a l'assaig, a la narrativa juvenil o al periodisme. Crec que hem après, es tracta d'un camí que mai no s'acaba, l'ofici d'escriptor. La denúncia continua. Ara, potser, hem anteposat la voluntat d'art, el rigor estètic i la investigació a aquella voluntat de lluita. Observ que els narradors més joves, em referesc a en Jaume Capó, a en Rafel Crespi... es defineixen utòpics, somniadors, sense coratge, impotents... Nosaltres també ens definíem utòpics, impotents, i somniadors... Crec que amb el nostre treball posàrem les bases d'una nova narrativa que haurà de comprometre's amb l'estètica o amb les estètiques del nostre temps. Una nova narrativa en la qual nosaltres encara serem a temps de participar.

G.J.M.
Setembre de 1984

MIQUEL BARCELÓ

L'HEREU DE LA HISTORIA DE L'ART

Guillem Frontera

—FRONTERA: Com t'hi sents, a Mallorca, després de cinc anys?

—BARCELÓ: Bé, molt bé perquè hi he vingut com els alemanys. Vull dir que, encara que hi faci feina, he vingut bàsicament a un punt geogràfic determinat perquè hi fa sol i calor, hi ha la mar i hi ha aquesta platja de Cala Marçal. M'hi trob tan bé com aquests turistes alemanys.

—F.: Però ells no ho coneixien, això, i tu sí.

—B.: Naturalment, jo conec l'illa, però t'espantaria saber fins a quin punt som capaç de prescindir-ne, d'aquest coneixement. Vull dir que no tenc compromisos ni lligams, o en tenc molts pocs, i és en aquest sentit que som com els turistes alemanys.

—F.: Com t'ho has fet, per no tenir compromisos ni lligams?

—B.: És una conseqüència bastant lògica del que va ser la meua vida a Ciutat durant els meus darrers anys de residència en aquesta illa. Molt poca gent em prenia en consideració. Només venia un quadre molt adesiara, i per poder viure vaig haver de fer de camell. La droga i els quadres són molt mals de vendre, així que ja et pots imaginar el panorama. No era gens agradable.

—F.: Feres pintura un mica mala de vendre.

—B.: Hi ha poca gent a Mallorca capacitada per conviure amb un quadre meu, això és cert.

—F.: I tu anaves molt per lliure.

—B.: Sí, encara que a temporades vaig formar part dels grups més combatius.

—F.: Et queda obra, d'aquella etapa?

—B.: Coses me'n queden, sí, però ara n'estic comprant sempre que el preu sigui raonable. Raonable vol dir que el qui me la comprà i ara me la ven fa un bon negoci, perquè en pac molt més del que ell me'n paga a mi, però tot això, és clar, sense abusar.

—F.: De tota manera, la teua adscripció a moviments determinats no va suposar mai un compromís més ample amb tot el conjunt de manifestacions d'això que en diríem cultura mallorquina.

—B.: No, mai no em vaig incorporar a la cultura mallorquina ni en tenc gens de ganes. Sempre vaig ser un franc tirador, un pintor al marge de. La imatge que dóna la cultura mallorquina no és prou suggestiva. Jo en form part per quant som d'aquí, però res més. La pertinença a una cultura o a una altra és fatalitat, així que hom intenta fer-se'n una altra, fer-se un altre món, i aleshores la cultura ja és una tria personal. Haver de ser mallorquí, català o espanyol és molt pesat. És pesat haver de ser qualsevol cosa que et vengui donada pel lloc de naixença. I ser mallorquí, concretament, té la dificultat addicional d'haver de donar constantment explicacions. A fora, la gent no acaba d'entendre que es pugui ser mallorquí, no saben això com funciona. I que siguis mallorquí i, damunt, pintor, ja els resulta quasi incomprendible.

—F.: De tota manera, aquesta reacció teua en muntar estudi a Mallorca de posar-te a pintar paisatges, natures mortes...

—B.: Sí, i escenes històriques: naturalment que té molt a veure amb la tradició pictòrica mallorquina. A part que tenia moltes ganes de pintar aquests temes des de feia temps, el lloc on ho havia de fer era Mallorca. El lloc on pint em suggereix sempre coses, però això no m'ha passat només amb Mallorca: també amb Nàpols i amb Portugal. L'entorn i el taller influeixen molt en la meua obra. Per això sempre procuro que els meus tallers tinguin caràcter. Aquest de Mallorca era un vell restaurant, una mica decrepit, amb una terrassa encayissada: recorda una mica Beirut. L'estudi que vaig tenir a Nàpols també era un vell edifici afectat pel terratrèmol. El de Portugal, una vella residència... Em dóna una certa tranquil·litat saber que els meus tallers, en anar-me'n jo, ja no serviran per a res més que no sigui entregar-los a una empresa d'aquestes que es dediquen a esbucar cases velles. Em fa la sensació de viure una mica als suburbis de la civilització, i això és reconfortant.

—F.: A part d'anar ocupant vells edificis que després abandones, tu tens estudi a París.

—B.: Sí, i a Barcelona, encara que aquest el conservo però fa temps que no hi pint. El de París és una vella església, un lloc molt gran, que em permet de fer-hi escultures monumentals. Ara m'interessa molt l'escultura, però també moltes altres coses: muntatges -el de la revista «Domus», per exemple, que simula la inundació del meu estudi-, guions de cinema, poesia... La idea del pintor professional no més massa atractiva. Em costa renunciar a fer moltes més coses. Per exemple, el que a mi m'agradaria sobre tot és ser un cantant pop. Si bàsicament som pintor, és perquè tenc més facilitat per a pintar que per a les altres coses.

—F.: Però tu no en fas ús, d'aquesta facilitat.

—B.: Això és cert. De fet, faig difícil allò que quan era un al·lot em resultava molt fàcil. Vaig en contra meu, sempre, i quan allò que m'havia proposat de fer ja no em crea cap conflicte, quan ja he esgotat el catàleg de dificultats que em pos a mi mateix, pas tot d'una a una altra sèrie. És una manera de trair-te tu mateix, però també de no donar peu a l'espectador que s'hagi acostumat a la teva obra, més ben dit, a les teves maneres. Quan ja ha assimilat el quadre que d'entrada el va sorprendre, no li don un altre quadre que l'excusi del xoc inicial. A l'espectador no li has de concedir cap treva, l'has de tenir sempre sobresaltat.

EL SEU TEMA PREFERIT

—F.: Però tu tens ja quatre anys programats. Això vol dir que tens venuda l'obra que has de produir durant els pròxims quatre anys. Supòs que els marxants han adquirit amb tu aquest compromís una mica a partir d'allò que ja han vist...

—B.: Bé, tenc dos anys perfectament programats i dos més pendents d'algunes qüestions de detall. Els marxants saben tan bé com jo que som imprevisible, que els sorprendré a cada nova passa. Tenen projectat exposar obra meua a part o banda sense saber com serà aquesta obra. Això ja ho saben. I no els fa tornar arrera. D'altra banda, no m'he sentit mai coartat per un programa. Per a mi un programa suposa un compromís d'entregar un cert nombre d'obres, però no suposa mai un compromís de maneres ni de temes.

—F.: Bé ja has pintat els quadres que havies promès i els entregues als marxants. Què passa a partir d'aquest moment? Te'n desentens i ho deixes tot en mans dels professionals o en fas un seguiment minuciós?

—B.: Això darrer. En pintar no estic gens pendent d'aquesta etapa que en podríem dir de post-producció. Però en haver acabat els quadres comença per a mi una altra feina, que consisteix en el seguiment de l'obra. És una feina que m'apassiona i que és molt interessant. He de defensar els meus interessos, i això és una feina molt seriosa, que s'ha de fer ben feta per mantenir l'obra al nivell que l'has posada. I reconec que m'agrada, encara que els anys següents això era una infàmia.

—F.: Quan parles de defensar els teus interessos, a quins interessos et refereixes, concretament?

—B.: Als econòmics i als del tractament de l'obra. Els primers són clars i no fa falta donar-los més voltes. Però també crec que el pintor s'ha de preocupar pel tractament que rebi la seva obra. Per això jo l'entreg a persones que la faran circular i la col·locaran als punts -exposicions, fires, museus...- indicats perquè la vegi el major nombre possible de persones. Hi ha una llei d'oferta i demanda que ho imposa així. La meua producció és molt inferior a la demanda d'obra, i, per tant, m'interessa que un quadre meu, abans d'anar a parar al saló d'un milionari, hagi circulat molt, i encara millor si el seu destí final és un museu. L'obra és per ser vista per molta gent, no perquè una particular la tanqui a ca-seva o a la seva oficina.

—F.: Això no deu tenir res a veure amb la divulgació de l'obra d'art entesa com a patrimoni cultural del poble, etcètera...

—B.: No. Això té molt a veure amb el món dels negocis, d'una banda, i, de l'altra, amb el meu narcisisme.

—F.: El teu narcisisme també té una altra manifestació en la reiteració de tu mateix com a tema dels teus quadres.

—B.: Sí, una manifestació descarada i sense cap complex ni vergonya. M'he pintat jo mateix de les mil maneres possibles: a la meua biblioteca -que pintar la meua biblioteca també és una altra manifestació de narcisisme, ja que els llibres que hi figuren són llibres que he llegit, i que, per tant, ja formen part de mi mateix-, pintant, en barca... Si, jo som el meu millor tema. I també és una forma de continuar una línia iniciada fa molts d'anys, quan a les meves obres hi tenien una participació important les matèries orgàniques: ous frits, plàtans, bistecs que s'anaven podrint a poc a poc... Ara jo mateix som la matèria orgànica dels meus quadres. Tot plegat, però, és una pintura fortament autobiogràfica. Si arribàs a perdre la memòria podria reconstruir la meua vida a partir dels meus quadres.

VOLER SORPRENDRE I VOLER AGRADAR

—F.: Em va quedar gravat a la memòria un fragment d'una conversa que tenguérem fa anys...

—B.: Sí, què?

—F.: Digueres que t'havies cansat de veure com altres xuclaven de tu i que a partir d'aleshores canviaries de tàctica i series tu qui t'aprofitaries de les troballes dels altres.

—B.: No record que em fes exactament aquest plantejament. El que sí hi ha és una cosa: quan vaig començar a pintar animalons -cans mossegant-se, i així-, veia que altres pintors amics o coneguts feien una segona versió d'aquell quadre i la venien sense dificultats, mentre jo, que havia estat el primer, no era capaç de vendre res. De sobte les coses canviaren i el que demana el mercat ara són aquelles primeres versions.

—F.: Que són el que tu fas? Ets conscient, supòs, que ets moda... Això vol dir que hi ha un fotimer de

MICHEL DIARCIO

gent que vol pintar com tu, perquè la teva pintura, i, sobretot, la situació de la teva obra al mercat, els enlluerna...

—B.: Sí, la moda és això... La moda és això que fas i que de sobte els altres imiten. Tu fas una cosa i es posa de moda. La diferència essencial és que el qui la crea vol sorprendre, i qui la segueix vol agradar. Sempre hi ha pintors que només pretenen agradar, i a Mallorca n'hi ha uns quants, d'aquests.

—F.: Sí, pintors que s'adscriuen a moviments i a ismes. La crítica, però, en parlar d'ells, i ja no tan sols a Mallorca, sinó també a tota Espanya, t'agafen a tu com a punt de referència, com si tu haguessis creat escola i obert un camí a la pintura...

—B.: Sí, deu ser perquè em relacionen amb allò que es fa ara a Europa i a Amèrica. Però jo no tenc el sentiment d'haver importat res. I, per descomptat, no he xucolat roda d'altres pintors. Es tracta més bé d'una sèrie de coincidències que, analitzades profundament, no són gaire significatives quant a un pretès mimetisme i sí pel que fa referència a una actitud, a una manera d'encarar la pintura en aquests moments. A mi també m'han volgut relacionar amb altres pintors amb la intenció no gens benigna d'adscriure'm a un moviment o a l'altre. I la veritat és que això, per poc que t'hi pensis, no té gaire consistència. Hi ha quadres bons i quadres dolents, o regulars, o vulgars. Picasso no va inventar res: es va limitar a fer quadres bons, i va transitar tota la història de l'art del seu temps. Ara, tots aquests problemes, més falsos que reals, se solucionaran en part d'aquí a una sèrie d'anys.

—F.: Vols dir que el temps...?

—B.: Vull dir que tot plegat ara és més confós perquè és moda ser pintor. És moda ser pintor, i n'hi ha moltíssims, com mai no n'hi havia hagut. Això passarà i la confusió disminuirà.

—F.: Poques vegades com ara el pintor havia estat un ídol de la joventut, quasi al mateix nivell que ho pugui ser un cantant pop...

—B.: Sí, sí, una moda...

EL GIORGIONE S'HA ENGATAT A FELANITX

—F.: A tu et segueix molta de gent. I dius que no xucles roda a cap pintor...

—B.: Això, dit així, podria ser inexacte. Jo em passeig per la història de l'Art com si fos una finca que hagués heretat dels meus avantpassats. Per tant, n'agaf allò que vull, faig reformes allà on em ve de gana i prenc o deix segons les meves conveniències. Ho faig descaradament. No es tracta d'obtenir-ne unes referències culturals, sinó de poder fer i desfer. Si m'interessa especialment un quadre, en faig un «remake», o dos o tres, o els que siguin, fins que me'n cans. Si m'interessen uns procediments, uns recursos, els faig meus sense cap mania ni cap remordiment: com si anàs per una finca de la meua propietat i agafàs un albercoc d'un albercoquer perquè en aquell moment en tenc ganes. Naturalment, hi ha zones d'aquesta heretat que no m'interessen gens o que m'interessen poc, i altres on m'hi trop molt a gust. Els barrocs venecians i els manieristes, per

exemple: aquest es un terreny en el qual m'agrada moure'm. És clar que no és l'únic. O pot succeir, també, que n'agafi unes idees, unes formes o un tipus de composició i que les faci meves servint-me dels recursos emprats anteriorment per Jackson Pollock, recursos que ja fa temps que he incorporat al meu llenguatge. O el que sigui. El cas és que aquest procediment produeix un tipus de pintura molt especial, la pintura de la modernitat, que només es pot donar en aquesta fi de segle.

—F.: Abans la teva pintura feia més una impressió d'espontaneïtat...

—B.: Sí, i ara més complicada, si vols, o, més que complicada, més pensada, més reflexiva quant al seu plantejament, més estudiada, més construïda formalment, amb una composició molt més meditada. Però, també, i alhora, la seva execució és més impulsiva: en aquest sentit no he perdut ni vull perdre l'espontaneïtat. Vull que l'atzar, l'imprevist hi juguin el seu paper.

—F.: Has dit moltes vegades que pintes per curiositat...

—B.: Sí, pint per curiositat, per saber com serien les coses si fossin d'una altra manera. En realitat, és més complicat que tot això, però aquesta és la forma de fer-ho entenenent a qualsevol. ¿Com seria la mar continguda en un plat de sopa? En faig un quadre i ja ho sé. O com seria el Giorgione ben gat, bevent xampany, llaurant amb un tractor un camp de Felanitx? Son preguntes que em faig un bon dia i que afortunadament em puc contestar: ho pint i ja ho veig. El que passa és que quan ho he pintat allò ja entra a formar part de la realitat, i et diria que és molt més real que qualsevol episodi repetit infinitament a la vida quotidiana.

HEMINGWAY ERA UN «HORTERA»

—F.: On li pegaràs el bot, quan et cansis de pintar aquí, a Cala Marçal?

—B.: Tenc ganes d'anar a pintar una temporada a Tunísia. Tu me'n parles fa anys, no? On creus que podria trobar-me millor?

—F.: Jo, de tu, aniria a Gerba.

—B.: Sí... Saps de qualque casa gran i vella que pogués llogar uns quants mesos per a estudi?

—F.: Ara, així... No ho sé, però, si passes per Madrid, informa-te'n a l'Oficina de Turisme, o a l'Ambaixada...

—B.: Sí, així és com vaig aconseguir la residència de Portugal: a través de l'ambaixador portuguès a París, que és un col·leccionista...

—F.: I, amb tot aquest moviment que dus, els trasllats se't deuen fer complicats...

—B.: No, no. Jo agaf l'avió i em plant on vull. Darrera mi ve la fur-

goneta amb el meu ajudant, o els meus ajudants, segons els casos, i duc tot quant necessit per a instal·lar-me. De vegades, com ara, m'acompanya en Mariscal. Altres vegades vaig tot sol, depèn. Però sempre tenc visites: amics i amigues que vénen a passar una temporada amb mi. Sobretot, nines, al·lotges joves que...

—F.: Has dit ajudants...

—B.: Sí. De vegades els necessit perquè em moc en formats molt grossos, o perquè faig escultures. També perquè sovint les visites no em deixen treballar, i necessit qualcú perquè no deixi passar el portal als pesats...

—F.: El que ara tens pareix més un... protector, un guardaescena.

—B.: De vegades no li queda més remei que fer-ne. Hi ha gent molt pesada, pel món... És molt bon

«tio». A més a més, em fa de «sparring»...

—F.: Boxeges?

—B.: Sí, vull estar fort. Però li tenc dit que a mi no em pegui.

—F.: Saps que en Joan Miró també boxejava, de jove...

—B.: Sí, amb en Hemingway, ja ho sabia, ja...

—F.: I saps que Scott Fitzgerald una vegada li va fer d'àrbitre...

—B.: Ah, he llegit de Scott Fitzgerald tot el que ha caigut a les meves mans, que és tot quant va escriure. Sí, al seu costat, Hemingway era un «hortera».

(D'una conversa amb Miquel Barceló a Cala Marçal dia 27 d'Agost del 1984)

Al Ple del Consell Insular de Mallorca celebrat el dia 1 d'octubre de 1.984 s'aprovaren els següents punts:

-Punt 1.- Lectura i aprovació de l'acta de la sessió anterior.

-Punt 2.- Decrets a donar compte, i un Decret a ratificar.

-Punt 3.- Es convoca a tots els Ajuntaments de l'Illa perquè abans de dia 27 d'octubre de 1.984, dirigisquina al Consell Insular de Mallorca la petició d'incloure en el programa d'inversions culturals de 1.985 del CIM, les obres de creació, ampliació, reforma o millora d'instal·lacions destinades a la conservació, la difusió i la creació de la cultura, d'acord amb el Reial Decret 988/82 de 30 d'abril.

La dita convocatòria es fa amb motiu del «V Centenari de l'Unitat d'Espanya» i s'ha assenyalat que tendran prioritat aquelles instal·lacions que suposin un servei cultural a la Corporació Local corresponent.

-Punt 4.- El Consell Insular de Mallorca patrocinarà la «IV Trobada de Bandes de Música de Mallorca», amb un pressupost de 5.500.000 pessetes, les quals estaran destinades, primordialment, a subvencionar les bandes de música. Aquesta IV Trobada se celebrarà el dia 9 de desembre a Inca i comptarà amb la participació de totes les bandes mallorquines.

-Punt 5.- El Consell Insular de Mallorca convoca a tots els ajuntaments de l'Illa perquè facin la sol·licitud pertinent d'inclusió d'obres de construcció, ampliació i millora d'instal·lacions esportives dins del Pla Territorial d'Equipaments Esportius 1.984, que es tramitarà d'acord amb les normes reguladores de l'esmentat pla, publicades en el Butlletí Oficial de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears nº 12 de 31 de juliol de 1.984.

El termini per a la presentació de sol·licituds finalitzarà el dia 10 de novembre de 1.984.

A més de la normativa vigent reguladora del pla, el CIM estableix una sèrie de condicions per tal de poder atendre els ajuntaments inclosos a l'esmentat Pla, tals com:

a) La reserva per part del CIM del dret a inspeccionar les obres que haguessin estat objecte de finançament, sigui durant l'execució, sigui a l'acabament d'aquestes.

b) L'abandonament del finançament estarà condicionat que els ajuntaments remetin al CIM La documentació que consta al punt 6.2 de la normativa, és a dir, informar amb l'antelació necessària, de la data assenyalada per a l'adjudicació, a fi que, si es considera convenient, se'n pugui designar un representant en aquest acte. En tot cas, s'ha de remetre una còpia del contracte d'obres que resulti de l'adjudicació i un certificat de l'adjudicació.

c) S'haurà de fer una fitxa de la instal·lació i remetre-la al CIM.

-Punt 6.- Contractació diverses places a l'Hospital General.

-Punt 7.- Modificació de la plantilla funcional de les oficines centrals.

-Punt 8.- Modificació dels quadres de treball de personal laboral d'oficines centrals, referida a l'ampliació de places de bombers.

-Punt 10.- Transformació de la plantilla i quadres de treball del Teatre Principal.

-Punt 11.- Reconeixement de la categoria d'auxiliar psiquiàtric a assistents (cuidadores) que acrediten la titulació de graduat escolar.

-Punt 12.- Reconeixement de la categoria d'auxiliars sanitaris a assistents de l'Hospital General que acrediten la titulació de graduat escolar.

-Punt 13.- Reconeixement de serveis als efectes de triennis a diver-

sos auxiliars psiquiàtrics i dues A.T.S. de l'Hospital General.

-Punt 14.- Revisió coeficient governanta Hospital General.

-Punt 15.- Reconeixement de serveis als efectes de triennis a un metge de l'Hospital General.

-Punt 16.- Denegació modificació categoria professional i nivell retributiu a un funcionari.

-Punt 17.- Denegació a la petició de metges psiquiàtrics sobre reconeixement del nivell de complement de destinació.

-Despatx extraordinari.- S'aprovà la proposta de modificació de la campanya de normalització lingüística.

Les accions que es proposaren es resumeixen en:

1. Realització d'un estudi sociolingüístic, que permeti saber l'estat actual del català a Mallorca.

2. Potenciar el coneixement de la llengua a través de la ràdio, premsa i escoles, tant públiques com privades.

3. Donar suport a la difusió del coneixement de la llengua.

Acords presos a la Sessió Extraordinària del Ple del Consell Insular de Mallorca, celebrat el dia 28 de setembre de 1.984.

— Imposició i ordenació de Taxes per prestació del Servei de Prevenció i Extinció d'Incendis, el qual va ésser aprovat per unanimitat.

— Modificació de l'Ordenança Fiscal per a la recepció de taxes per assistència i estades en els establiments del Consell Insular de Mallorca. Va ésser aprovada per assentiment.

El desenvolupament, urbà i industrial, dels darrers anys, ha incrementat notablement els risc sobre les persones i les coses i, en definitiva, el nombre de sinistres amb pèrdues de vides humanes i bens materials.

Sols aquest fet justifica ampleament l'interès què demostra el Consell Insular de Mallorca en tot moment de fer-se càrrec de l'organització del Servei de Prevenció i Extinció d'Incendis, amb una infraestructura que en garanteixi el funcionament.

Amb aquesta finalitat, els tècnics del Consell Insular de Mallorca elaboraren un estudi bàsic que es pot resumir en quatre punts:

- 1 — Estableix la figura legal del «Servei Contra-incendis a l'illa de Mallorca» amb els corresponents reglaments i dotacions pressupostàries.
- 2 — Estructura els serveis creant una organització tècnica bàsica per a posar el servei en funcionament.
- 3 — Remodela i estructura els mitjans materials i humans disponibles i en preveu l'ampliació i reestructuració.
- 4 — Estableix les bases de col.laboració amb altres organismes, siguin públics o privats.

La peculiaritat d'aquest Servei està en el pacte que s'estableix entre el Consell Insular de Mallorca i els Ajuntaments, i en l'organització del Servei mitjançant el que s'anomena servei «en règim de col.laboració».

El Servei en règim de col.laboració està constituït pel Servei Central del Consell Insular de Mallorca; els Parcs principals, els Parcs Auxiliars i els Parcs Locals, que treballen en estreta col.laboració.

El Consell Insular de Mallorca, aportarà les infraestructures tècniques i de personal necessàries per tal de mantenir la deguda uniformitat tècnica i operativa.

Els Ajuntaments, per raó de la competència municipal i de la col.laboració acordada en matèria de prevenció d'incendis i salvament, s'obliguen a aportar l'u per cent

(1%) del Pressupost Ordinari de la Corporació al Consell Insular de Mallorca.

El Servei Central representa la unitat de gestió i té les funcions bàsiques en matèria de:

- a) Extinció d'Incendis.
- b) Prevenció d'Incendis.
- c) Salvament.
- d) Infraestructura tècnica.
- e) Infraestructura administrativa i estudis econòmics.

Els Serveis Territorials representen les unitats operatives al llarg i l'ample del territori insular, excepte el terme municipal de Palma de Mallorca.

Formen part dels Serveis Territorials, els Parcs Principals, els Auxiliars i els Locals.

El Parc Principal és la unitat d'actuació bàsica per a sinistres d'àmbit comarcal o supracomarcal.

El Parc Auxiliar és la unitat local per a zones d'alta probabilitat de sinistre, les quals, per la seva situació respecte als Parcs Principals, no requereixen aquest nivell.

El Parc Local, com a unitat de primera ajuda, està dotat de material però no de personal, al menys professional.

Els Serveis Centrals, en funció de la importància del sinistre, ordenaran la mobilització de les unitats que necessitin.

Els Parcs Principals estan situats a Inca, Calvià, Manacor i Lluçmajor.

Els Parcs Auxiliars es troben als Municipis de Andratx, Sóller, Alcúdia, Santa Margalida, Artà i Felanitx.

La resta de Municipis de Mallorca tendran Parcs Locals.

El Pla d'Execució previst per a aquests quatre anys, suma la quantitat de 735.376.958 Pts., que es distribueix de la manera següent:

Any 1.984:

Total manteniment i personal: 50.743.554 Pts.

Inversions: 23.101.000 Pts.

Pressupost per a ICONA: 80.800.000 Pts.

Any 1.985:

Manteniment i personal: 70.758.468 Pts.

Inversions: 153.759.000 Pts.

Any 1.986:

Manteniment i personal: 70.758.468 Pts.

Inversions: 130.698.000 Pts.

Any 1.987:

Manteniment i personal: 70.758.468 Pts.

Inversions: 84.000.000 Pts.

El Servei Contra-Incendis ja està en funcionament. El calendari de les accions realitzades es el següent:

— El mes d'abril del 84 tingué lloc la primera reunió informativa amb tots els batles, que en general aprovaren el Servei.

— El mes de maig, a la Sessió Ordinària del Ple del Consell Insular de Mallorca s'aprovà per unanimitat la creació del servei.

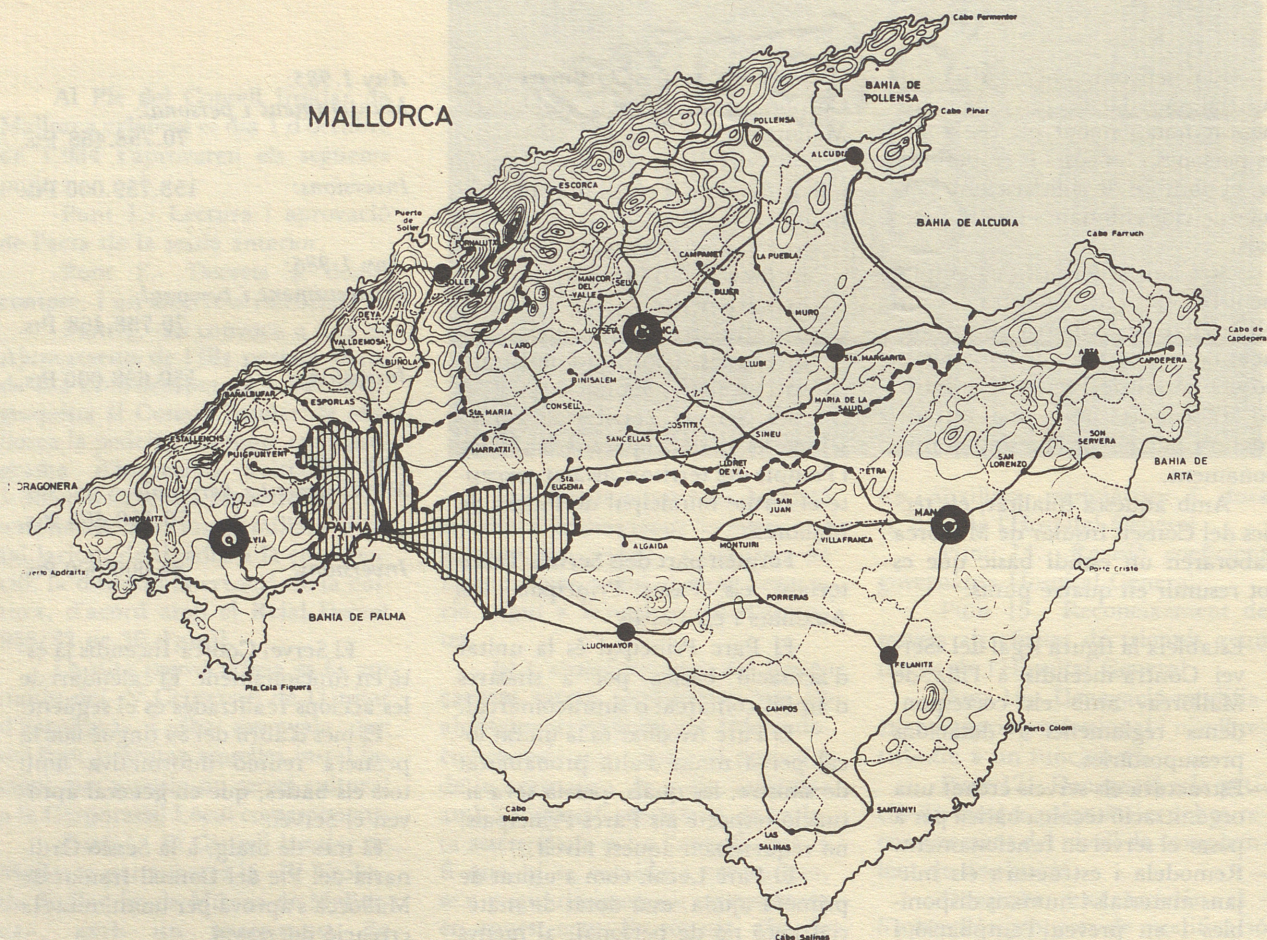
— El mes de juny es firmaren els primers convenis de col.laboració amb els Ajuntaments de Pollença, Santa Maria i Valldemossa.

— El mes de juliol quedà estructurada l'oficina del Servei Central i a finals d'aquest mateix mes es firmaren 17 nous convenis amb Ajuntaments i es donaren quatre vehicles als Ajuntaments de Felanitx, Artà, Sóller i Andratx i un altre vehicle al Servei Central.

— A primers d'octubre es firmaren 9 convenis nous amb distints Ajuntaments.

En aquests moments, la majoria dels Ajuntaments ja han subscrit el Conveni i s'ha creat una Comissió Delegada del SEPRESAL, la qual està constituïda pel President del Consell Insular de Mallorca o Delegat, els Batles dels Parcs Principals o Delegats, 3 Batles dels Parcs Auxiliars o Delegats, 3 Batles dels Parcs Locals o Delegats, el Cap de Servei i el Secretari del Consell Insular de Mallorca o Delegat.

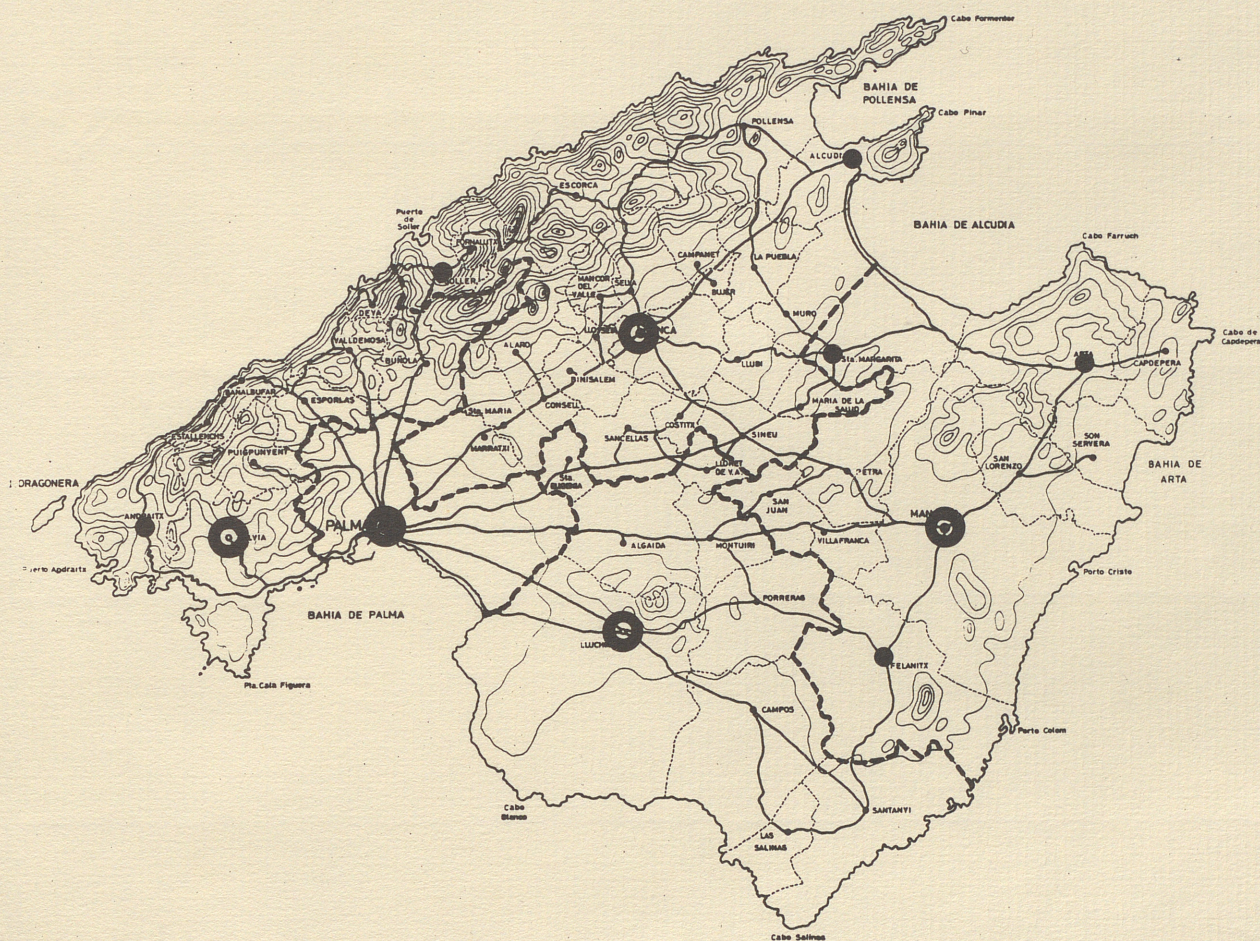

CONSELL INSULAR DE MALLORCA SERVICIO INSULAR DE PREVENCIÓN Y EXTINCIÓN DE INCENDIOS Y SALVAMENTOS (SERPREISAL)

SITUACION PARQUES
Año 1984

- PARQUES PRINCIPALES :
INCA
MANACOR
CALVIA
- PARQUES AUXILIARES :
ANDRAITX
SOLLER
ALCUDIA
STA. MARGARITA
ARTA
FELANITX
LLUCHMAYOR
- PARQUES LOCALES
- - - LIMITE COMARCAL TEORICO DE PARQUES PRINCIPALES

CONSELL INSULAR DE MALLORCA

SERVICIO INSULAR DE PREVENCIÓN Y EXTINCIÓN
DE INCENDIOS Y SALVAMENTOS (SERPREISAL)

SITUACION PARQUES

Año 1.985

PARQUES PRINCIPALES:

PALMA (a)
INCA
MANACOR
CALVIA
LLUCHMAYOR

PARQUES AUXILIARES:

ANDRAITX
SOLLER
ALCUDIA
STA. MARGARITA
ARTA
FELANITX

PARQUES LOCALES

--- LIMITE COMARCAL TEORICO DE PARQUES
PRINCIPALES

(a) SERVICIO MUNICIPAL. SE PRETENDE ESTABLECER UN CONVENIO
CON EL AYUNTAMIENTO DE PALMA.

La revista "Palau Reial, 1" se publica en compliment de l'article 242 i 249 del Vigent Reglament d'Organització, Funcionament i Règim Jurídic de les Corporacions Locals de 17 de maig de 1952.

